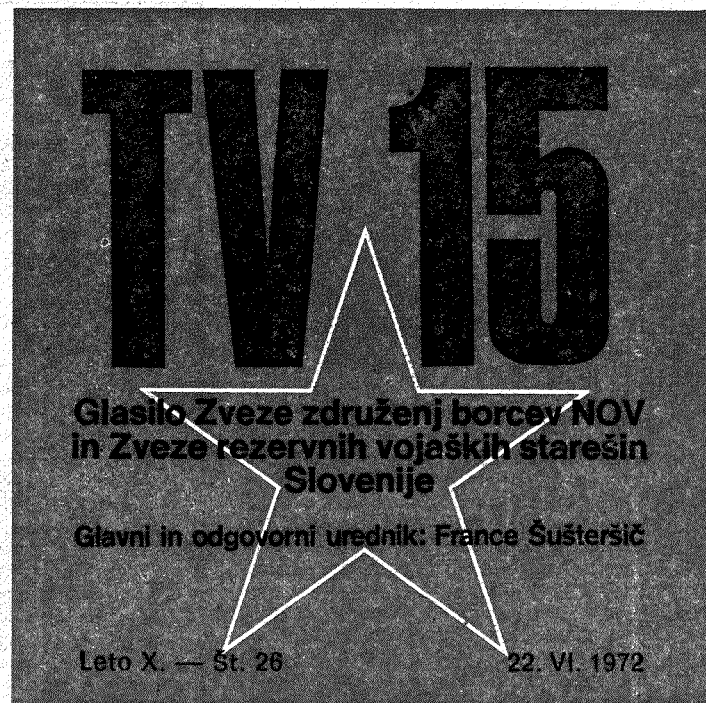

Mladina pomaga s prostovoljnim delom urejati prireditveni prostor za proslavo 30. obletnice slovenske partizanske vojske v Zajčji dobri. Foto: Edi Selhaus

Obiskali smo prizorišče osrednje proslave

V petek, 16. t. m., smo obiskali prizorišče letošnje osrednje proslave, posvečene 30. obletnici nastanka slovenske partizanske vojske, ki bo 4. julija 1972 v Zajčji dobri pri Novem Polju. Tega dne sta tam prostovoljno delali dve izmeni mladine iz 6. gimnazije v Mostah, vsa ki po 110 mladink in mladincev. Prvi so delali od osmih do trinajstih, drugi pa od štirinajstih do devetnajstih. V soboto so udarniško delali mladinci iz delovnih organizacij in ustanov v občini Ljubljana-Mostje-Polje. Čistili so predvsem bližnjo in širšo okolico, pospravljali in odvažali veje, odpadke in podobno. Prireditelji so tako poskrbeli, da bodo udeleženci proslave povsod našli snažno okolico in prijeten kotiček.

Zakaj proslava v Zajčji dobri

Nekateri borci in tudi drugi ljudje vprašujejo, zakaj je bila za prizorišče osrednje proslave 30. obletnice partizanske vojske izbrana prav Zajčja dobra. Naj torej na kratko odgovorimo na to vprašanje!

S proslavo 30. obletnice slovenske partizanske vojske blizu Ljubljane so prireditelji želeli poudariti velik pomen ilegalne in borbene Ljubljane, mesta heroja, za ustanovitev slovenske partizanske vojske. V Ljubljani je bilo že 22. junija 1941 ustanovljeno Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Tudi prva partizanska enota, Molniška četa, ki je nastala v gozdnih preddeležih Ljubljane, v kašelskih in molniških hribih. Vse niti za organizacijo in vodenje partizanskih čet in bataljonov so v prvem letu osvobodilnega boja vodile iz Ljubljane, od tu so se partizanske čete dopolnjevale z novimi borci, vojaškimi in političnimi kadri, z opremo, hrano in zdravili. Ljubljana je bila prvo in največje organizirano zaledje slovenske partizanske vojske. Zaradi tega je prav Ljubljana zaslužila, da 30. obletnico slovenske partizanske vojske praznujemo v njeni neposredni bližini. Čeprav je bila Zajčja dobra odbr-

na za prizorišče proslave predvsem zaradi ugodne prometne lege in zaradi čudovitega okolja, so na izbor vplivali tudi revolucionarni dogodki med obema vojnama, še zlasti pa med narodnoosvobodilnim bojem. Znano je, da je imelo napredno delavsko gibanje med obema vojnama najmočnejše korenine prav v vzhodnih, pretežno delavskih predelih in predmestjih. Znano je delovanje delavskih kulturno-umetniških društev Svoboda v Polju in Zadobrovo, potem so bili tu še zlasti pomembni revolucionarni dogodki v Saturnusu pa delavsko gibanje med železničarji v Zalogu in med papirničarji na Vevčah. Na vzhodni predel Ljubljane, za Moste-Polje in Zadobrovo so vezana imena in dela mnogih znanih revolucionarjev: Edvarda in Pepce Kardelj, Franca Leskoška-Luke, Ivana Mačka-Matije, Poldeta Mačka, padlih Jožeta Moškriča, Vide Pregrarčeve in drugih.

Zbiranje in reševanje orožja za odpor proti okupatorju, ki so ga predvidevali in pripravljali komunisti, se je začelo po razsulu bivše vojske prav v

Zajčji dobri. Bivša vojska je imela tam barake in skladišča. Komunisti iz Polja in Zadobrovo ter njihovi somišljeniki so še pred prihodom Italijanov začeli zbirati municijo in bombe (teh so našli največ) ter vse to in drugo vojaško opremo odvažali v kašelske hribe. Dalje so se že v poletnih mesecih začele diverzantske akcije na ranžirni postaji v Zalogu in na železniški progi, ki so jih izvajali skojevci iz Zaloga, Polja in Zadobrovo, pa tudi diverzantske skupine iz vrst delavcev. Na tem področju pri Pečarju je bil smrtno zadet tudi prvi nemški vojak v Sloveniji, in to že 16. julija 1941, maja meseca 1942 pa je iz Zadobrovo, Zaloga, Polja, Vevč, Sostra in okolice odšlo k partizanom več kot 500 borcev. Prav skozi Zajčjo dobrovo je Polde Maček starejši večkrat vodil skupine prostovoljcev. Ena teh skupin je šla celo 80 prostovoljcev.

Prostor kot nalašč za proslavo

Zajčja dobra je dober kvadratni kilometer dolgo in široko gozdnato pod-

ročje med Poljem in Novim Poljem, Zalogom, Savo in Zadobrovo. Prevladujejo hrastova drevesa, nekaj je tudi rdečega bora, smreke, gabra in drugih listavcev. Tla so prodnata oziroma peščena, povsod je obilo sence. Skratka ta predel je kot nalašč za rekreacijo in razvedrilo, pa krajevne organizacije tam že ves povojni čas prirejajo proslave in veselice. Udeleženci proslave, ki se bodo pripeljali z vlakom, bodo izstopili na postaji Ljubljana-Polje, odkoder je do prireditvenega prostora le kakih 800 metrov hoje. Navodila za tiste, ki bodo prišli z avtomobili ali avtobusi, bomo objavili v prihodnji številki! Ker predvidevamo, da bo takrat zelo vroče, naj dodamo še to: udeleženci proslave bodo imeli zelo blizu do Save — dober kilometer — ki bo takrat že topla, blizu pa je tudi olimpijski bazen na Vevčah (tudi bazen na Kodeljevem). Udeleženci torej udeležbo na prireditvi lahko združijo s prijetnim nedeljskim izletom.

S. F.

Ženske in vseljudski odpor

V tezah o tem vprašanju je podčrtana ustavna pravica in dolžnost vseh delovnih ljudi — torej tudi žensk — da varujejo in branijo neodvisnost, suverenost in zemeljsko celovitost ter družbenopolitično ureditev SFRJ. Zvezni zakon o narodni obrambi in republiški zakon o splošnem ljudskem odporu sicer žensk posebej ne omenjata; ker pa da jeta Socialistični zvezi značaj osnovne politične sile pri pripravi na splošni ljudski odpor, je razumljivo, da se vprašanje žensk v splošnem ljudskem odporu obravnavajo v njenem okviru.

Dalje je v tezah poudarjeno, da slovenskim in jugoslovanskim ženskam enakopravnost ni oila podarjena, ampak so si jo priborile s svojim junaškim bojem v vseh oblikah oborožene vstaje in pri organiziranju ljudske oblasti.

V Sloveniji živi 892.114 žensk, t. j. 51,8 odstotkov celotnega prebivalstva. Čeprav je jasno, da bi v primeru vojne pome-

nile osnovo v gospodarstvu in da bi imele pomembne funkcije v splošnem ljudskem odporu, so zdaj premalo zastopane v organih vseljudske obrambe. V občinskih koordinacijskih odborih in komisijah je npr. le 89 žensk.

Ženske so kot občani in delovni ljudje zainteresirane, da se neposredno vključijo v vse aktivnosti, ki so namenjene splošnemu ljudskemu odporu. Prav zato so ženske v Sloveniji koncept splošnega ljudskega odpora ne le sprejele, temveč tudi aktivno sodelujejo pri njegovem neposrednem uresničevanju. Zato ni prav, da niso ustrezno zastopane v vseh organih splošnega ljudskega odpora.

Družbenopolitični dejavniki naj bi začeli bolj intenzivno vključevati ženske v vse koordinacijske odbore in komisije za splošni ljudski odpor. Treba je izpopolniti tudi sistem zadevnega izobraževanja, da se bodo ženske lah-

V torek, 20. junija, je bila v Ljubljani seja republiškega koordinacijskega odbora za vseljudski odpor in republiške konference za družbeno aktivnost žensk. Osrednja in poglavitna točka dnevnega reda je bila: Ženske v pripravi na splošni ljudski odpor. Tako sta se dva pomembna družbena foruma skupno lotila sodobnega vprašanja, ki je sestavni del koncepta splošnega ljudskega odpora.

ko usposobile za organiziranje in vodenje pripravi na splošni ljudski odpor v miru, kakor tudi za vse oblike aktivnega odpora v vojni. V tej zvezi je treba poudariti tudi vključevanje ženske mladine v vse specializirane organizacije (športna društva, ljudska tehnika, taborniki, planinci, organizacije Rdečega križa in druge).

O razpravi in končnih sklepih posvetovanja bomo še poročali.

besede in dejanja

VPRAŠAJ NAD ZAKONOM

Odvetnik iz Ljubljane je predlagal presojo ustavnosti zakona o začasnem prevozi prometa z zemljišči, pri čemer poudarja nasprotja, ki nastajajo ob tem republiškem zakonu glede še vedno veljavnega zakona o prometu z zemljišči in stavbami ter z zakonom o dedovanju. ki ureja vprašanja dednih pogodb. Omeja tudi problem enakopravnega položaja občanov SR Slovenije do občanov drugih republik, kjer tak predpis ne velja. Pobudnik naveda še nekatere praktične probleme, ki so postali trenutno neresljivi zaradi uveljavitve tega zakona.

Poslovno združenje za proizvodnjo močnih krmil in dva občana pa predla-

gajo presojo ustavnosti zakona o pogojih za prodajo stanovanjskih hiš ter stanovanj v družbeni lastnini. Predlagatelj zatrjuje, da je zakon v nasprotju z ustavo, ker predpisuje njegovo veljavo za nazaj.

Delo, 15. VI. 1972

NE MARAMO, DA BI KDO DELAVSKEMU RAZREDU KOMANDIRAL

Posebej si prizadevamo uveljaviti ustavno dopolnilo, zlasti 21. in 22., ki ju imenujemo delavski. To gre nekam počasi. Za nas je pomembno, da so naši delovni ljudje poglavitni dejavniki v naši državi. V socializmu mora biti najvažnejši dejavnik tisti, ki ustvarja, proizvaja. Ne maramo, da se mu komandira ali da v njegovem imenu od-

ločajo, recimo, razni tehnokrati in drugi. Delavski razred mora v polni meri uživati svoje pravice, in to je zdaj pri nas najbolj bistveno.

Iz Titovega intervjuja varšavski radio-televiziji — Delo, 18. 6. 1972

KLJUČ V ŽEPU — STANOVANJA V OBLAKIH

Natanko 280 srečnikov z okoli 900 člani družin ima že več kot mesec in pol v žepu ključev novih stanovanj: večnadstropnice so končane, a stanovanja prazna. Tri stolpnice v Beograjski ulici v Zagrebu bi morale 1. maja sprejeti prve stanovalce, gradbeno podjetje »Tempo« je objekte končalo v dogovorjenem času, komunalci pa so v

nove zgradbe »pozabili« napeljati elektriko in plin.

POLITIKA — 16. VI. 1972

UGODNA BILANCA

Ker se je izvoz v prvih petih mesecih letos zelo povečal, uvoz pa izredno zmanjšal, smo od začetka januarja do konca maja z izvozom pokrili kar 74 odstotkov jugoslovanskega uvoza, to je toliko, kot že pet let ne. V tem obdobju se je trgovinski primanjkljaj s tujino zmanjšal na 303 milijone dolarjev (lani 713 milijonov dolarjev). Prvih 12 dni junija je izvoz za 112 odstotkov presegl lanski izvoz v tem času, uvoz pa je bil za 8 odstotkov manjši.

DELO — 14. VI. 1972

Po sklepu Zveznega izvršnega sveta so »odmrznile« cene okrog 25.000 izdelkov. Glede na to se obeta podražitev zlasti tistih stvari, ki ne sodijo v osnovni življenjski standard. Zvezni Izvršni svet vztraja pri tem, da se kompenzacija za moko, ki se dajejo proizvajalcem, podaljšajo tudi na drugo polovico leta, da bi tako sedanje cene kruha ostale neizpremenjene. Razen tega je ZIS odobril 66 milijonov dolarjev za uvoz blaga široke potrošnje. Tako lahko spet pričakujemo na trgu večjo izbiro. Zvezni izvršni svet odločno vztraja pri sklepu resolucije o ekonomski politiki, da cene letos ne smejo narasti več kot za 5,4 odstotkov.

● Slovenski izvršni svet je na svoji seji obravnaval osnutek družbenega načrta o razvoju Slovenije v obdobju 1971—1975, ki opredeljuje osnovne smernice za stalno, dinamično in uravnovešeno gospodarsko rast. Ocene kažejo, da lahko v naslednjih letih računamo na povprečno 7-odstotno letno stopnjo rasti realnega družbenega proizvoda, tako da bi v letu 1975 dosegli že okoli 20.100 dinarjev družbenega proizvoda na prebivalca in se uvrstili med srednje razvite.

● V Sofiji je bila mednarodna konferenca »Georgi Dimitrov« za namenom okrepiti skupni boj demokratičnih sil, demokracijo in socializem. Konferenco so sklicali na pobudo centralnega komiteja bolgarske KP in bolgarskih sindikatov in sicer ob devetdesetletnici rojstva bolgarskega revolucionarja Georgija Dimitrova. Konferenca so se udeležili predstavniki več kot 110 komunističnih in delavskih partij, demokratičnih organizacij, ljudskih front, sindikatov in narodnoosvobodilnih gibanj. Jugoslovanska delegacija na tej konferenci je vodil član predsedstva ZKJ Veljko Vlahović, ki je najprej prebral pismo predsednika ZKJ Josipa Broza-Tita centralnemu komiteju BKP, zatem pa je med drugim dejal: »Jugoslovanski komunisti se spominjajo Dimitrova ne samo kot uglednega somišljenika in soborca, ampak tudi kot človeka, ki je zelo resno sodeloval z revolucionarnim gibanjem v Jugoslaviji, ki je pomagal reševati nekatere zapletene probleme v razvoju KPJ in je visoko cenil dosežke naše revolucije.«

● Poljski tisk posveča veliko pozornost pripravi obiska predsednika Tita na Poljskem. Med drugim ugotavlja, da je namen Titovega obiska na Poljskem izmenjati mnenja s poljskimi državniki o uspehih dosedanjega sodelovanja in začrtati nove poti za vsestransko poglabitev. Hkrati bo to tudi priložnost za pogovore o najpomembnejših mednarodnih vprašanjih, zlasti o evropski varnosti in miru. Prav gotovo bodo obisk predsednika SFRJ in pogovori s poljskimi državniki pomagal utrditi prijateljstvo in vsestransko sodelovanje med državama.

● Na povabilo načelnika glavnega poveljstva Jugoslovanske ljudske armade generala Viktorja Bubnja je prispel v Beograd na obisk JLA načelnik glavnega poveljstva italijanske vojske general armadnega zbora Francesco Mereu.

● V Rabatu je bil deveti sestanek na vrhu držav članic Organizacije afriške enotnosti. Poleg 22 državnih poglavarjev, štirih podpredsednikov in dveh ministrskih predsednikov afriških držav je bil navzoč tudi generalni tajnik OZN Kurt Waldheim. Na dnevnem redu je bilo predvsem vprašanje boja proti neokolonializmu.

● Svetovno javno mnenje so pretresle dramatične vesti, ki jih je objavila ameriška revija »News-week« in po katerih so ameriški vojaki poklali v Južnem Vietnamu na desetine tisočev civilistov. Kot pravi bivši saigonski dopisnik revije, so Američani iz helikopterv streljali na kmete, ki so delali na polju, nato pa so se hvalili zaradi velikega števila ubitih »sovražnikov«.

● Zahodnonemški kancler Willy Brandt je izjavil, da je število tujih delavcev, ki jih Zahodna Nemčija lahko zaposli, že doseglo zgornjo mejo. V govoru na zboru vodilnih zahodnonemških industrijcev in gospodarstvenikov je rekel: »Ne moremo neomejeno povečevati števila tujcev v našem gospodarstvu. Z 2 do 2,5 milijona tujih delavcev smo že dosegli kritično mejo.«

● S podpisom protokola o pogovorih se je v Beogradu končalo deseto zasedanje jugoslovansko-norveške gospodarske komisije. Med pogovori so ugotovili, da blagovna izmenjava med obema državama stalno narašča in da se je gospodarsko sodelovanje razširilo. Še posebej so govorili o možnostih za širše sodelovanje obeh gospodarstev na področju ladjedelništva.

● Nepričakovano in nenapovedano potovanje predsednika prezidija vrhovnega sovjeta ZSSR Podgornega v Hanoi spravlja opazovalci v neposredno zve-

4. JULIJ - DAN BORCA

ZADOBROVA 1972

Letos praznujemo praznik slovenske partizanske vojske ter 30. obletnico ustanovitve prvih brigad. Osrednja slovenska proslava te velike in pomembne obletnice bo na dan borca, 4. julija ob 10. uri v Zadobrovi pri Ljubljani.

Vabimo vse bivše borce NOV in POS in aktiviste OF, pripadnike enot SLO, člane družbenopolitičnih organizacij in vse občane, še prav posebej pa mladino, da se v čim večjem številu udeležijo tega velikega slavlja. Prav z množično udeležbo homo da li še poseben poudarek tej pomembni obletnici in ponovno izpričali svojo samozavest in velik ponos, ki nas je navdajal ob ustanovitvi naše prve slovenske partizanske vojske, tiste naše vojske, ki nam je priborila svobodo in ki je tudi v svobodni domovini vseskozi prenašala svoje svetle tradicije na mlade rodove, vojske, na katere dragoceni borbeni izkušnje je zasnovan tudi naš današnji koncept splošnega ljudskega odpora.

Zato 4. julija vsi na proslavo v Zadobrovo!

RR SZDL Slovenije
RO ZZB NOV Slovenije
RK ZM Slovenije
RS Zveze sindikatov Slovenije
RO ZRVS Slovenije

zo z nedavnim obiskom predsednika Nixona v Moskvi in s sovjetsko-ameriški pogajanj o vietnamskem problemu. Na teh pogajanjih je Amerika izrazila pripravljenost, da se »resno pogaja« o prenehanju vietnamske vojne, SZ pa potrdila svojo odločenost, da še naprej daje vietnamskemu ljudstvu vso pomoč in podporo v njegovem boju proti agresiji. Od Nixonovega obiska v Moskvi je minilo že precej časa, položaj pa se ni prav nič spremenil. Američani še naprej bombardirajo Vietnam, hkrati pa ne kažejo nobene pripravljenosti, da bi obnovili partiška pogajanja. Domnevajo, da bo Podgorni skušal doseči obnovitev teh pogajanj.

● Ameriški senat je sklenil ustaviti vojaško pomoč Pakistanu, Indiji, Nepal, Cejlonu, Bangladešu in Butanu. Najnovejši sklep ameriškega senata je bil sprejet na predlog komiteja za zunanje odnose in je odgovor na lanske letni indijsko-pakistanski spopad.

● Organizacija OZN za kmetijstvo in prehrano (FAO) je pozvala evropske države, naj sprejmejo potrebne ukrepe, da bi preprečili širjenje nevarnih živinskih bolezni parkljevke in slinavke. Nedavno je v Grčiji in turški Trakiji izbruhnila ta epidemija.

● Bivši borci zahodnoevropskih odporniških gibanj in deportiranci iz druge svetovne vojne so se na svojem 6. kongresu zavezali za učinkovitejšo ukrepe proti izbruhom nestrpnosti, terorizma, nasilja in njegove apologetike. Na zborovanju so tudi govorili o ustanovitvi mednarodnega sodišča.

● Zvezna republika Nemčija in Egipt sta sklenila obnoviti diplomatske odnose ter bosta v kratkem izmenjala veleposlanika. Uradno sporočilo o tem so objavili istočasno v Bonnu in Egiptu. Egipt je prekinil diplomatske stike z Bonnom leta 1965, ko je Zahodna Nemčija izmenjala veleposlanika z Izraelom. Odtlej je zahodnonemške interese v Egiptu zastopal italijanski veleposlanik v Kairu.

Nov prostor v Evropi

Ta ponedeljek je predsednik Tito na čelu jugoslovanske delegacije tretjič stopil na poljska tla: prvič je to bilo pred 26 leti, drugič pred osmimi. Sodelovanje med narodi ob Baltiku in Jadranu, ki je v preteklosti zaradi različnega notranjega razvoja in mednarodnega položaja obeh dežel prebredlo nekaj plim in osek, doživlja s tem Titovim obiskom svoj najmočnejši impulz. Pri tem pa vse bolj izstopa spoznanje, da nova Evropa popuščenja in dogovaranja med Vzhodom in Zahodom ustvarja novo ozračje za stike med posameznimi državami: nastaja nov, prijaznejši in toplejši zemljevid Evrope, na katerem si vsaka država riše svoj nov, drugačen prostor.

Potem ko je zahodnonemška Brandtova vlada podpisala tako imenovane vzhodne sporazume s sovjetsko in poljsko vlado, se je začela zlagoma tajati tista ledena zavesa med evropskim Vzhodom in Zahodom; obisk ameriškega predsednika v Moskvi — in nato še spotoma domov v Varšavi — je to tajanje še pospešil; sovjetski zunanji minister Gromiko je nedavno obiskal Pariz in se v tej prestolnici čedalje gospodarsko in politično vplivnejšega evropskega Zahoda dogovarjal o novih oblikah evropskega popuščenja — o pripravi na evropsko konferenco o varnosti in sodelovanju ter o vzajemnem skrčevanju vojaških sil obeh vojaških blokov, ki si v Evropi stojita nasproti.

Evropa, ta stari kontinent, ki je svoj čas v svoji kolonialni pogoltnosti zanesel vojne in sovraštva na druge kontinente ter si nato doma zaradi tega skočil v lase, naposled očitno odkriva, da je v bistvu skupna domovina različnih narodov, kultur in gospodarskih prostorov, ki jim je v prid čim tesnejše sodelovanje in razumevanje. Ob pogojih seveda, ki si dandanašnji čedalje bolj utirajo pot: da se iz tega sodelovanja krepi miroljubno sožitje enakopravnih, neodvisnih narodov, ki upoštevajo in spoštujejo medsebojne koristi, pravice in načela. In kot je opaziti, se te besede čedalje bolj ponavljajo v skupnih sporočilih med različnimi vrhunskimi srečanj na raznih koncih sveta.

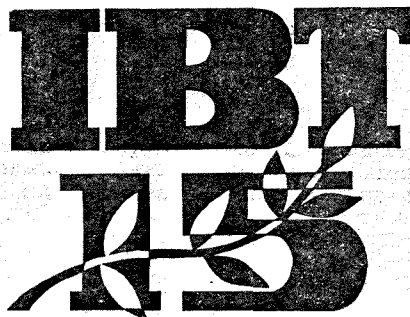
To je med drugim tudi naša, jugoslovanska, in še posebej Titova zasluga. Ni najbrž naključje, da je poljski tisk — ki je o Titu in Jugoslaviji tako pred kot med samim obiskom izčrpano poročal — zapisal, da je bil zloglasni sklep informbiroja o obsodbi Jugoslavije leta 1948 krivičen sklep in da je bil Titov odgovor nanj prvi veliki preobrat v političnem, družbenem in gospodarskem razvoju povojne Jugoslavije. Pa ne samo Jugoslavije. Kasnejši zgodovinski razvoj je Titovo in jugoslovansko odločitev ničkolikokrat potrdil in naša pot v samoupravno družbo in v aktivno neuvrčenost si je v svetu pridobivala vse več pristašev. Ko je bil lani oktobra na obisku v naši državi poljski premier Piotr Jaroszewicz — to je bil njegov prvi državniški obisk izven držav članic varšavskega sporazuma in ob tej priložnosti je Titu izročil vabilo poljskega državnega sveta in centralnega komiteja poljske združene delavske partije, naj obišče Varšavo — je izrekel neuvrčenim državam vse priznanje in podporo v njihovem boju zoper imperializem, neokolonializem, za mir in sodelovanje enakopravnih, neodvisnih narodov.

Poljska je obisk Tita pozdravila kot pot miru in socializma in mu hkrati

izrekla spoštovanje za vse tisto, s čimer je pripomogel k zdajšnjemu ozračju popuščenja v svetu. Med drugim so v terek na slovesni seji proglasili našega predsednika za častnega doktorja varšavske univerze, ene izmed najstarejših v Evropi, meščani in delavci starodavnega mesta ob Visti pa so Tita pozdravili kot velikega prijatelja poljskega naroda.

Titov petdnevni obisk na Poljskem ni pomemben zgolj za dvostransko sodelovanje dveh držav, ampak ima tudi široko mednarodno težo. Pred obiskom v Varšavi je bil namreč naš predsednik v Moskvi, kjer je imel izredno pomembne pogovore s sovjetskimi voditelji — ki so se malo pred tem poslovili od ameriškega predsednika. Poljski voditelji pa so nedolgo pred Titom pozdravili v svojem glavnem mestu predsednika Nixona in se z njim zadržali v sicer kratkih, a zato nič manj pomembnih pogovorih. Zato je Titov obisk v Varšavi zelo obojestransko koristna izmenjava mnenj in stališč, predvsem glede novega razvoja dogodkov v Evropi. Evropska varnostna konferenca, ki bo pomenila prvi pomembni korak k evropskemu razoroževanju in zmanjšanju napetosti med obema vojaškima blokoma, je čedalje bliže in tako Poljska kot Jugoslavija se zanj zavzeta prizadevata. Obe državi pa hkrati skušata zblížiti svoja stališča tudi na drugih področjih mednarodne politike in se dogovoriti za skupen nastop povsod tam, koder se njuni interesi prepletajo. Še posebno je zanj zanimiv skupen nastop na gospodarskem področju.

Gospodarsko sodelovanje med obema državama doživlja zelo živahen razvoj. V zadnjih petnajstih letih se je obsegovna menjava med Poljsko in Jugoslavijo povečala za petnajstkrat, v zadnjih štirih letih pa za dvakrat. Zaradi hitrega gospodarskega vzpona obeh držav

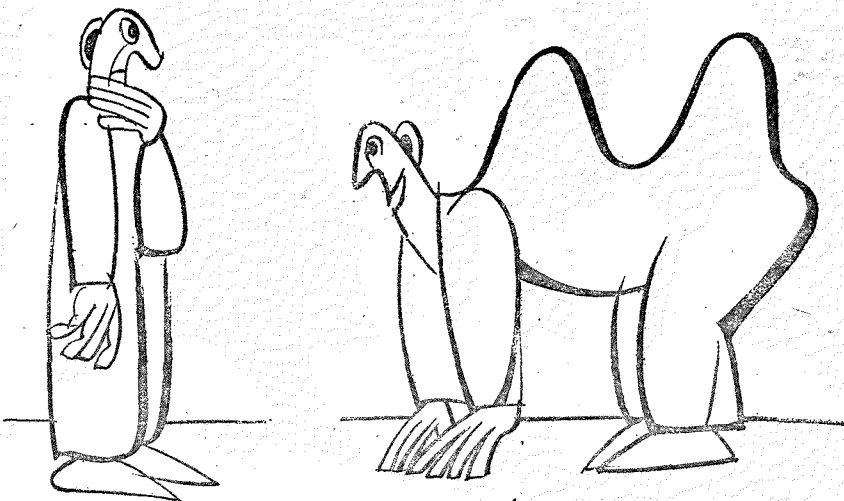

se je v zadnjem času izrazilo razširilo industrijsko sodelovanje: na področju avtomobilske industrije, izmenjave strojev, opreme, znanstvenih in raziskovalnih izkušenj. Januarja lani je začel veljati sporazum o novem sistemu plačevanja, ki je medsebojne trgovinske stike postavil na bolj zdrave, trdnjše temelje, maja letos pa je bilo ustanovljeno jugoslovansko - poljsko združenje bank, ki bo bedelo nad čim bolj gladkim potekom finančnih poslov med obema državama. Novembra predlani je bil podpisan sporazum o dolgoročnem sodelovanju, ki pa so ga že lani presegli za 14 odstotkov, tako da ga bodo med zdajšnjim Titovim obiskom izdatno razširili in povečali: prvi petletni plan medsebojnega sodelovanja naj bi bil za kakih 150 milijonov dolarjev večji.

Odpirajo se nove možnosti gospodarskega sodelovanja tudi na drugih področjih. Nedavni šesti kongres poljske združene delavske partije je namreč sklenil povečati domačo potrošnjo in dvigniti življenjski standard, zaradi česar se poljski kupci v tujini čedalje bolj ozirajo za blagom tako imenovane »bele tehnike«: hladilniki, štedilniki, pralni stroji, pa televizorji, bojlerji ipd. Tista naša podjetja, ki so si na tem področju že pridobila evropski ugled — med njimi so na primer »Gorenjek«, »Iskra«, zagrebški »Riz« in niški »RR« — že sklepajo s poljskimi podjetji velike kooperacijske pogodbe; obenem pa prihaja do nič manj pomembnih sporazumov na področju ladjedelništva, pa v prodaji naših avtobusov, traktorjev ipd.

Vsestransko koristen obisk, bi lahko rekli: želja ene in druge strani pa je, da bi s tem obiskom sodelovanje med državama ob Baltiku in Jadranu doseglo najvišjo ta hip možno raven. Ravno vsestransko plodno in široko sodelovanje na političnem, gospodarskem, znanstveno-tehničnem in kulturnem področju prispeva k temu, da se svoj čas velike evropske razdalje vse bolj manjšajo in krčijo: tako se spreminja evropski zemljevid v zemljevid miru in sodelovanja. Vsak Titov obisk izbriše na tem zemljevidu novo zapreko iz preteklosti. Tako tudi zdajšnji obisk v poljski prestolnici. KOMENTATOR.

VSAK TEDEN ENA...

»Zavaroval sem se proti podražitvam ...«

Ne gre za navaden piknik

Kot je že znano, bo naša republika prve dni julija sprejela in pogostila nad tisoč rezervnih vojaških starešin iz vse Jugoslavije. Letošnje srečanje pomeni predvsem vzpostavljajo se tesnejših stikov ter izmenjavo izkušenj ljudi, ki jih je skupnost postavila za voditelje naše vseljudske obrambe.

Tudi Gorenjska bo sprejela del rezervnih vojaških starešin iz vseh naših republik in pokrajin. Ob tej priliki bo gostom spregovorila o svojem včeraj, danes in jutri. Seznanila jih bo s spomeniki partizanskih junakov in herojev, jim spregovorila o trpljenju ljudstva, o požganih domovih, o moriščih, o bojih in zmagah. Pa tudi o poti, ki ga je ljudstvo Gorenjske prešlo v obdobju socialistične izgradnje.

Eden od organizatorjev, ki bo številne goste peljal po tako imenovani gorenjski smeri, je Ferdo Tolar-Mirko, predsednik ZZB v občini Škofja Loka. Čeprav je čez glavo zaposlen, je zelo rad odgovoril na naše vprašanje, kako na območju Gorenjske potekajo priprave na bližnje srečanje rezervnih vojaških starešin.

— Letošnja akcija — je poudaril — je predvsem politična. Ne gre le za navaden piknik ob pogrnenih mizah, marveč za srečanje, ki naj bi pomenilo nadaljnje utrjevanje bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov. Nosilci tega pa naj bi bili prav rezervni vojaški starešine, ki so sestavni del

hrbenice naše obrambe. Goste bomo vsekakor seznanili z osvobodilnim bojem Gorenjske, s številnimi spomeniki, ki nemo pričajo o bojih in žrtvah, z ljudmi, ki so tako v prvih dneh vstaje kakor tudi pozneje med vojno žrtvovali sebe zavoljo tega, ker so želeli ustvariti bratsko in svobodno domovino jugoslovanskih narodov.

— In kako ste si to zamislili? — Predvsem želimo, da bi se naši gostje počutili kot v bratskem okolju, ali bolje povedano — kot doma. Na razpolago so jim naši ljudje, ki so pripravljeni odgovarjati na njihova vprašanja, pa naj gre za zgodovino, gospodarstvo ali kulturo Gorenjske. Zavedamo se, da so med rezervnimi starešinami ljudje različnih poklicev, marsikdo pa je prvič v Sloveniji. Zavoljo tega je pričakovati izredno zanimanje za življenje našega kraja, oz. Gorenjske. Kar se tiče zgodovine oziroma osvobodilnega boja gorenjskega ljudstva — o tem bodo gostom govorili nekdanji partizanski borci in poveljniki. Tako na primer bo o poteku legendarne dražgoške bitke na kraju samem, to je v Dražgošah, govoril narodni heroj Tone Dežman. Z zloglasnimi Begunjami bo goste seznanil tamkajšnji upravnik muzeja. Z rezervnimi starešinami se bo srečal tudi Tone Svetina, avtor znane Ukane. Potem bomo obiskali Kropo in muzej umetniškega kovaštva, nazadnje se bodo naši gostje pogovarjali še z družbeno-političnimi delavci Radovljice, ki jih bo tudi pogostila in pozdravila.

Ob koncu lahko rečemo, da so naši ljudje, zlasti pa rezervni starešine in borci NOV gorenjskih občin uspešno pripravili vse, kar je potrebno za srečanje in dobro počutje gostov. Gorenjska jim bo torej odprla vrata svoje novejši zgodovine, gospodarstva, kulture in današnjega življenja nasploh. Kljub temu pa se ne moremo izogniti vtisu, da so borci NOV in rezervni starešine v teh ogromnih pripravah ostali nekoliko osamljeni. Naš sobesednik, tovariš Tolar, niti z eno besedo ni omenil kakšne pomoči drugih družbenih dejavnikov Morda je pozabil, ker ima res veliko dela.

B. JAKOVLEVIČ

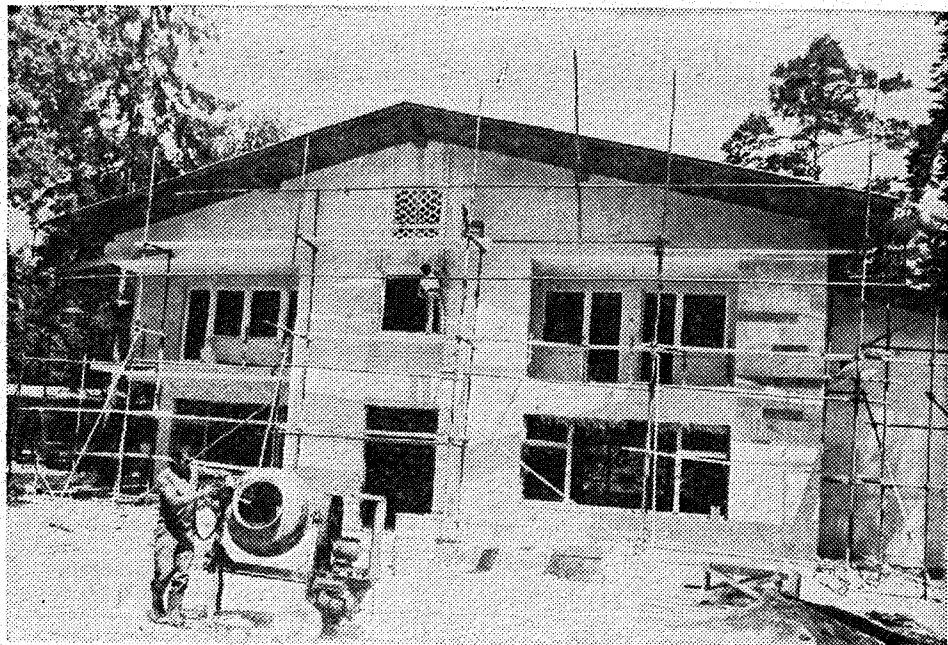
ZELO UGODNO ZA VOJAŠKE ŠTIPENDISTE

Precej borcev NOV je, ki so zdaj njihovi otroci pred nastopom šolanja bodisi na srednjih šolah bodisi na univerzah. Večina teh borcev se preživlja s pokojninami, ki niso takšne, da bi bilo mogoče od njih odtrgovati še večje vsote za šolanje otrok.

Zato pa se bo marsikdo razveselil pomembnih sprememb pravilnika zveznega sekretariata za narodno obrambo o spremembah vsot štipendij vojaških štipendistov. Te spremembe so bile objavljene v »Službenem vojnem listu«, št. 23. 26. XI. 1971, veljati pa so začele 1. januarja letos. Poglavitne spremembe so naslednje:

Štipendije za dijake, ki so se odločili za kakšen starešinski poklic v JLA, so se zvečale glede na čas šolanja od 500 do 650 din na mesec. Tako zdaj (letos od 1. januarja) prejema vsi štipendisti prvega letnika po 500 din, drugega letnika po 540, tretjega 580, četrtega in petega pa po 650 din na mesec. Tisti, ki redno delajo izpite, pa prejema še doklado 450 din, če so šolsko leto končali z uspehom, redovanim od 6,51 do 7,5; 700 din, če so dosegli uspeh od 7,51 do 8,50, in 1500 din odličnjaki (8,51 do 10).

Pravilnik določa zvečanje štipendij tudi za učence srednjih šol, ki so se odločili za službo v armadi. Njihove štipendije se gibljejo od 300 v 1. razredu, do 330 v drugem, 360 v tretjem in 380 v četrtem ter petem razredu. Prejemajo pa tudi nagrade za dobre učne uspehe.

Dela pri prenovitvi in razširitvi rekreacijskega centra v Zajčji dobri, ki jih izvaja gradbeno podjetje Obnova, financira pa krajevna skupnost Zadobrova, gredo h koncu. Prenovljeno in razširjeno poslopje rekreacijskega centra v Zajčji dobri bo dokončno urejeno in odprto za proslavo 30. obletnice slovenske partizanske vojske, ki bo 4. julija 1972 s pričetkom ob 10. uri. Poleg tega centra bo udeležencem proslave na voljo še deset velikih stojnic, v katerih bodo vsa ljubljanska podjetja prodajala jestvine in pijače po enotnih in nizkih cenah, svoje stojnice bo imelo tudi podjetje Ljubljanske mlekarne, pivovarna Union, pivovarna Laško, razen tega bo vojska pripravila 20.000 obrokov srbskega pasulja, ki ga bodo mladinskim in partizanskim brigadam delili brezplačno. Nadalje bodo v bližini rekreacijskega centra zgradili tri velike plesne odre, kjer bodo igrali trije plesni orkestri. Posebej bodo poskrbeli za invalide, ki bodo dobili posebne listke za dostop z osebnimi avtomobili kar najbližje prireditvenemu prostoru, in tako dalje. Skratka, organizatorji naše letošnje največje manifestacije za negovanje revolucionarnih tradicij so poskrbeli ne samo za vsebinsko plat prireditve, ampak se obiskovalcem obeta tudi veliko doživetje in dobro počutje na dan praznika borca.

Pobratenje Vrnjačke banje in Ormoža

V okviru bratskih srečanj Srbov in Slovencev z naslovom »Karavana bratstva in enotnosti 1972« je 6. t. m. prispelo v Ormož 25 dragih gostov in prijateljev iz Vrnjačke Banje.

Goste sta prisrčno pozdravila predsednik skupščine občine Ormož Franc Novak in borec za severno mejo 1918-19 Franc Sumak (ta je kot izseljenec preživel s svojo družino štiri vojna leta v občini Vrnjačka Banja z drugimi našimi izgnanci). V imenu

gostov se je za topel sprejem zahvalil predsednik skupščine občine Vrnjačka Banja Bogoljub Vuković. Nato je bila na sporedu kulturna prireditev. Po zakuski je devetnajst gostov šlo na domove svojih prijateljev, ki so med vojno z njimi živeli pod skupno streho v Srbiji.

Gostje so si ogledali novi otroški vrtec, psihiatrični oddelek, ki deluje v okviru ptujske bolnišnice, in osnovno šolo v Središču. Bili so tudi v tovarni »Jože Kerenčič« v Ormožu in razpravljali so o gospodarstvu z zastopniki delovnih organizacij.

Dne 7. t. m. je kulturno umetniška skupina »Dragačevske trubke« priredila v Ormožu folklorno prireditev s srbskimi narodnimi pesmimi in plesi. Občinstvo je nastopajoče navdušeno pozdravilo.

Dne 8. t. m. so si gostje ogledali sodobno vinsko klet v Ormožu in napravili so izlete v Središče, na Kog, k Miklavžu in na Jeruzalem. Zadnji dan obiska, 9. junij, bo ostal domačinom in gostom v trajnem spominu. Dopoldne je bila v sejni občinski dvorani slavnostna seja skupščine občine in družbenopolitičnih organizacij. Najprej je spregovorila sekretarka občinskega komiteja ZKS inž. Terezija Stefančič, nakar je goste pozdravil v imenu organizacij in občinske skupščine predsednik občinske konference SZDL Vlado Ožbolt. Nato je prebral listino o pobratenu občine Ormož in Vrnjačka Banja. Besedilo listine poudarja, da so mnogi Slovenci v najhujših dneh zgodovine naših narodov našli svoj drugi dom in neopozabne prijatelje v Srbiji in da so se Slovenci in Srbi skupno bojevali ter žrtvovali življenje za socialistično Jugoslavijo. Skupno trpljenje in med bojem skovano prijateljstvo naj postaneta živa spodbuda za sodelovanje obeh občin pri graditvi in utrjevanju bratstva ter enotnosti narodov — je rečeno v listini.

Listino je prevzel predsednik občinske skupščine SZDL Vrnjačka Banja Dragoslav Jovanović. Spregovoril je o pomenu takšnih srečanj in pobratimstva ter se prisrčno zahvalil za gostoljubje.

BOŠKO BORJAN

RAZSTAVA PARTIZANSKEGA ZOBOZDRAVSTVA

V okviru seminarja stomatološke službe ljubljanske armadne oblasti je bila pred kratkim odprta tudi začasna razstava partizanskega zobozdravstva v Sloveniji. Na majhnem prostoru je bila s slikami in pa z razstavljenimi predmeti (vrtalni strojčki, zobozdravstveni pribor) dovolj plastično prikazano partizansko zobozdravstvo, težave, s katerimi so se srečavali zobozdravniki-partizani in podobno. Na kratko je bil prikazan tudi razvoj zobozdravstva v predvojni Jugoslaviji ter anomalije zob pri vojaki naše JLA.

Razstavo je pripravil stomatološki odsek ljubljanske armadne oblasti, razstavlja, ni predmeti pa so bili iz arhiva bolnice in muzeja NOB.

ZA STANOVANJA BORCEV NOV ENKRATNA POMOČ 24 OBČINAM

Izvršni svet SRS je na svoji zadnji seji sklenil predlagati skupščini SRS dopolnitev odloka o načinu in pogojih za uporabo sredstev, zbranih s prispevkom za gradnjo stanovanj za udeležence NOV. Po predlogu IS naj se od sredstev, zbranih s prispevkom za udeležence NOV v letu 1972, izloči znesek 30 milijonov 721.000 dinarjev, ki naj se dodeli kot enkratna pomoč pri graditvi stanovanj za udeležence NOV 34 občinski skupščinam. Višina pomoči posameznim občinskim skupščinam je odvisna od dosedanje poprečne potrošnje za eno stanovanje, od ekonomske moči občine, razsežnosti občinskega območja in gnotnega položaja borcev NOV v posameznih občinah. Občine so v tem smislu razdeljene na tri skupine.

Predlog izvršnega sveta lahko pozdravimo kot nov dokaz razumevanja za probleme borcev NOV.

PO »4. JULU«

diferencirana
uporabnost
baterij

ZMAJ

vam omogoča
optimalno
izkoriščanje energije

super

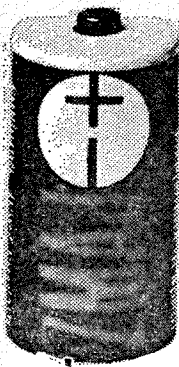
zlata — za zahtevne aparate

extra

srebrna — za navadne aparate

normal

— črna — za razsvetljavo

NOVO MESTO

Z »LJUBLJANSKO« BRIGADO V GORSKI KOTAR

Med zelo uspešnimi oblikami prenašanja tradicij narodnoosvobodilnega boja na mladi rod so tudi izleti po poteh naših brigad. Prav to obliko skrbno goje gojenci dijaškega doma Majde Silc v Šmihelu pri Novem mestu. Pokrovitelj doma je 10. udar na ljubljanska brigada. Že večkrat prejšnja leta so borci povedli našo mladino po poteh, kjer se je »deseta« bojevala. Nepozabni bodo ostali spomini z izletov v razne kraje, od Ilove gore, Turjaka, Grčaric, Jelenovega žleba do Travnice gore. Povsod si je mladina izpopolnjevala svoje znanje o slavni zgodovini našega osvobodilnega boja. Se zame, odraslega udeleženca NOB, je bil izlet z borci »desete« prava šolska ura.

Prvo junijsko nedeljo se je odpeljalo 150 gojencev dijaškega doma na izlet — v »neznano«. Uganka, kam potujemo, se je razvzljajala, ko smo se povzpeli čez Gorjance in se spustili v Belo krajino. Vedeli smo, da se je »ljubljska« bojevala tudi onkraj Kolpe. Pri Vinici smo se prepeljali čez Kolpo in se namenili v Gorski Kotar. Najprej smo se ustavili v Lukovdolu. Cesta, je bila prav tiste dni asfaltirana in vas, rojstni kraj pesnika partizana Kovačiča Gorana, je bila vsa praznična. Mladina je tisto nedeljo končala letošnjo prireditev »Goranovo pomlad«. Te prireditve privablja vsako leto od blizu in daleč množice mladine in odraslih. Zato smo bili tudi mi iz Slovenije dobrodošli. Udeležili smo se lepe slovesnosti in imeli smo srečo, da smo se bolje seznanili z življenjem in umetnostjo pesnika Gorana. Na prireditvi so nastopili ugledni hrvaški gledališki umetniki. Ob tej priložnosti so tudi podelili Karlu Steinerju letošnjo Goranovo knjižno nagrado za spominsko knjigo o večdesetletnem trpljenju neuklonljivega revolucionarja v sibirskih taboriščih.

Morali pa smo še nadaljevati pot, ko smo položili venec na pesnikov spomenik. Naslednji postanek je bil nad Vrbovskim. Oki, Boris in France so nam opisali hude boje v teh krajih. Potovanje smo nadaljevali v Skrad. Medtem smo zvedeli od bivših borcev za celo knjigo zanimivosti. Upamo, da bodo to knjigo zares napisali, kakor je obljubil Boris. Končni smoter našega izleta so bile Delnice. Presenetila nas je domača godba, ki nas je pozdravila s slovensko »Hej, brigade!«. Zbrala se je množica mladih in starejših prebivalcev pred hotelom. Po godbi so nas pozdravili domačini. Oki pa se jim je pristrčno zahvalil v našem imenu. Naši dijaki so nato nastopili s krajšim kulturnim sporedom, peli so partizanske pesmi, domačini pa so pritegovali. Po mestu se je razvil spreved z godbo na čelu. Obiskali smo pokopališče, kjer je bila spominska slovesnost. Naša mladina je položila vence in šopke cvetja na grobove številnih padlih borcev. Nato je skupina mladine, borcev z zastopstvom združenja borcev iz Delnic obiskala vdovo in dom narodnega heroja Ivana Lemca. Leta se jim je ganjena zahvalila. Želela je, da bi se naša in hrvaška mladina bolj zblizali. Zato so sklenili, da bodo gojenci doma v Delnicah in dijaškega doma v Novem mestu pripravili — najbrž že jeseni — srečanje.

Mladina je bila do solz ganjena, ko smo se poslavljali od pristrčnih domačinov, ki so se tesno zgrnili ob naših avtobusih. Zares težko smo se poslovili. Vrnili smo se natanje bogatejši, prežeti od spominov na nepozabne trenutke. Beseda hvala gostiteljem se seveda mnogo premalo.

MARJAN TRATAR-UČO

TOLMIN

TEKMOVANJE PIONIRJEV

V proslavo 30-letnice pionirske organizacije in na pobudo Društva prijateljev mladine so se 10. t. m. zbrali v Tolminu na tekmovalni pionirji z vseh koncev Tolminskega. Prireditve je pripravilo DPM v Tolminu ob sodelovanju upravitelje tolminskega muzeja Marije Rutar, upokojenega učitelja Izidorja Miklošiča in drugih družbenih delavcev. Pokroviteljstvo je prevzel občinski odbor ZZZ NOV Tolmin.

Tekmovali so po štirje pionirji vsakega odreda z osnovnih šol v Bovecu, Kobariču, Tolminu, Mostu na Soči in Podbrdu. Preskusili so svoje znanje iz zgodovine narodnoosvobodilne vojne in o pionirski organizaciji. Najbolje se je odrezala tolminska tekmovalna ekipa, na drugem mestu je bil Bovec, na tretjem Most na Soči in na četrtem Podbrdo. Tolminska ekipa se bo udeležila nadaljnjega tekmovanja pionirjev. Vsi tekmujoči pionirji so dobili knjižne nagrade, njihovi odredi pa še gramofonske plošče s posnetki partizanskih pesmi. Med odmorom med tekmovanjem so nastopali pionirji vseh osnovnih šol. Zlasti sta navdušila občinstvo pionir z bovske šole z recitacijo »Pijana partizanska mular« in pionir iz Mosta na Soči z odlomkom iz Krjavljaja. Na koncu je bil še nastop še-

stih parov pionirjev iz Kobarida, ki so nastopili v narodnih nošah kot folklorna skupina.

Pred tekmovanjem je spregovoril predsednik komisije za razvijanje tradicij NOB pri občinskem odboru ZZZ NOV Ivan Kurinčič. Zahvalil se je pobudnikom, prosvetnim in drugim delavcem, ki so omogočili prireditve, izrazil željo, da bi se ob podobnih prireditvah večkrat srečali na Tolminskem.

I. K.

RADOVLJICA

ODLOČNA BESEDA ZRVS

Dne 12. t. m. je bila v Radovljici redna letna skupščina občinske ZRVS.

Na zboru so med drugim poudarili: Večkrat smo bili priče, da so sovražniki poskušali razbiti enotnost Jugoslavije. Ti poskusi se skrivajo pod plaščem demokracije in navidezne skrbi za socialistični razvoj. Spritno tega vemo, kje je mesto naše organizacije v družbenopolitičnem življenju. Dejavnost ZRVS je globoko politična, kar zadeva vsestransko vojaško usposobljenost naših starešin. Poudarjamo svojo pripravljenost, da v okviru SZDL in ZK prispevamo svoj delež pri urejanju družbenih vprašanj. Sodelovali bomo pri vseh nalogah za utrjevanje bratstva jugoslovanskih narodov in enotnosti Jugoslavije. Naši nasprotniki ne priznavajo uspehov, ki smo jih dosegli med gospodarskim in družbenim razvojem. Ne želijo si takšne Jugoslavije, ni jim pri srcu delavski razred in delovno ljudstvo — gre jim le za oblast. Boj proti njim mora biti stalen in dosleden. Toda boj proti nasprotnikom ne pomeni, da bi bilo treba skrivati naše slabosti in napake. Prisluhniti je treba delovnim ljudem in nemudoma ukrepati. Ljudi ne moti, če stabilizacija zahteva nadaljnje gnotne žrtve in delovne napore. Izredno pa jih motijo sedanje socialne razlike. Vzroke poznamo: nepopolna davčna politika, slaba zemljiška in stanovanjska politika, neprimerna delitev dohodka itd.

ZRVS Radovljica je lani v republiškem tekmovanju »iščemo najboljše občinske organizacije« izmed 58 organizacij dosegla tretje mesto. Občinski odbor je v zadnjih letih posvetil največjo skrb vzgoji rezervnih vojaških starešin. Po splošnem mnenju je bil program lani veliko boljši od prejšnjega.

Letos bodo predvsem obravnavali organizacijo vseljidske obrambe in razne strokovne naloge v zvezi s pohodom. Po uk bodo povezovali z vzgojnim delom, opravljenim lani, in konec leta bodo delali izpite. Zborovalci so poslali pozdravno brzojavko tovarišu Titu z voščili za njegovo osemdesetletnico.

CIRIL ROZMAN

JESENICE

PRIPRAVE NA ZBOR GORENJSKIH AKTIVISTOV

Dne 25. t. m. bo v Tuhinju zbor gorenjskih aktivistov. O udeležbi na tem zboru aktivistov iz jeseniške občine so nedavno razpravljali pri predsedstvu občinskega odbora ZZZ NOV Jesenice. Zbor aktivistov je vsako leto v drugi občini. Letos je prišla na vrsto kamniška občina. Dogovorili so se, da pojde na zbor v Tuhinju 150 aktivistov, borcev in mladih družbenih delavcev. Potovali bodo s tremi avtobusi. En avtobus bo odpeljal ob pol sedmih iz Kranjske gore, ob sedmih pa izpred bolnišnice na Jesenicah.

BRANKO BLENKUS

V ZADOBROVO S POSEBNIM VLAKOM

Zbora s proslavo 30-letnice ustanovitve slovenske vojske v Zadobrovo pri Ljubljani se bo iz jeseniške občine udeležilo približno 500 občanov. Potovali bodo s posebnim vlakom. Nekaj dni pred odhodom vlaka z Jesenic bo nastopil svoj pohod mladinski Cankarjev bataljon. Pot ga bo vodila mimo partizanskih spomenikov. Najprej bodo obiskali Valvasorjevo kočjo na Stolu (kjer je bil leta 1942 ustanovljen Cankarjev bataljon), nato pojdejo na Pokljuko, na kraj, kjer sta padla prvoborca Jože Stražišar in Stane Bokal. Mladince bodo spremljali kot vodniki nekdanji borci s tega področja. Mladinske enote se bodo razvrstile na proslavi ob prvih slovenskih brigadah, ustanovljenih pred tridesetimi leti.

B. BLENKUS

LOKAVEC PRI AJDOVŠČINI

INVALIDI NA IZLETU

Invalidska organizacija v Lokavcu pri Ajdovščini priredi za svoje člane vsako leto izlet v pomembne kraje iz NOV. Letos smo 3. t. m. napravili izlet na Stajersko. Med potjo smo se ustavili v Ljubljani. Obiskali smo grobnico narodnih herojev in položili venec. Anton Ferjancič, narodni heroj, pred-

Skupina izletnikov v Logarski dolini

sednik občinskega odbora ZZZ NOV Ajdovščina, je spregovoril ob grobnici.

Pot smo nadaljevali v Velenje. Pristrčno nas je sprejel tov. Tovornik. Opisal nam je, kako je bilo v Velenju pred vojno, kako se je razvijalo napredno delavsko gibanje, kako so delovali in se bojevali med vojno in kakšne naloge imajo zdaj. Razkazal nam je mesto in okolico. Ogledali smo si tudi muzej. Potem smo se odpeljali še v Logarsko dolino. Močan vtis je napravila na vse naravna lepota. Vrnili smo se skozi Kamniško Bistrico in Kamnik.

MK

JEVNICA

POMOČ ČLANOM NA PRVEM MESTU

Dne 11. t. m. se je članstvo ZB NOV Jevnica zbralo na občnem zboru v jevniškem združenem domu. Predsednik Vinko Kovač je lahko poročal o plodnem delu v minulem delovnem obdobju. Združenje borcev je obnovilo spomenik v Jevnici. Z uspešno prireditvijo, ki so pri nji zelo pomagali mladinci, so zbrali nekaj denarja. Za dvorano so kupili mize. Obdarili so sta-

rejše člane. Lani je šel brezplačno na počitnice en član. Letos bodo prav tako omogočili letovanje enemu članu.

Zelo pomagajo šoli. Za novoletno prireditev so prispevali tudi letos kot vsako leto. Sodelovali so pri »kurirčkovih pošti«.

Predsednik je zelo priporočal, naj bi napisali pripombe za Litijski zbornik in kaj prispevali za naslednje številke. — Zahvalil se je šolskemu upravitelju Mihi Vahnju za dolgoletno pomoč pri številnih prireditvah in mu podaril knjigo v priznanje, ko zdaj odhaja vpokoj.

Sklenili so, da bodo letos priredili izlet v partizanski kraj. Na hribovskem področju bo treba pregledati, kdo izmed upraviteljev med knjeti nima urejene dvojne dobe. Nadalje bodo morali urediti vzdrževanje spomenika in spominskih plošč. Pregledali bodo, kakšne so stanovanjske razmere članstva, zanimali pa se bodo na splošno za njihovo zdravstveno in socialno varstvo. Pomagati je treba kmetom, ki se preživljajo zgolj od zemlje. — V novi odbor so izvolili za predsednika Jožeta Kisovca, za tajnico Ivanko Kos in za blagajnika Edvarda Zupanciča. Komisija za invalidske zadeve bo vodila Julka Udovič. M. V.

imeli smo ljudi

Anton Novak

Pokopali smo ga 24. maja na pokopališču v Braslovčah. — Rodil se je leta 1928 v Kamencu pri Braslovčah v kmečki družini. Odrasel je v zavednega slovenskega fanta. Komaj šestnajst let mu je bilo, ko je leta 1944 odšel k partizanom na Dolenjsko. Uvrstili so ga v zaščitno četo glavnega štaba Slovenije. Pozneje pa je bil kurir pri angleški vojaški misiji. — Po osvoboditvi se je Novak vrnil domov na kmetijo. Delal je v več krajevnih in občinskih organizacijah. Zadnja leta je bil odbornik skupščine občine Zalec, član občinskega odbora ZZZ NOV Zalec, dolga leta je bil predsednik ZB NOV Braslovče itd. Pogreb je pokazal, da je imel mnogo prijateljev in znancev. Ohranili ga bomo v spominu kot plemenitega človeka.

Božica Usar

Dne 8. maja je došla po večletni zahrbtni bolezn. Zivela je za Bežigradom v Ljubljani. — Rodila se je leta 1922 na Primorskem. Starši so se preselili v Ljubljano. Ze v zgodnji mladosti, komaj petletna, je začela nastopati v ljubljanskem gledališču. Nastopala je do svojega štirinajstega leta. Bila pa je tudi v vrstah sokolskega naraščaja in je postala podnačelnica Sokola III. za Bežigradom, ko ji je bilo šele 18 let. Med vojno je bila že v prvih dneh osvobodilnega gibanja med organizirano mladino, ki je vneto zbirala orožje, sanitetne potrebščine, trošila propagandno gradivo itd. Stanovanje Merljakovih je postalo shajališče aktivi-

stov in kar skladišče literature ter potrebščin za partizane. Božena se seveda ni mogla ogniti usodi nešteti aktivistov, ki so padli v kremplje italijanske kvesture. Bila je nekaj mesecev zaprta in pozneje je prebila nekaj časa v bolnišnici. Kmalu pa je spet z vso vneto sodelovala pri nalogah OF. Pred koncem vojne je sodelovala zavzeto pri organizaciji zaščitnih enot za zasedbo poglavitnih objektov, dokler ni prispela osvobodilna vojska v Ljubljano. — Po osvoboditvi je čeprav izčrpana in boleha, opravljala dolžnost načelnice TVD Partizan. Povrh vsega je delala v sindikatih vsestransko, pa v združenju borcev in drugih organizacijah. Ne najdemo besed, da bi lahko izrekli primerno hvaležnost in priznanje za njeno požrtvovalno in neutrudno delo. Ostala nam bo v nepozabnem spominu!

Jože Renar

V nedeljo, 28. maja 1972, smo se na pokopališču v Dutovljah na Krasu poslovili od borca in revolucionarja Jožeta Renarja iz Dutovlj. Jože je bil rojen kot sin revne kmečke družine 5. novembra 1920 v vasi Ravne pri Stjaku na Primorskem. Kot otrok je veliko trpel.

Ko mu je bilo komaj 18 let, so ga Italijani zaradi sodelovanja v naprednem gibanju in sabotaži zaprli v zloglasni Coroneo v Trstu, kmalu nato pa je moral v ital. vojsko na Sicilijo in od tam v Afriko, kjer so ga zavezniki ujeli.

Na poziv tovariša Tita in KPJ se je v Afriki takoj javil v NOB ter postal borec slavne 3. prekomorske brigade, s katero je prišel na Vis, od tam pa je šel v boje za Mostar, po vsej Dalmaciji, in končno v boje za Trst in Koroško. Bil je komandant jurišnega bataljona in je iz naše vojske prišel kot poročnik. Bil je nosilec treh odlikovanj.

Ko je bil Jože leta 1956 demobiliziran iz JLA, se je zaposlil na carini v Skopju, nato pa pri carinarnici Sežana, kjer je bil do upokojitve. Bil je zelo tovariški in se je znal pogovoriti s človekom. Doma je zapustil ženo Pavlo Hčerko Gordano in mater Ano ter druge sorodnike. Naj mu bo lahka naša svobodna zemlja!

OBNOVLJENA CESTA TUBLJE—SLOPE

Dne 25. t. m. bodo izročili prometu obnovljeno cesto od Tubelj do Slop. Cesto (2,5 km) so zboljšali ter asfaltirali na pobudo vaške skupnosti Slope in s sodelovanjem vaške skupnosti Hrpele ter s podporo družbenopolitičnih organizacij v sežanski občini. Nad leto dni so pomagali s prostovoljnim delom vaščani iz Slop. Na prostovoljno delo so hodili kmetje, gospodinje, domači delavci in drugi, sicer zaposleni v delovnih organizacijah v Sežani, Hrpeh in drugje. Opravili so delo, ki je vredno več milijonov. Uspešno so tudi zbirali denarne prispevke. Vse domačije so razen prostovoljnega dela prispevale še po 500 din, lastniki motornih vozil pa povrh tega 1500 din.

Cesto bodo odprli ob 30-letnici ustanovitve prvega terenskega (vaškega) odbora Osvobodilne fronte. Nekdanji tajnik tega odbora Ivan Jelušič živi kot upokojenec v Kopru. Pred vojno se je s Primorskega umaknil pred fašisti v Jugoslavijo. V Mariboru je sodeloval v naprednih društvih. Ob okupaciji je iz Maribora ušel v Ljubljano, avgusta 1941 pa je obiskal domači kraj in poslej živel v ilegali na Primorskem. Poleti 1942 so ustanovili vaški odbor OF, ki je deloval nepretrgoma med vso vojno.

Slope so bile že pred vojno povezane z naprednim delavskim gibanjem. Več delavcev, domačinov, se je moralo zaradi fašističnega nasilja preseliti v Jugoslavijo. Bratje Franc, Angel in Janez Segulin pa so bili zaprti v zvezi z drugim tržaškim procesom že leta 1940.

Na proslavi 25. t. m. bodo tudi odkrili spominsko ploščo padlim med NOB. Na prireditvi bodo sodelovali: pevski zbor »Simon Gregorčič«, godba na pihala iz Kopra in mladina.

ALBERT KLUN

SEMEDELA PRI KOPRU

ŽE 1. JULIJA PROSLAVA

Združenje borcev NOV Semedela pri Kopru bo letos že petič zapored priredilo partizansko srečanje borcev in občanov.

Zbrali se bodo v Semedeli v proslavo dneva borcev. Ker pa bo letos osrednja proslava dneva borca v Zadobrovi pri Ljubljani, je naše združenje sklenilo, da bo slovesnost v Semedeli 1. julija zvečer. Če bi bilo na ta dan neugodno vreme, bodo prireditve preložili na prihodnji dan.

Združenje borcev v Semedeli bo ob tej priložnosti priredilo tudi enodneveni izlet za svoje člane, in sicer iz Kopra čez Črni vrh, skozi Idrijo do bolnišnice Franje, nato v Tolmin in skozi Novo Gorico ter Sežano domov. Naše ZB je tudi letos razpisalo tekmovanje za člane združenj borcev. Tekmovale bodo ekipe združenj iz Kopra, Semedele, Šalara, Žusterne in tovarne Tomos v kegljanju.

Gostinci so tudi trdno obljubili, da bodo dobro opravili svojo nalogo, tako da bodo gostje v dneh naših prireditev lahko zadovoljni.

AVGUST ZERBO

ŽIROVNICA

KRAJEVNI PRAZNIK — ŠTEVILNE PRIREDITVE

Žirovnica ima 1. julija krajevni praznik. Na ta dan se spominjajo devetindvajset talcev, ki jih je okupator ustrelil pod železniškim mostom v Mostah.

Zastopniki krajevnih skupnosti, družbenopolitičnih organizacij in društev so se dogovorili o obširnem sporedu prireditev v proslavo krajevnega praznika. Osrednji slovesnosti bosta 2. julija dopoldne, in sicer žalna svečanost pri spomeniku talcev in slavnostna seja krajevnih skupnosti 30. t. m. zvečer. Slovesno bodo polagali vence ob spominskih ploščah oz. spomenikih padlim, obiskali bodo starše padlih borcev, gasilec bodo svečano izročili v uporabo gasilski avtomobil, odprli bodo razstavo izdelkov šolarjev, šolski otroci bodo imeli pevski koncert, pet gasilskih društev bo imelo sektorsko vajo, prvega julija bo na Breznici srečanje s pisateljem Tonetom Svetino itd. V proslavo krajevnega praznika bodo TDV Partizan, ZRSV in druga društva pripravili tudi več športnih tekmovanj.

BRANKO BLENKUŠ

Borci za severno mejo v Sevnici.

TRŽIČ

TEKMOVANJE V ORIENTA- CIJSKEM POHODU

Preteklo nedeljo je bilo v tržiški občini končano tekmovanje rezervnih vojaških starešin v orientacijskem pohodu, ki ga je pripravila strokovna komisija občinskega odbora RVS. Tekmovanja so se udeležili vojni obvezniki do 50. leta starosti in so ga izvajali v okviru enotnega strokovnega izpopolnjevanja rezervnih vojaških starešin na področju SR Slovenije. Orientacijski pohod je bil izveden na področju vasi Križe in Kovorja. Namen tekmovanja je bil, da se utrdi dosežanje znanje RVS v orientaciji na nepoznanem zemljišču, uporabljanju zemljevida, kompasa in strljanju z malokalibersko puško. Proga, na kateri so preizkušali znanje iz topografije, je bila dolga okrog 10 kilometrov.

Tekmovanja se je udeležilo 145 rezervnih starešin, ki jih je strokovna komisija porazdelila v 27 tekmovalnih ekip. Rezultati ekip: 1. Bistrica IV. 148 k. točk, 2. Pristava III. 200 k. točk, 2. Bistrica III. 241 k. točk, 4. Tržič-mesto v. 293 k. točk, 5. Tržič-mesto IV. 342 k. točk.

J. PIŠKUR

SEVNICA

BORCI ZA SEVERNO MEJO SO DOBILI DOMICIL

Občinski odbor borcev za severno mejo leta 1918/19 je povabil 28. maja še maloštevilne Maistrove borce v Sevnico, da bi se pogovorili o svojih zadevah. Ob tej priložnosti je tajnik občinskega odbora Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918/19 Matija Irgolič poročal o organizacijskih zadevah. Republiški odbor je pohvalil lepo prireditev ob razvitju prapora sevnške organizacije.

Najpomembnejše pa je bilo, da je tajnik prebral odlok občinske skupščine o podelitvi domicila prostovoljski enoti stotnika Pavla Razlaga.

Sevnška organizacija šteje zdaj le še 37 članov, nedavno so spet izgubili enega člana.

Sklenili so, da bodo letos napravili izlet na Koroško.

Člani so odhajali v prijetnem zadoščenju, da jim je socialistična domovina dala zaslužno priznanje.

KAREL ZORKO

Anton Kuk

Rodil se je v delavski družini leta 1886 na Primorskem, v vasi Strmec pod Mangartom. V zgodnji mladosti si je moral kot rjadar težko služiti kruh. Leta 1913 se je poročil z dekletom iz vasi, s katero sta vzgojila petero otrok v zavedne Slovence. Ze leta 1940 mu je po mučni in dolgi bolezni umrla žena, kar ga je močno prizadelo. Sledila je druga svetovna vojna, ki jo je občutil v polni meri. Od leta 1942 je sodeloval v NOB. Njegova hiša je nudila zatočišče in pomoč partizanski četi, ki je taborila pod Mangartom; v njej je bil tudi najstarejši sin Anton. Fašisti so družini stalno grozili in preiskovali hišo. Nadalje so tovariša Kuka marca leta 1943 internirali z družino vred v koncentracijsko taborišče Sarona. Po razpadu Italije so ga ponovno odpeljali Nemci v zloglasno taborišče Mauthausen. Zelo izmučen se je vrnil v svoj rojstni kraj, ki pa je bil zelo spremenjen, ker so mu Nemci že septembra leta 1943 požgali dom. Po osvoboditvi se je preselil iz Loga pod Mangartom v Kočevje, kjer je ponovno z veliko prizadevnostjo kot upokojenec pomagal pri obnovi Kočevske.

Pokopali smo ga 20. maja 1972 na kočevskem pokopališču.

Mirko Bevk

Kot člana invalidske organizacije v Lokavcu pri Ajdovščini smo ga 3. IV. sprejeli na zadnji poti. — Rodil se je leta 1898 v številni delavski družini. Med prvo svetovno vojno so ga poslali na bojišče, ko je komaj dorasel. Bil je ranjen in ostal je vse življenje invalid. Pod Italijo je — kot vsa njegova družina — bil vselej zaveden Slovenec in protifašist. V narodnoosvobodilnem gibanju je sodeloval, kolikor je mogel. Ko so po italijanski kapitulaciji zasedli primorske kraje Nemci, so ga zaprli in odgnali v Nemčijo. Domov se je vrnil izčrpan in izmučen šele konec leta 1945. Delo je nastopil na prejšnjem delovnem mestu. Rad je

pomagal, kjer koli je mogel. Velika množica na njegovi zadnji poti je pokazala, kako smo ga vsi cenili kot dobrega, zavednega delovnega tovariša.

Pavla Šuligoj

Od nje smo se poslovili 22. maja na pokopališču v Levpi nad Kanalom. Uživala je veliko spoštovanje, znana po domače kot Klemenova Pavla. — Rodila se je leta 1904 v Srednjem Lokavcu v kmečki družini. Preživela je prvo svetovno vojno med hudim trpljenjem, saj je delila usodo množice beguncev že kot otrok. V osvobodilnem gibanju je začela sodelovati leta 1942 kot terenka. Bila je tudi prva predsednica odbora AFŽ v Levpi. Partijka je postala že januarja 1944. Vsa povojna leta je bila vnetá delavka v krajevnih družbenopolitičnih organizacijah. — Ob odprtem grobu ji je v slovo spregovoril Stane Jurca. Bila je članica ZB NOV Levpa. — Ohranili jo bomo v trajnem spominu!

Jože Žagar

Zapustil nas je v svojem 57. letu — kapetan, aktivist od leta 1941, borec od leta 1942... — Rodil se je leta 1915 v Medvodah pri Gerovem. V Cabru se je izučil za trgovskega pomočnika. Pred zadnjo vojno je bil v Kočevju rudar. Spomladi 1942 se je uvrstil med borce 2. bataljona kočevskega odreda. Pozneje je bil dodeljen Cankarjevi brigadi. Udeležil se je številnih bojev. Pri Suhorju je bil ranjen v glavo in izgubil je roko. Vendar se je spet pridružil borcev Cankarjeve brigade brž ko je okrevljal. Napredoval je za kapetana. Po vojni je bil nekaj časa pri LM v Ljubljani, potem pa je delal v jese-

niški železarni, nekaj časa še po upokojitvi, dokler ni doživel hujše nesreče — povozil ga je vlak. Bil je vnet družbenopolitični delavec, član številnih organizacij. Bil je odlikovan za svoje delo po vojni. Ohranili ga bomo v trajnem spominu kot dobrega tovariša in vestnega delavca!

Jakob Krmelj

Umril je 28. maja na Jesenicah. Bil je rezervni podporočnik in nosilec več odlikovanj. — Rodil se je leta 1901 na Koroški Beli. Izučil se je za ključavničarja in potem delal v jesenški železarni. Med okupacijo je začel sodelovati s prvimi aktivisti. Ze poleti 1941 ga je gestapo zaprl v Begunjah. Od tam so ga prepeljali v taborišče v Spittalu, od koder je marca 1944 pobegnil in se pridružil partizanom. Bil je komisar v Prešernovi brigadi. — Po demobilizaciji je Jakob spet delal v železarni do upokojitve leta 1958. Po vojni je marljivo delal v raznih organizacijah, dokler mu je dopuščalo zdravje.

Poldka Lušina

V prerani grob smo jo položili 3. maja 1972., v Trziču na Gorenjskem. Odslej bo počivala pod gorami Karavank, ktere je mnogokrat prehodila povprek in počez. Počiva v rojstnem kraju kjer se je rodila 26. 10. 1928.

Izhajala je iz delavske družine. Mati in oče sta jo vzgojila v pošteno, zavedno in napredno Slovenko. Zelo mlada in nežnega zdravja, je v 1944 letu pričela aktivno pomagati NOB. Vsa povojna leta je bila članica ZB in ZKS. Delala je v društvi prijateljev mladine in v planinskih društvih. Predvsem pa je bila vestna uslužbenka v računovodstvu delovne skupnosti Izvršnega sveta SR Slovenije. Spominjali se jo bomo kot poštene žene in skrbne mame.

Jakob Volf

Na pokopališču v Zurgah v kočevski občini smo 11. maja pokopali borca Ja-

koba Volfa, ki je sodeloval v NOV od 15. maja 1942 do 15. maja 1945. V tem času je delal najprej kot aktivist, nato pa se je boril v 9. brigadi, nekaj časa pa je prebil tudi v drugih enotah.

Pokojnik, ki je 28. marca dopolnil 63 let, je zapustil ženo in tri otroke, ki pa so že preskrbljeni. Pred vojno in po njej je delal doma, v gozdu, 7 let pa tudi v Franciji.

Na zadnji poti so ga spremlili številni domačini in prebivalci sosednjih vasi in borci. Pogreba so se udeležili tudi predstavniki ZB Kočevje, ki so ga pospremili k poslednjemu počitku na pokopališče pod znano Taborsko steno, z dvema praporjema.

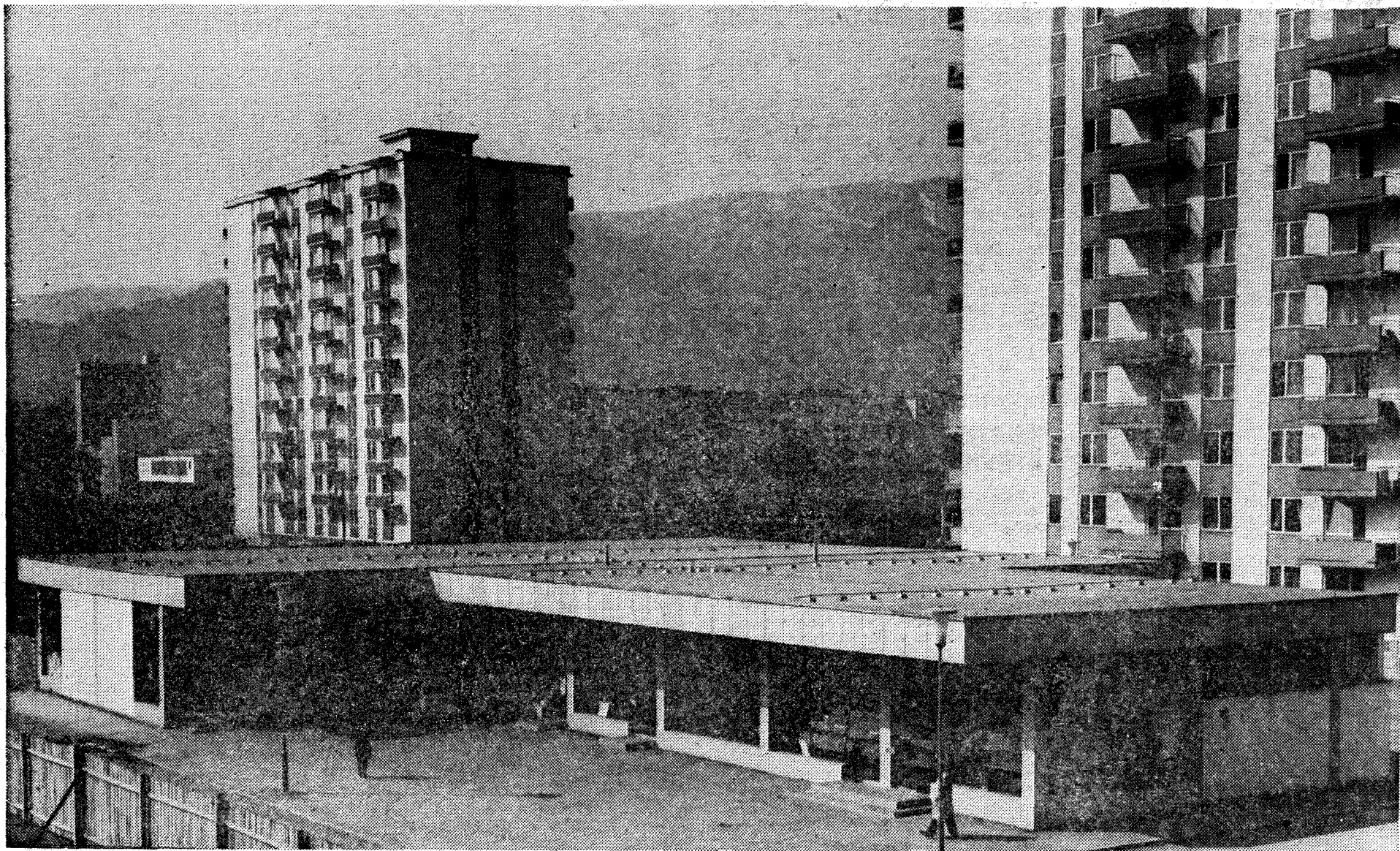

Martin Vozelj

V mesecu maju smo se na pokopališču v Sentlambertu poslovili od zaslužnega aktivista Martina Vozlja iz Jablane nad Zagorjem. Rodil se je pred 78 leti v Sentlambertu. Bil je eden tistih, ki je preživel dve svetovni vojni. Takoj v začetku prve svetovne vojne ga najdemo med borci na bojiščih po Karpatih, koder se je vojskoval vse do leta 1917.

Po vrnitvi je v Jablani prevzel posestvo in s pokojno ženo sta vzgojila in preživljala 9 otrok. Skrbeti za tako veliko družino ni bilo lahko, toda ker je bil varen trdega dela, je vzdržal. V usodnem času druge svetovne vojne je takoj vedel, kje je njegovo mesto, saj ga najdemo med tistimi zavednimi Slovenci, ki so po svojih močeh pomagali osvoboditi našo prelepo deželo.

Bil je delaven in je vneto sodeloval pri obnovi domačega kraja. Med ljudmi je bil Martin splošno priljubljen, kar je pričal tudi njegov pogreb, saj ga je na zadnji poti spremljala velika množica, med njimi tudi gasilci in člani ZB NOV iz Senožeti s svojimi praporoma. Pri odprtem grobu pa se je z govorom poslovil od Martina tudi član ZB NOV Senožeti. Ostal nam bo v trajnem spominu.

25 LET KONSTRUKTORJA MARIBOR

Splošno gradbeno podjetje Konstruktor Maribor je delovna organizacija, katere pričetek sega v prve dni po osvoboditvi leta 1945. Svoje današnje ime je podjetje dobilo leta 1947, ko je bilo registrirano kot bazensko podjetje republiškega značaja za takratno mariborsko okrožje.

Od takrat je poteklo petindvajset let velikih naporov in prizadevanj kolektiva. To je obdobje razvoja in uspehov. Iz podjetja s skromno opremo in mehanizacijo ter z razmeroma maloštevilnimi strokovnimi kadri, se je podjetje razvilo v sodobno gradbeno organizacijo, ki danes uspešno nastopa na domačem tržišču ter v zadnjih šestih letih orje ledino tudi na tujem tržišču.

Naglo rast in razvoj podjetja so narekovale vedno večje potrebe po strokovnem vzdrževanju, rekonstrukcijah in novogradnjah industrijskih objektov ter velike potrebe na področju graditve stanovanj. Iz leta v leto sta rasla obseg in vrednost izvršenih del. Podjetje je v letu 1971 doseglo vrednost izvršenih del doma in v tujini v višini 250.426 tisoč dinarjev in je imelo poprečno 1870 zaposlenih članov kolektiva.

V letošnjem letu planirajo pri Konstruktorju vrednost del v višini 360.000 tisoč dinarjev pri 2800 zaposlenih. Povečanje vrednosti del in števila zaposlenih v letošnjem letu je posledica integracije z gradbenim podjetjem Pomurje, ki je od 1. januarja samostojna organizacija združenega dela z lastnostjo pravne osebe pri SGP Konstruktor.

Povečanje kapacitet podjetja je bilo doseženo v pretečenem obdobju z vrsto ukrepov premišljene in dolgoročne politike na vseh nivojih poslovanja. Z ustrezno kadrovske politiko je podjetje v veliki meri izpolnilo pred leti še pomanjkljivo zasedena delovna mesta. S premišljeno finančno politiko pa si je uspel kolektiv ustvariti del potrebnih sredstev za nemoteno in kontinuirano izvrševanje proizvodnih nalog.

Poleg široke registracije za izvajanje vseh gradbenih in obrtniških del, izvaja podjetje še inženiring, ima svoj projektivni biro ter je vključeno v mednarodno delitev dela prek svojih podjetij v Avstriji, Nemčiji in Franciji.

V svojem petindvajsetletnem obstoju je podjetje zgradilo vrsto pomembnih objektov. Velik je obseg del na področju stanovanjske izgradnje za trg, ki jo je začel Konstruktor pred desetimi leti izvajati med prvimi gradbenimi podjetji v Jugoslaviji.

Povprečno zgradi Konstruktor okoli 300 stanovanj letno v Jugoslaviji ter nekoliko več v tujini. Poleg številnih javnih zgradb in obsežnih industrijskih objektov širom po domovini, je podjetje zgradilo na jadranski obali dva velika hotelska naselja s kapaciteto 2500 postelj. Pri tem je pomembno, da sta bila oba hotelska naselja zgrajena v dveh sezonskih obdobjih v izredno kratkem času sedmih mesecev.

Podjetju Konstruktor je bila v letu 1962 zaupana organizacija enega prvih treh jugoslovanskih demonstracijskih gradbišč, od katerih je le Konstruktor izpolnil zaupano nalogo.

Kot prvo gradbeno podjetje v Jugoslaviji je Konstruktor uspešno izvedel prehod na skrajšan delovni čas in s tem pokazal tudi ostalim gradbenim podjetjem pot, po kateri so mu sledila vsa ostala. Pri tem je nesebično posredoval svoje izkušnje vsem, ki so se zanje zanimali.

Tudi v skopski katastrofi je bil Konstruktor med prvimi reševalci, pozneje pa tudi med prvimi podjetji, ki jim je bila zaupana sanacija opustošenih zgradb.

In še in še bi lahko naštevali področja dejavnosti, pri katerih je postalo Konstruktorjevo ime znano izven meja Maribora in Slovenije.

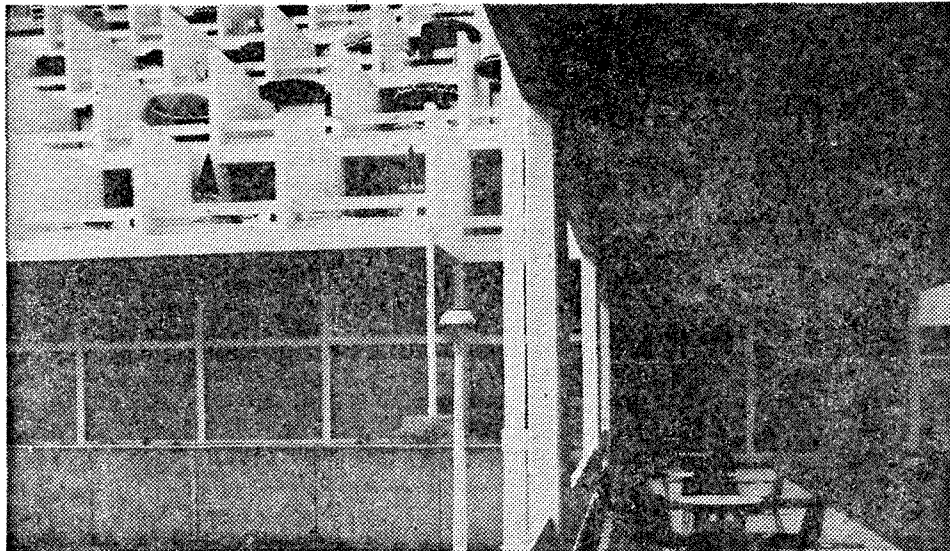
Razvoj podjetja Konstruktor pa se ne kaže samo v vedno večjem obsegu del, temveč je podjetje doseglo velik napredek v tehniki in tehnologiji izvajanja, kar dokazujejo številni zahtevni objekti, ki so mu bili zaupani v izvajanje na področju od Skopja do Lendave ter od Koromačna do Virja na Hrvaškem.

Gospodarska moč podjetja je rasla vzporedno z nenehnim razvojem delavskega samoupravljanja, ki je bilo ob stalni pobudi sindikata in drugih organizacij gonilna sila v kolektivu.

Za požrtvovalno delo pri reševanju v Skopju ter pri poznejših sanacijskih delih je odlikoval predsednik republike kolektiv SGP Konstruktor z redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem.

sgp

Konstruktor

Na fotografiji so preživeli diverzanti znane partizanske akcije, ki se je odvijala v Postojni v noči od 23. na 24. april 1944; Jože Durčič iz Renč, Rudi Bašelj iz Koritnice, podpolkovnik Srečko Tušar iz Skofje Loke, Ferdo Marolt iz Osijeka in Milan Lipičar iz Nove Gorice; slika pa je bila posneta med odmorom snemanja najnovejšega filma Milana Ljubica »V objemu podzemlja«.

V objemu podzemlja

V Postojni so stekli prvi metri filmskega traku, ki oživlja spomin na znano diverzantsko akcijo v noči od 23. na 24. april 1944, ko je skupina partizanov zažgala Nemcem veliko skladišče letalskega bencina.

Preživele udeležence te akcije so zbrali z namenom, da po toliko letih ponovno prehodijo isto pot in se skušajo spomniti vseh podrobnosti. Toda čas je opravil svoje: spomini bledijo, čeprav je v celoti akcija vsem še pred očmi. Tudi razporeditev v jami je drugačno: povsod luči, turisti in nekdanji diverzanti imajo sedaj čas, da se posvetijo tudi naravnim lepotam, za katere med vojno ni bilo časa. Nekateri se spomnijo celovečernega igranega filma »Edini izhod«, ki je bil posnet po motivih postojnske diverzije. Eden sprejme film s pridržki, drugi dovoljuje odstopanje od resničnih dogodkov, tretjega jezi, da v filmu ni vse tako kot v resnici... Skozi ves pogovor o akciji in sprehod skozi podzemlje se prepleta misel na vodjo skupine, ki je padel nekaj mesecev pozneje. Tovariši vedo le, da mu je bilo ime Tomo in da je bil Poljak, njegovo pravo ime jim ni znano ali pa ga vsak pozna po svoje. »Nekako na...ski se je pisal«, pravijo. Poljaki so prav zaradi njegovega sodelovanja v tej partizanski akciji podprli dokumentarni film »V objemu podzemlja«.

Film, ki ga realizirata vojno-filmski center »Zastava film« iz Beograda in poljska filmska družba »Czolowka« iz Varšave, je prva jugoslovansko-poljska koprodukcija. Scenarij zanj je bil pred dvema letoma nagrajen na natečaju sve-

ta za razvijanje tradicij pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije kot najboljši v kategoriji kratkih filmov. Scenarist in režiser filma je Milan Ljubič, kamera je v rokah poljskega snemalca Jacka Prosinskega, zvočna kulisa filma in vsi efekti bodo posneti v eksperimentalnem studiu poljskega radia, ki velja za enega najboljših v Evropi, obdelava filma pa bo opravljena v studiih filmskega podjetja »Czolowka« v Varšavi.

Izmed udeležencev diverzantske akcije sodelujejo v filmu podpolkovnik JLA Srečko Tušar, podpolkovnik JVV Milan Lipičar, Rudi Bašelj, Jože Durčič, Nand Marolt, postojnski ilegalci Viktor Bizjak, Jože Čuk, Viktor Hajna in Maks Milavec ter nekdanji komandant 31. divizije generalpolkovnik Stane Potočar-Lazar.

Snemanje v Postojni bo trajalo približno dva tedna, nato se bo ekipa preselila v Babyco, rojstno vas tovariša Toma — Tadeusza Sadowskega v krakowskem vojvodstvu, in posnela scene, s katerimi bodo ustvarjalci filma gledalcem na kratko predstavili vodjo akcije v Postojnski jami in udeležence številnih diverzantskih akcij med vojno. »Izdelani bosta dve verziji, poljska in srbohrvaška; film pa bo predvidoma končan sredi septembra,« je povedal režiser Milan Ljubič in pri tem poudaril tudi zaslugo našega lista, prek katerega jim je uspelo najti pet nekdanjih diverzantov postojnske akcije... Naj povemo še to, da je Milan Ljubič naslov svojega najnovejšega filma povzel po istoimenski brošuri Franceta Sušteršiča, ki jo je pred leti izdal zavod »Borec« v zbirki »Dokazi«.

NOVO PRI ZAVODU BOREC

Jens Kruuse: Zločin v Oradouru

»Dne 10. junija 1944 je zaspani, milorljubni Oradour obiskal odred esesovcev. — Ubili so vse moške, vse ženske in vse otroke, prav tako so požgali vse hiše. Na trgu sredi mesteca so zbrali vse, ki so ta dan delali na polju, in tiste, ki so stanovali blizu Oradoura, pobili tudi nje, zažgali njihova trupla in porušili njih domačije.

Ti nemški vojaki so bili iz tretjega odreda prvega bataljona SS polka »Der Führer« SS divizije »Das Reich«.

Tako se glasi dokaj suhoparno in zelo stvarno poročilo o pokolu, ki ga je nemška soldateska med drugo svetovno vojno izvedla v okupirani Franciji. Neznano, anonimno francosko mesto Oradour je čez noč postalo pojem in sobrat čeških Lidic, naše Rašice, poljske Varšave in nešteti vasi pri nas, mest in naselij po Evropi in Sovjetski zvezi. Danski pisatelj Jens Kruuse pa je skušal zgoraj omenjeno suho poročilo oživeti: napotil se je po stopinjah dokumentov in preživelih, da nam je potem napisal pretresljivo in dokumentarno knjigo o pokolu v Oradouru.

Tragedija Oradoura-sur-Glane v francoski pokrajini Limousine pa je bila toliko večja in neopredeljena, ker je to zaspano mesto živel skoraj na robu svetovnih dogodkov in v njem ves čas vojne skoraj ni bilo čutiti.

Kruuseju se je posrečilo zlasti z oživitvijo tragičnih usod nedolžnih otrok in ljudi, ki so se bili čisto po naključju tistega usodnega 10. junija znašli v mestecu zaradi najrazličnejših opravkov, ponovno ponazoriti vse, kar se je takrat dogajalo. Vzroki za zločin v Oradouru so bili sploh malenkostni, skoraj da jih ni bilo; med fašističnimi nasilneži, ki so se krvavo znašli nad nedolžnimi francoskimi ljudmi, pa je bilo tudi precej mobiliziranih Alzačanov, torej v nekem smislu Francozov samih.

Avtor nas ob koncu seznanja tudi z epilogom pokola samega, saj so nekateri preživeli neposredni udeleženci pokola, zlasti Alzačani, prišli po vojni pred francosko sodišče. In pred sodiščem se je v nekem smislu ponovila farsa tragičnega dogodka: ker neposrednih in odgovornih ukazovalcev pokola Francozi niso dobili v roke — nekateri so padli, glavni pa so se lepo varno skrivali v Nemčiji, med njimi tudi sam poveljnik divizije »Das Reich« general Lammerding — so pač sodili mobiliziranim Alzačanom, svojim sorojakom, in stali pred dilemo, ali so leti sploh krivi zločina v Oradouru. Po dolgotrajnem sodnem postopku so obtožene amnestirali in tako roka pravice ni doletela tistih, ki bi jih morala.

Ne glede na to pa je Oradour danes že prešel v zgodovino in je živ opomin sedanjim in prihodnjim generacijam na neko mračno, nasilno obdobje, ki ga ne smemo nikoli pozabiti. To pa je hkrati temeljni kamen pisca dela o Oradouru, ki ga je s svojim pretresljivim in dokumentarnim delom tudi dosegel v polni meri.

»Zločin v Oradouru« je izdal zavod »Borec« prevedel pa ga je Janez Prijatelj. DUSAN ŽELJEZNOV

BOREC — ŠT. 5

Ta številka je posvečena osemdesetletnici tovariša Tita, osvoboditvi in dogodkom maja 1942.

V njej najdemo prispevke Milana M. Miladinovića (Tito — humanist in revolucionar), dr. Toneta Ferenc (Sovražnik o Titu) ter Franceta Filipiča (Politični jetniki v mariborski kaznilnici, med katerimi je bil tudi tovariš Tito). Iz knjige o Gubčevi brigadi, ki jo je napisal Lado Ambrožič-Novljan je objavljen odlomek o tej brigadi, ki govori o njenem pohodu v Ljubljano maja 1945. Emil Cesar nadaljuje s prikazovanjem slovenske partizanske književnosti do septembra 1943. Nadalje najdemo v številki odlomek iz knjige o nacističnem uničevalnem taborišču Treblinka, ki jo je napisal Jean F. Steinar. Zanimiv je sestavek Miroslava Luštko o Ernestu Eypu, prvem talcu v Ljubljani. Slavko Rupel pa poroča o dveh knjigah, ki sta izšli v zadnjem času, in sicer o zbranih delih Josipa Broza-Tita in Borisa Kidriča.

Pesniki so razmeroma močno zastopani. V številki najdemo »Besed«, »Hvalnico komunizmu« Bertolda Brechta (prepisal Miha Klinar), »Prvi maj v zaporu« Branka Žužka, »Star prijatelj« Vasilija Koprivca, in »Natale Colombo« Črtomirja Sinkovca.

MILE PAVLIN

»TITO — BESEDE IN DEJANJA«

Med novimi knjigami, ki so nedavno izšle v srbohrvaščini, zasluži posebno pozornost delo »Tito — besede in dejanja«. S pomočjo tridesetih sodelavcev jo je napisal Tihomir Stanojević ter iz bogate, edinstvene dejavnosti tovariša Tita — vojskovodje, politika, državnika in človeka — zbral izredno mnogo zanimivega političnega gradiva. Knjiga ima tri dele, je bogato ilustrirana in vsebuje veliko dokumentarnega gradiva. Knjigo »Tito — besede in dejanja« je v počastitev obletnice revolucije jugoslovanskih narodov in osemdesete obletnice rojstva tovariša Tita izdalo beograjsko založniško podjetje »Interpres«.

KNJIGA SPOMINOV

Slišati je, da pripravljajo izdajo spominov izgnancev iz Slovenije in njihovih gostiteljev v Hrvaški, Bosni in Hercegovini ter Srbiji. Izšla naj bi ob prihodnji karavani bratstva in prijateljstva, uvod zanj pa bo napisal dr. Tone Ferenc.

beležke

TEČAJ SLOVENŠČINE V BENEČIJI

Pred kratkim se je v Spetru v Benški Sloveniji končal prvi tečaj slovenskega jezika, ki ga je organiziralo kulturno društvo »Ivan Trinko« iz Cedada. Tečaj je trajal dva meseca, vodila ga je mlada učiteljica Iris Battaino, učbenik zanj pa sta sestavili predavateljica in Ziva Gruden.

RESNICA NE ŠKODUJE

»Resnica ne škoduje socializmu«, je rekel Karlo Štajner, avtor knjige »7000 dni po Sibiriji«. »Povedal

Karlo Štajner

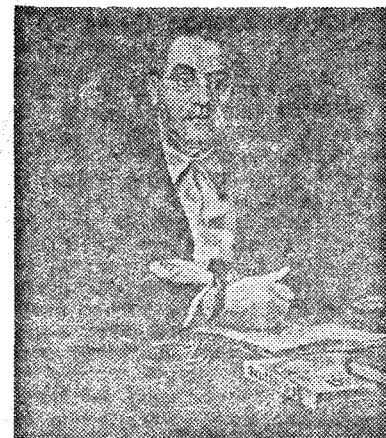
sem, kar sem doživel. Če ima to kakšno zvezo s socializmom ali ne, naj presodi vsak sam. Zrel človek bo razumel mojo knjigo.«

ZA FESTIVAL V KARLOVIH VARIH

Odbor za propagando jugoslovanskega filma je odločil, da selekcijski komisiji mednarodnega festivala v Karlovih Varih ponudi dva jugoslovanska filma: »Valter brani Sarajevo« v režiji Hajrudina Kravca in »Dekle s Kosmaja« Dragotina Jovanovića; filma obravnavata tematiko narodnoosvobodilnega boja.

RAZSTAVA O DIMITROVU

V beograjskem muzeju revolucije so pred dnevi odprli razstavo v počastitev devetdesete obletnice Geor-

Georgij Dimitrov

gija Dimitrova. Številni posnetki in fotokopije prikazujejo življenje in dejavnosti tega velikega bolgarskega revolucionarja, enega največjih voditeljev mednarodnega komunističnega in delavskega gibanja tega stoletja.

Razpis

KAJUHOVE NAGRADE ZA LETO 1972

Da bi narodnoosvobodilna vojna slovenskega naroda dobila v slovenski književnosti še večji poudarek in da bi pisatelje, pesnike in druge umetniške oblikovalce ter zgodovinarje, zlasti pa vse, ki so kakorkoli sodelovali v NOV, še bolj zainteresirali za ustvarjanje del s tematiko narodnoosvobodilnega boja, razpisuje zavod BOREC Kajuhove nagrade za leto 1972.

Kajuhove nagrade se podeljujejo za izvirna in še neobjavljena dela, napisana v slovenščini: za roman, povest, pesniško zbirko, zbirko novel, dramo, dokumentarno delo, spomine ter za ilustracije in opremo knjig, ki jih izda zavod BOREC. Za Kajuhove nagrade pridejo v poštev le dela, ki obravnavajo partizanstvo, ilegalo, predvojno partijsko delo in razredni boj koncentracijske taborišča ter znanstvena zgodovinska dela s tega področja. Po potrebi žirija lahko odloči, da nagrade podeli posebej za beletristiko in posebej za dokumentarna dela.

Nagrade za književna dela:

- I. nagrada v znesku 5.000 din
- II. nagrada v znesku 3.500 din
- III. nagrada v znesku 2.000 din

Nagrada za opremo knjige:

- I. nagrada v znesku 1.500 din

Avtorji naj svoja dela pošljejo zavodu BOREC, Ljubljana, Beethovnova 10-II, do 30. septembra 1972.

Poslana dela bo ocenila žirija, ki jo bo imenoval zavod BOREC.

Vsa nagrajena dela bo s posebno pogodbo odkupil zavod BOREC in jih uvrstil v svoj redni knjižni program.

Kajuhove nagrade bodo podeljene ob obletnici Kajuhove smrti 21. februarja 1973.

UPRAVNI ODBOR ZAVODA BOREC

Praktične izkušnje iz NOB

Kombinirani naskok na vlak

Januar 1944. Na progi Ruma-Sabac je redno vozil potniški vlak, s katerim so se prevažali sovražnikovi vojaki in starešine.

Štab 2. udarnega bataljona 1. sremškega odreda je 1. januarja 1944 sklenil, da bo vlak napadel, s tem pa sovražniku prizadejal izgube in se polastil plena. Zato je nemudoma poslal na pot posebno ogledniško skupino z nalogo, naj ugotovi razmere vzdolž proge med Platičevim in Klenkom glede na to, da se je bilo prav na tem odseku še najlažje približati progi.

Ko so se ogledniki vrnili, so bataljonskemu štabu poročali tudi tole:

Potniški vlak, s katerim se v enem ali dveh vagonih prevažajo sovražnikovi vojaki, pelje proti Šabcu skozi železniško po-

na to, da bi morali borci prebiti zunaj na mrazu vso noč in še ves dan, so jih oskrbeli s toplo obleko in obutvijo.

Cetrtega januarja so še nadalje oprezovali za sovražnikom z namenom, da ob pravem času odkrijejo vse spremembe in morebitne zaščitne ukrepe na progi. Ogledniki, ki so jih bili razposlani v razne smeri, niso opazili nič posebnega.

Enote so krenile na pot v noči med 4. in 5. januarjem in se še pred zoro dobro prikrile v gozdu. Ko so bile enote na svojih položajih, so se proti približali še diverzanti in pod tračnico potaknili mino. Čim se je zdanilo, so člani bataljonskega poveljstva s proge preverili, če so se njihovi borci dobro prikrili.

naj bi ga napadli. Zato so s pomočjo razstreliva, dveh detonatorjev in detonatorske vžigalne vrvice pripravili »partizansko mino«, ki naj bi jo vtaknili pod tračnico tik pred prihodom vlaka.

Drezina se je res vrnila ob 10.45, sovražnik pa je bil glede na to, da je ni nihče napadel, prepričan, da je proga varna. Komandir diverzantskega voda se je medtem priplazil prav blizu kraja, kjer naj bi postavil mino. Ob 11.20, ko je vlak že krenil iz Platičeva proti Klenku, je komandir pohitel proti mostiču in pod tir zakopal mino. En konec vžigalne vrvice je bil pritrjen na detonator, drugi konec pa so z drobovno žico privezali za tir, da je ne bi kolo lokomotive potisnilo v stran. Diverzanti so mino prekrili s snegom, nato pa pohiteli v gozd.

Kmalu zatem je pripeljal vlak in trenutek kasneje je odjeknila močna eksplozija. Vlak je naletel na mino.

Lokomotivo je vrglo na eno, poštni vagon pa na drugo stran proge, medtem ko so drugi vagoni razbiti obtičali ob progi ali na njej.

Tako nato je 1. četa planila čez cesto v napad in spotoma streljala po vagonih, iz katerih so lezli sovražnikovi vojaki. Tiste, ki so bežali zahodno od proge, je prestregla in uničila ali ujela 2. četa. Po desetih minutah je bilo boja konec.

Sovražnik je napadenemu vlaku pohitel na pomoč le iz Platičeva. Šlo je za četo domobrancev, ki pa sta jo zaustavili 1. in 2. četa 3. bataljona.

V tem bliskovitem napadu so naši pobili ali ujeli približno 50 sovražnikovih vojakov, zaplenjeni material pa so s kmečkimi vozovi prepeljali v D. Tovarnik, kjer je bilo zborna mesto naših enot.

IZKUŠNJE

Opisani primer je značilen po kombinirani uporabi posebnih skupin za naskok, miniranje, zavarovanje in zajetje pobeglih sovražnikovih vojakov. Zato je prav, če omenimo vsaj nekaj najpomembnejših izkušenj.

Da bi sovražnika lahko presenetili in bili uspešni, je treba med drugim izbrati pravi kraj za naskok. Sovražnik je menil, da ga partizani na ravnini in v snegu ne bodo napadli, toda le-ti so ga napadli prav tam, kjer jih je najmanj pričako-

val. Napad je bil seveda uspešen tudi zato, ker je bataljonsko poveljstvo imelo dobro ogledniško službo, ker so se enote za napad skrbno pripravile in ker so v napadu medsebojno izvrstno sodelovale.

Dogovor vseh starešin, ki naj bi se udeležili akcije, je najboljša pot do uspeha.

Oprezovanje za sovražnikom je treba nadaljevati tudi še potem, ko je že sprejet sklep za napad. Sovražnika je treba nenehno nadzirati in tako preprečiti morebitno presenečenje z njegove strani.

Najuspešnejši je naskok, ki je združen z miniranjem. V tem primeru se mora vlak ustaviti in je zato za napadalca najboljša tarča.

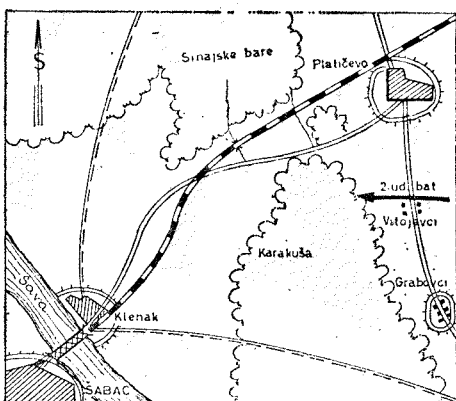
Zima je za borce v zasedi velik sovražnik. Zato morajo biti borci toplo oblečeni in obuti. Posebna skrb pa velja tudi njihovemu orožju, ki sicer utegne v hudem mrazu zatajiti.

Zelo pomembno je tudi ustrezno maskiranje, zlasti pa v okoliščinah, ko borci nimajo belih halj.

Enote na obeh straneh proge je treba tako razmestiti, da ne bi bilo izgub od lastnega ognja. V našem primeru so bile skupine, ki so čakale na bežečega sovražnika, razpostavljene bočno v odnosu na odnosu na osnovno smer naskoka.

Diverzanti morajo biti zelo iznajdljivi in uporabljati postopke, ki jim zagotavljajo uspeh. To dokazuje tudi naš primer, v katerem so diverzanti mino na pritisk zamenjali s »partizansko mino«, brž ko so ugotovili, da bo ta uspešnejša.

(Slika v Vojnem glasniku 4—1972, stran 22 in 23)

SI. 1.

stajo Platičevo ob 11.30, proti Rumi pa se tod vrača ob 15.30. V Platičevu sta dve domobranci četi, v Klenku pa po ena ustaška in ena nemška policijska četa. Vojaki se zadržujejo v svojih postojankah, enkrat ali dvakrat tedensko pa njihovo poveljstvo pošilja patrulje vzdolž proge. Prav blizu proge pelje iz Klenka proti Platičevu cesta, ki jo uporabljajo predvsem kmetje, včasih pa po njej zapelje tudi kak kamion. Na zahodni strani proge je dal sovražnik posekati gozd z namenom, da bi imel s proge boljši pregled in da bi se tako čimbolj zavaroval pred partizanskimi zasedami.

Medtem ko je štab 2. udarnega bataljona preučeval po ogledniških prejeta poročila, se je iz štaba odreda vrnil kurir in prinesel pisмено dovoljenje odrednega poveljstva za napad na vlak. Hkrati s tem je bil bataljonski štab obveščen, da se bo akcije udeležil tudi 3. bataljon, ki bo varoval 2. bataljon pred sovražnikovim vmešavanjem iz sosednjih postojank.

Tretjega januarja sta se oba bataljona še bolj približala železniški progi, njuna štaba pa sta se sestala in se dogovorila, kako naj bi bataljona izvedla napad. Diverzantski vod naj bi pod tračnico postavil mino, ki bi se sprožila v trenutku, ko bo nanjo pripeljala lokomotiva. Progo pa so minirali na nekem mostiču med Klenkom in Platičevim. Natančne naloge so dobile tudi druge enote.

Prva četa 2. bataljona naj bi jurišala na vlak takoj po eksploziji mine. Do prihoda vlaka bi se čez dan skrivala v gozdovih severno in južno od ceste. Da bi lahko čim hitreje krenila v napad, naj bo razporejena po vodih.

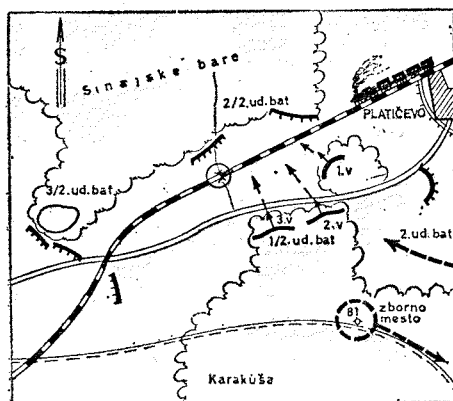
Druga četa 2. bataljona naj bi se po vodih razmestila severozahodno in jugozahodno od kraja, kjer naj bi napadli vlak. Položaje naj bi zasedla na robu gozda, ki je od proge oddaljen 150 do 200 metrov. Njena naloga je bila, da pobije ali polovi sovražnikove vojakove, ki bi se med napadom 1. čete skušali rešiti iz vlaka.

Tretja četa 2. bataljona je bila namenjena za zavarovanje. Do začetka napada naj bi bila v gozdu severno od Klenka, nato pa naj bi pohitela na položaj na robu gozda. Del te čete naj bi zasedel položaje proti Klenku z nalogo, da onemogoči sovražniku vmešavanje vse dotle, dokler ne bi glavnina 2. bataljona opravila svoje osnovne naloge — napada na vlak. Če pa bi sovražnik krenil po cesti ali vzdolž proge proti Platičevu še pred začetkom napada, ga četa ne bi napadla, ampak mirno spustila mimo.

Tretji bataljon naj bi ščitil enote 2. bataljona pred sovražnikovim vmešavanjem iz smeri Platičeva in Grabovca.

Diverzanti 1. in 2. bataljona naj bi se po končanem napadu zbrali na robu gozda Karakuša (kot 81), odtod pa naj bi enote skupno krenile proti D. Tovarniku.

Ko so bataljonske enote prejele svoje naloge, so se začele na akcijo zelo prizadevno pripravljati. Zlasti skrbno so pregledali vse orožje in strelivo. Bila je namreč zima in orožje bi utegnilo zatajiti. Glede

SI. 2.

Borci, ki so jih bili poslani v patrulje, so se kmalu vrnili s kmeti, si so jih bili prestregli in ki so bili namenjeni v gozd sekati les.

Le malo pred deseto je po progi nepričakovano pripeljala drezina z dvema železničarjema. Mine ni bilo moč več odstraniti in vsi so pričakovali, da bo pod drezino eksplodirala in tako preprečila skrbno pripravljeno akcijo. Nič se ni zgodilo. Diverzanti so nemudoma pohiteli pogledat, zakaj je mina zatajila. Ugotovili so, da so jo bili postavili napak. Komandant bataljona jim ni dovolil zamenjati mine z drugo, ker je računal tudi z možnostjo, da bi se drezina vrnila še pred prihodom vlaka, ki

NEKJE V VIETNAMU

Po teh dveh slikah sodeč, Američanom v bojih v Južnem Vietnamu trda prede. Na sliki desno vidimo težko ranjenega ameriškega vojaka, ki mu drugi nudijo prvo pomoč. Na spodnji pa lahko razpoznamo evakuacijo ranjencev s helikopterjem. Kaže, da se jim mudi...

Maščujejo se — z bombardiranjem in pokoli prebivalstva. A tudi najhujše nasilje ne more zlomiti vietnamskega ljudstva.

zanimivosti

AMERIŠKE LASERSKE BOMBE

Američani trdijo, da so z novimi letalskimi bombami, ki jih proti ciljem usmerjajo s televizijskimi kamerami ali laserskimi svetlobnimi žarkmi, samo v zadnjih dveh mesecih dosegli boljše zadetke kot pa prej z navadnimi letalskimi bombami v treh letih.

»Z uporabo teh bomb se je povsem spremenil tudi značaj severnovietnamske ofenzive,« je izjavil neki ameriški funkcionar. Nove bombe lahko zgreše cilj le za 1,5 metra, medtem ko običajne bombe padajo pri enakih okoliščinah do 40 metrov stran od cilja.

Tehnika metanja bomb je tudi spremenjena. Cilj napadajo z dvema letalom. Prvi ima laserski top, ki odkrije cilj in ga s svetlobnim žarkom natančno opredeli. Curek je zelo ozek in se ne razprši, kot se to dogaja s svetlobnim snopom iz žarometov. Drugo letalo pa odvrže bombo, ki je opremljena s posebnim elektronskim računalnikom. Ta povezuje merilni mehanizem bombe s svetlobnim curkom iz prvega letala.

KITAJSKO OROŽJE V SUDANU

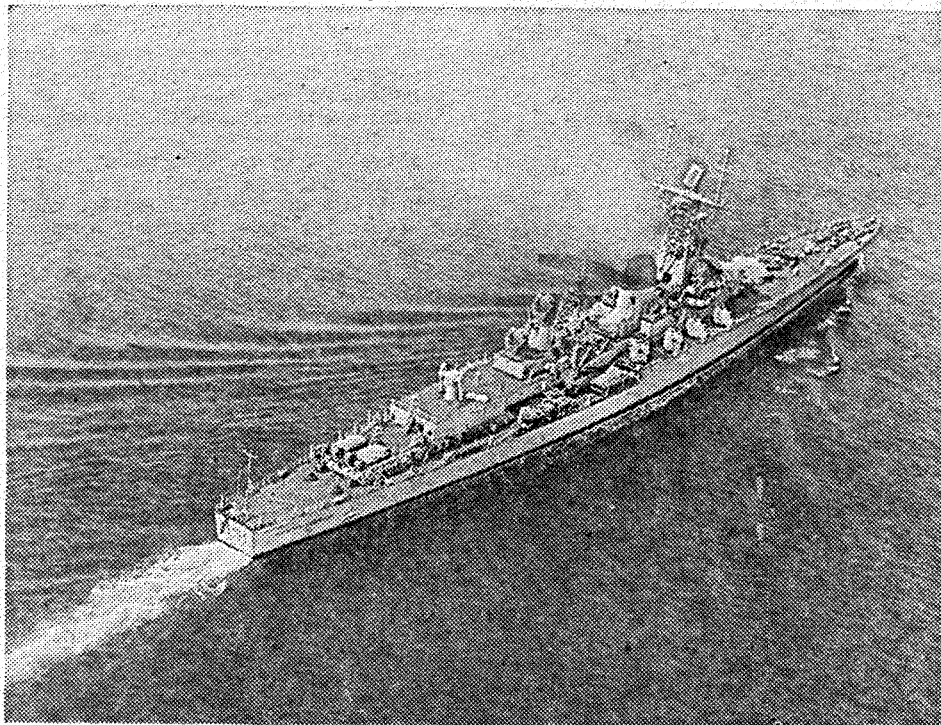
Po pisanju libanonskega časopisa so na zadnji vojaški paradi v Kartumu opazili letala tipa MIG-17 in tanke kitajske proizvodnje. Kitajski tanki so opremljeni s protiletalskimi topovi, kar je njihova prednost v primerjavi z ustreznimi sovjetskimi tanki. Sudan je prva arabska dežela, morda pa celo prva afriška dežela, ki je dobila od Kitajske orožje te vrste.

»To je darilo kitajskega ljudstva, mi je dejal predsednik Mao. Kitajska ne prodaja orožja, ki je namenjeno za boj proti imperializmu. Kitajska ne trguje z orožjem,« je izjavil sudanski predsednik Nimeiri. Nato je dodal: »Nasmehnil sem se na to in kitajskemu predsedniku odgovoril: Če bi poprej vedeli, kakšna so vaša načela glede dobav orožja, bi lahko prihranili devize, ki smo jih porabili za nakup ruskega orožja.«

Predsednik Nimeiri je povedal, da je Kitajska podarila Sudanu osem letal tipa MIG-17 in toliko tankov, da jih zadostuje za eno oklepno divizijo.

9 MILIJARD DOLARJEV ZA EGIPTOVSKO »VOJAŠKE Napore«

Egiptovski parlament je odobril dodatnih 41,4 milijone dolarjev za »vojaške napore«. Ni pa znano, v kakšne namene nameravajo potrošiti ta denar. Predsednik Sadat je v govoru, ki ga je imel 14. maja, izjavil, da je Egipt v zadnjih petih letih potrošil za »vojaške napore« skupno 9,7 milijarde dolarjev.

Italijanska križarka »Giuseppe Garibaldi«

Ali bodo križarke izumrle?

V zadnjih dvajsetih letih niso zgradili nobene nove križarke, ki bi bila oborožena s topovi. Vemo pa, da je bilo poprej v vojnih mornaricah na stotine takih križark. Sedaj jih je ostalo le še kakih petdeset. Če jim dodamo še križarke, oborožene z raketa, se njihovo število poveča na osemdeset. V zadnjih letih pošiljajo čedalje več križark v staro železje. Še v prvi polovici tega stoletja, zlasti pa še pred prvo svetovno vojno in med prvo in drugo svetovno vojno, je bila križarka glede oborožitve in nalog, ki so ji bile namenjene, še najbolj vsestranska vojna ladja.

Križarke so po velikosti spadale med srednje vojne ladje, imele so močno oborožitev in dokaj slabo oklepno zaščito, bile so zelo hitre in tudi njihov akcijski doseg je bil velik. Križarke so bile sposobne za opravljanje samostojnih nalog na večjem prostoru — za križarjenje.

Med drugo svetovno vojno so topovi nehali odločati o izidu pomorskih bitk. To vlogo so nase prevzela letala. Tako so te izrazito artilerijske vojne ladje izgubile na svojem pomenu, kar velja tudi za bojne ladje. Najhujši udarec so križarke doživele v letih 1950—1960, ko so nastale rakete kot najpomembnejša oborožitev vojnih ladij. Začelo je prevladovati prepričanje, da topovi, s tem pa tudi križarke, ki so oborožene s topovi, nimajo na morjih več kaj iskati. V tem času so v Združenih državah Amerike nekatere križarke, zlasti ežke, oborožile s vodenimi raketami vrste ladja-zrak. Izč sveta pa je zagledala ena sama nova križarka — Long Beach, ki je brez topov. Ameriška vojna mornarica je od 19 križark, oboroženih s topovi, zadržala v svojem ladjevju eno samo, od 12 križark, oboroženih s topovi in vodenimi raketami, pa osem.

V Sovjetski zvezi so takoj po vojni zgradili kakih dvajset sodobnih artilerijskih križark. Nekaj časa niso vedeli, kaj bi z nji-

mi. Sedaj so spet v njenem vojnem ladjevju, toda novih križank, vsaj klasičnih, nič več ne grade.

Ni dvoma, da je klasična križarka obsojena na smrt. Križarke te vrste, ki so jih še zadržali, so namenjene za morebitno artilerijsko podporo izkrcanemu desantu ali kopenskimi enotam, ki delujejo vzdolž obale, pa še to le v lokalnih in omejenih vojnah. Američani uporabljajo nekatere klasične križarke tudi za bombardiranje vietnamskega obrežja.

Klasične, povsem artilerijske križarke ne bo nihče več gradil. Namesto križark nastajajo nove vrste vojnih ladij. Sovjetska zveza je dobila nekaj novih raketnih križark. Njihovo poglavitno orožje so rakete »ladja-ladja«, pomožno pa topovi za razne namene in rakete »ladja-zrak«.

V Združenih državah Amerike pripravljajo nove vrste vojnih ladij. S teh ladij bodo streljali granate, ki bodo imele pomožne raketne motorje. Takšni topovi bodo natančnejši od balističnih raket, pa tudi njihov doseg bo večji. Domet teh raketnocevnih topov bo znašal do 40 in celo 55 km pri kalibru 127 mm in do 185 km pri topovih s kalibrom 203 mm. Vendar to ne bodo križarke, ampak ladje za artilerijsko podporo enotam na kopnem. Sedanja ameriška oznaka teh ladij se glasi LFS.

Klasična križarka odhaja z morij in oceanov. To je posledica razvoja pomorske oborožitve in tehnike. Nastajajo nove vrste vojnih ladij, ki so manjše in ki uspešneje izvajajo svoje naloge. Križark, kakršnih smo navajeni, ne bo več. Spoznali bomo nove vojne ladje, ki jih bodo morda še vnaprej imenovali križarke, ampak z dodatnimi pridevniki — raketne križarke, protiletalske raketne križarke, protipodmorniške helikopterske križarke itd. Za nekatere naslednice križark pa si bo treba izmisliti povsem nova imena.

Dr. Teodor Tominšek:

KOČEVSKI PROCES

ZBIRANJE PROCESNEGA GRADIVA

Na terenu, predvsem v Ribnici in Kočevju, je bilo več naših tovarišev pravnikov z nalogo, da zaslišujejo v Grčaricah in na Turjaku zajete belogardiste in plavogardiste. Ti zasliševalci so prišli na osvobojeno ozemlje takoj po kapitulaciji Italije, večinoma iz Ljubljane. Bilo jih je več. Dobro se spominjam le nekaterih, to so bili tovariši: Marijan Vivoda, dr. Ziga Vodušek, dr. Martin Briški in Jože Šegedin. Iz zapisnikov o zaslišanju je bilo (in je še) razvidno, da so bili zajeti belogardisti in plavogardisti zaslišani večkrat, najprej po organih VOS ter nato še enkrat ali večkrat po sodnih zasliševalcih — pravnikih. Ti zapisniki so postopoma v skupinah (paketi) prihajali na sodni oddelek (kakor so bila pač zaslišanja opravljena) in to v več izvodih — duplikatih, nekaj izvodov je spravila tudi VOS. Ta nam je dostavila tudi drugo dokazno gradivo, ki je pretežno ohranjeno v sodnem spisu, večinoma neformalne zapiske o izpovedbah prič oz. njihove kratke izjave ali zabeležke in poročila. To gradivo smo na oddelku sproti pregledovali, kakor je pač prihajalo. Posebno intenzivno sem ga spočetka študiral jaz, ker sem bil najprej določen za tožilca (dr. Kržišnik za predsednika, Jernej Stante pa za člana izrednega sodišča) in bi kot tak moral izdelati obtožnico. Vendar je Glavni štab kmalu svojo prvotno odločbo spremenil tako, da je imenoval za tožilca namesto mene tovariša Stanteta, mene pa za sodnika (To je storil na intervencijo članov IOOF dr. Maksa Šnuderla in dr. Lada Vavpetiča, ki sta sporazumno z menoj opozorila na dejstvo, da je meni kot bivšemu sodniku bližja vloga sodnika, tov. Stantetu pa kot bivšemu advokatu vloga tožilca). Tako je Jernej Stante prevzel funkcijo vojaškega tožilca na izrednem procesu ter kot tak vložil obtožnico proti 21 izbranim belogardistom in plavogardistom.

Vse gradivo sva nato z dr. Kržišnikom večinoma skupno pregledovala in ga pripravila za glavno razpravo. Poleg obširnosti in zapletenosti gradiva nama je povzročilo velike težave še to, da je tudi po vloženi obtožnici stalno prihajalo novo gradivo in da nama je bil čas za študij tega skrajno omejen, ker je glede na nemško ofenzivo bilo potrebno čimprej izpeljati proces. Pri tem je treba upoštevati še ostale težave, kakor pomanjkanje delovne sobe, nemirno okolje, primitivna tehnična sredstva itd., pod katerimi smo morali delati.

Partizanski pravnik Jože Šegedin je tudi veliko pomagal pri izpeljavi procesa.

Ne bo odveč, če mimogrede omenim še to, da se je za pripravo na proces neposredno zanimal tudi Boris Kidrič, takratni sekretar IOOF, ki je nekaj dni pred razpravo tudi prišel zaradi tega na naš oddelek v Zg. Kot. Presenečen je ugotovil, da delamo v zelo primitivnih okoliščinah ter odredil med drugim, da mora biti javna razprava tudi po zunanjem videzu kolikor le mogoče avtoritativna. Zato je npr. sam neposredno naročil krojačnici Glavnega štaba, da mora vsaj nam trem: dr. Antonu Kržišniku, Jerneju Stantetu in meni takoj izdelati nove uniforme iz Italijanom zaplenjenega oficirskega blaga, kar je bilo pravočasno opravljeno. Tako smo se vsi trije pojavili na procesu v res lepih, popolnoma novih oficirskih uniformah in elegantnih lahkih oficirskih škornjih (tako po procesu sem v hajki prav hitro te lepe škornje zamenjal spet za svoje stare »preizkušene« gojzarice).

Sodnik dr. Anton Kržišnik, ki je bil imenovan za predsednika izrednega vojaškega sodišča proti zajetim belogardistom in plavogardistom v Kočevju.

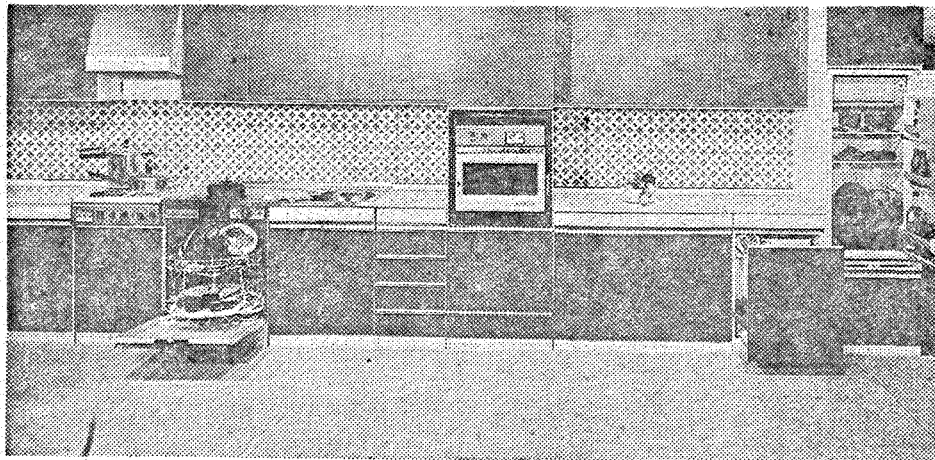
GLAVNA RAZPRAVA

Javna razprava je bila v veliki dvorani takratnega Sokolskega doma (zdaj preurejen v Šekov dom) v Kočevju. Sodni senat in zapisnikar dr. Ziga Vodušek-Simen so imeli svoj prostor na precej visokem in širokem odru za dolgo mizo, obrnjeno proti dvorani in pogrnjeno z zelenkastim pregričnim jalom. Spodaj v dvorani na desni strani sodišča so imeli svoj prostor branilci, na levi vojaški tožilec. Poleg teh sta bila še dva stenografa (ing. Stane Kraševac in Stana Brajnik) ter novinar tov. Koprivec. Nato so sledile klopi in stoli za obtožence in straže, za temi pa sedeži za občinstvo. Vsa dvorana, zlasti oder, je bila okrašena z zastavami (slovenskimi s peterokrako rdečo zvezdo), slikami naših voditeljev, parolami in drugimi simboli osvobodilnega boja. Na oder so vodile iz dvorane lesene stopnice. V dvorani je bilo prostora za več sto ljudi. Med razpravo je bila skoraj ves čas popolnoma zasedena.¹

Razprava se je začela dne 9. oktobra zvečer, ko je bil že mrak oz. tema. To je bilo potrebno zaradi tega, ker se je takrat že bližala nemška ofenziva — slišali smo bobnenje topov iz Kočevske Reke — in je bila zato nevarnost, da bodo Nemci Kočevje bombardirali. Kljub temu se je proces odvijal nemoteno, čeprav pospešeno. Ves potek procesa je točno razviden iz sodnega spisa, ki sem ga sedaj osebno uredil večinoma z originalnimi dokumenti. Vsi smo skrbno pazili na to, da se je proces držal temeljnih načel naprednega, demokratičnega sodstva kljub vsem neugodnim okoliščinam, v katerih smo bili takrat. Tako npr. je bilo absolutno varovano obtožbeno načelo, ker je obtožnico sestavil poseben tožilec, ki je obtožnico na razpravi tudi osebno prebral in obrazložil ter se je razprava in nato tudi sodba opravila na podlagi in v okviru te obtožnice. Vsi obtoženci so imeli možnost svobodne obrambe. Zaslišani so bili ponovno že v poizvedbah oz. preiskavi, kjer so lahko popolnoma svobodno povedali vse, kar so vedeli, v svojo obrambo. Vsem je bil pred razpravo izročena obtožnica (dokaz lastnoročno podpisani zapisnik o sprejemu obtožnice, ki je v spisu), vsi so bili vprašani na razpravi, ali so obtožnico razumeli, ali se čutijo krive in kaj imajo navesti v svojo obrambo. (Nadaljevanje prihodnjik)

¹ Mislim, da je določitev tovariša Kržišnika in mene v vodstvo izrednega sodišča bila v vsakem pogledu dobra. Oba sva bila v bivši Jugoslaviji znana kot energična, objektivna in za vplive nedostopna sodnika ter sva imela glede na to ne samo velik ugled v vsej poštenosti javnosti, temveč tudi pri meren respekt s strani takratnih reakcionarnih režimov. Kot sodnik upravnega sodišča je dr. Kržišnik glede na omenjene kvalitete bil znan po vsej državi. Zato je bil nedvomno najbolj poklican za predsednika izrednega sodišča. Jaz sem poleg omenjenega bil nujno potreben član sodišča tudi zaradi tega, ker sem imel dolgoletno sodniško prakso v kazenskih procesih in s tem vso potrebno kvalifikacijo za pravno pravilno organizacijo in vodstvo procesa. Kot tak sem n. pr. moral izbirati in sortirati vse procesno gradivo ter skrbeti, da je bil ves proces, zlasti glavna obravnava, na ustajajnih naprednih načelih kazenskega prava.

² Vsi člani sodišča smo se sestali prvič v razpravnih dvorani tik pred začetkom razprave. Člani sodnega oddelka, tj. midva z dr. Kržišnikom, Stante in (če se ne motim) tudi Šegedin smo se nastanili v vasi Stara cerkev pri Kočevju. Zdi se mi, da smo se tja pripeljali z avtomobilom oz. malim avtobusom dne 9. oktobra 1943 dopoldne. Tam smo dobili svoje prostore za delo in prebivanje. Midva z dr. Kržišnikom sva bila skupaj, ostali pa nekje v bližini. Drugi trije sodniki: Bojan Polak — Stjenka, Andrej Cetinski — Lev in Ivan Puc — Don niso bili pravniki, temveč partizani borci, ki so že pred kapitulacijo Italije bili v partizanih. Z njimi sem se seznanil — kakor omenjeno — šele na sami razpravi oz. neposredno pred njenim začetkom.

vega 60
brest cerknica

Črni dnevi na Poreznu

(nadaljevanje)

Njegova izvidniška patrulja je takoj ugotovila, da je mostiček čez Soro približno na sredini med Zalim logom in Podroštom prost. Ko je ugotovila, da v bližini ni Nemcev, so vnaprej določene zasede krenile v obe smeri ob glavni cesti ter v razdalji okoli 500 metrov od mostiča postavile bočno zavarovanje, po koloni pa so na Šoštar poslali sporočilo, naj gre kolona hitro naprej. Toda po dveh urah čakanja je prišlo povelje, naj se umaknejo in krenejo po isti poti nazaj.

Komandantu Kosovelove brigade, ki je bil ves čas pri predhodnici, ni preostalo nič drugega, kot poslati kurirje po zavarovalne zasede. Zbral je bataljon, nato pa je kolona hitro krenila po isti poti nazaj in ob svitu prišla na Šoštar, odkoder je vsa brigada šla na Črni vrh. Tja je prispela med deveto in deseto uro 23. marca.

OPERATIVNI ŠTAB OBLIKUJE DVE KOLONI IN DOLOČI SMERI UMIKA

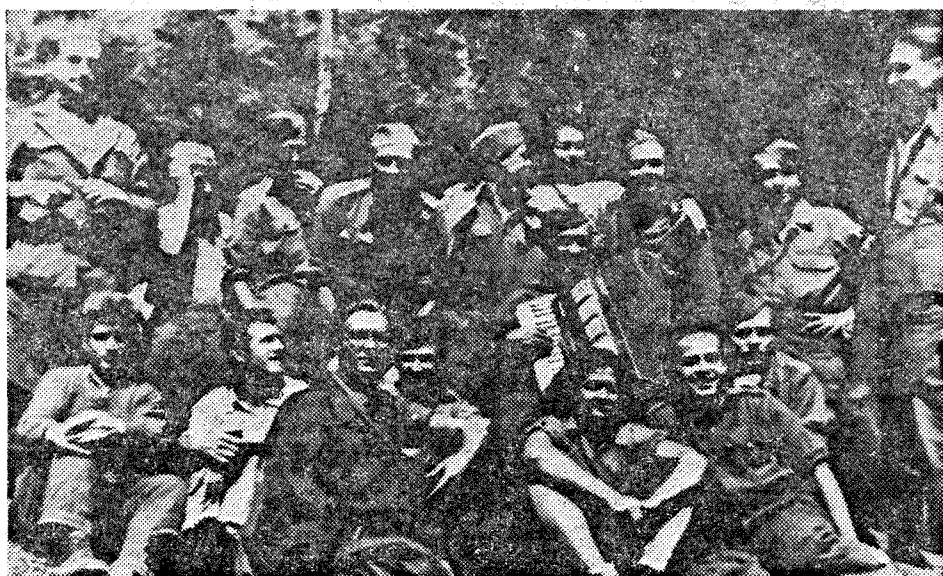
Ko so prispale vse enote in zasedle položaje okoli Črnega vrha, so se okoli enajste ure dopolne 23. marca sestali sekretar oblastnega komiteja za Gorenjsko Jaka Štucin, predstavnik štaba 9. korpusa major Rudi Kodrič-Branko in pomočnik šefa obveščevalnega centra 9. korpusa kapetan Franc Zupančič-Marjan, da bi se dogovorili, kakšen naj bo izhod iz tega kočljivega in še ne povsem jasnega položaja. Po krajšem posvetovanju je najprej pomočnik šefa obveščevalnega centra prevzel nalogo, da bo takoj zbral vse obveščevalce enot in poveljstev na Črnem vrhu, organiziral ogledovanje in zbiranje podatkov o sovražnikovih četah, o njihovi razporeditvi, moči in nameni. Da bi našli čim boljši izhod iz nevarnega položaja in uskladili dejavnost vseh enot, pa so sklenili oblikovati operativni štab, ki naj ga sestavljajo razen sekretar-

ja oblastnega komiteja in predstavnika štaba korpusa še komandanti in politični komisarji vseh prisotnih brigad ter Škofjeloškega odreda in gorenjskega vojnega področja. Zbranim komandantom in političnim komisarjem so najprej razložili vloge in nalogo pravkar ustanovljenega operativnega štaba, nato pa sta sekretar oblastnega komiteja in predstavnik korpusa obrazložila trenutno razporeditev sovražnikovih čet in njihove premike. V tistem trenutku je bilo znano v glavnem le to, da so okupatorske čete že goste zasedle vso dolino Selške Sore in višine nad njenim levim bregom. Nekateri njihove kolone so začele počasi in oprežno prodirati proti grebenu med Poreznom in Blegošem. Dosegle so črto Majdljic južno od Petrovega brda, Davča, Farji potok pod Blegošem in Martinj vrh, iz Škofje Loke pa so prodirale po grebenu proti Staremu vrhu.

Že tedaj je bilo jasno, da močne sovražnikove premične enote z izhodnih položajev v dolini Selške Sore nameravajo potiskati partizanske enote postopno v že ustvarjeni žep okoli Cerknega, da bi jih nato razbile in uničile. Sovražnikove enote so se tako kot v ofenzivi v Trnovskem gozdu premikale pošastno počasi, kot nekakšen valj. Niso bile razporejene samo v črti, temveč tudi po globini, in sicer tri do pet kilometrov. V tem pasu so križarile manjše skupine, čete in vodi, ki so v sodelovanju z domobranskimi skupinami zasledovale in preganjale posamezne partizane ali skupine, terenske aktiviste in člane OF.

Vsi člani operativnega štaba so se zavedali, da je edini izhod iz nevarnega položaja, v katerem se je znašla množica skoraj 2500 borcev in bork v obroču, če se prebijajo proti severu v zaledje prodirajočih sovražnikovih sil. Toda okoli vprašanja, kako razporediti enote za premik in preboj ter kje naj se prebijajo, je bilo več predlogov. Po hudi in žolčni razpravi sta se oblikovala dva osnovna predloga, katerih nosilca sta bila komandanta Škofjeloškega od-

reda in gorenjskega vojnega področja. Oba sta bila zelo izkušena partizanska poveljnika, ki sta razen tega še zelo dobro poznala območje Gorenjske med Poljansko Soro, Savo in Savo Bohinjko. Komandant Škofjeloškega odreda je predlagal in vztrajno branil kot najbolj primerno smer Črni vrh — Črni kal — Rovt — Stirpnik, odkoder naj

Igralska skupina 9. korpusa

bi kolona šla čez Selško Soro na Sv. Mohor in po potrebi naprej na Jelovico.

Komandant gorenjskega vojnega področja je menil, da ta smer ni primerna, ker so vzhodno in severozahodno od Blegoša osredotočene sovražnikove najmočnejše sile. Menil je, da bo v primeru, če pride do hujšega spopada z nemškimi zasedami pri prehodu Sore, — do tega pa mora priti — sovražnik zlahka z udarci v boke vsaj štiri kilometre dolgo partizansko kolono razbil, zlasti še zato, ker je v koloni veliko neoboroženih in za boj manj sposobnih. Predlagal je umik v povsem nasprotni smeri, po grebenu Črni vrh — Cimprova, nato pa po vzhodnih pobočjih Porezna in mimo Hoča do zaselka Robar jugozahodno od Petrovega brda. Od tod naj bi se kolona po njegovem predlogu prebila čez glavno cesto na sedlu med dolino Selške Sore in Bače nekje med Petrovim brdom in Podbrdom ter se povzpela proti severu na Lajnar. Njegov predlog je imel dve prednosti. Kolona bi se verjetno izognila spopadu s sovražnikovimi enotami, ki so prodirale iz Bohinjske Bistrice prek Petrovega brda, Podbrda in Sorice na Davčo. Druga prednost njegovega predloga je bila taktičnega značaja. Kolona bi se namreč vedno premikala po grebenu, ki je višji od prostora, na katerem so bile sovražnikove čete. Če bi prišlo do spopada, bi kolona lahko na ugodnejših položajih organizirala obrambo ter sprejela boj. Ta predlog je vseboval tudi rešitev za primer, če ne bo mogoče v isti noči priti do Sorških gora. Tedaj bi se čez dan zadržala na Poreznu ter na vrhovih zasedla položaje za obrambo. Na njih bi vztrajala do noči, ko bi se prebila čez sedlo na Petrovim brdom in Podbrdom proti Bohinju. Zdelo se je, da je ta predlog najboljši izhod iz nepopisno kočljivega položaja.

Vsekakor moramo omeniti še predlog predstavnika štaba 9. korpusa, naj Škofjeloški odred, ki so ga tedaj vsi cenili kot zelo dobro in borbeno enoto, ob pomoči Kosovelove brigade prebije sovražnikov obroč med Jasenovcem in Zalim logom ter tako omogoči umik vseh enot na Jelovico in Ratitovec. Na ta način rešitve iz zagate so imeli prisotni veliko pripomb in se z njim niso strinjali. Menili so, da glede na odnos sil in premoč sovražnika ni izvedljiv. Nato je predstavnik štaba korpusa umaknil svoj predlog; to lahko sklepamo tudi iz dejstva, da ni izkoristil pooblastil in izdal ukaza, naj se enote prebijajo po njegovi zamisli. Takšnemu ukazu bi nihče ne mogel nasprotovati.

Končno je operativni štab sprejel oba predloga. Škofjeloški odred, zaščitni bataljon oblastnega komiteja KPS za Gorenjsko, 158. italijanska brigada »Antonio Gramsci« in Tržaška udarna brigada naj bi kot posebna kolona krenili proti vzhodu prek Blegoša na Stirpnik in naprej čez Selško Soro proti Jelovici, kolona Kosovelove brigade in gorenjskega vojnega področja s še nekaterimi skupinami in enotami pa naj bi šla proti zahodu v smeri Porezna po zamisli komandanta gorenjskega vojnega področja. S prvo kolono sta šla sekretar oblastnega komiteja in predstavnik korpusa.

Cepprav je sprejetje obeh predlogov na prvi pogled pomenilo nekakšno kompro-

misno rešitev, je vendarle bilo v duhu partizanske taktike. Prebijati se na enem mestu s takšno množico partizanov, od katerih je bil le del vojaško organiziran in sposoben za zahteven boj, bi bila huda napaka. Že pohod toliko ljudi po eni sami stezi zahteva veliko časa, prihod kolone v dolino pa bi pritegnil vse sovražnikove rezerve. Še huji pa bi bil položaj v primeru, če enotam, določenim za preboj, ne bi uspelo izpolniti naloge. Sovražnik bi imel ugodno priložnost, da vso množico obkoli na ožjem prostoru in jo uniči.

Ko so v operativnem štabu sprejeli omenjeno odločitev med 13. in 14. uro 23. marca, je ta za vse prisotne postala ukaz. To je poudaril v svoji sklepni besedi tudi predstavnik štaba korpusa, sekretar oblastnega komiteja pa je posebej podčrtal, pre-

den so komandanti in politični komisarji odšli in svoje enote, kakšna je vloga komunistov v tem težavnem položaju.

Poglejmo še ustroj obeh kolon. V prvi je bil spredaj Škofjeloški odred, ki je imel okoli 350 dobro oboroženih borcev, nato zaščitni bataljon oblastnega komiteja z okoli 100 izbranimi in dobro oboroženimi mladimi borci, ki so dobro poznali te kraje. K njim je bilo priključeno kakih 350 pripadnikov italijanske 158. in Tržaške brigade*. Skupaj je bilo okoli 800 borcev in bork.

V drugi koloni je bila Kosovelova, ki je tedaj štela 416 borcev in bork, od katerih jih je bilo prišlo vsaj sto šele pred kratkim. Bila je tudi odgovorna za skupino 131 partizanov in partizank, ki so pripadali Igralski skupini, godbi, pevovodskemu tečaju 9. korpusa ter inženirskemu bataljonu 31. divizije. Od te skupine je bila oborožena le četrtina. Gorenjsko vojno področje je po izločitvi nesposobnih za premik štelo okoli osemsto borcev in bork, od katerih je bila večina neoboroženih ali slabo oboroženih. Zahodna kolona je torej imela čez 1200 borcev in bork, ki pa so bili slabše organizirani in izkušeni kot v prvi koloni.

PREMIK NA POREZEN

Po sestanku operativnega štaba o smeri pohoda in sestavi kolon sta se takoj sestala štaba Kosovelove brigade in gorenjskega vojnega področja, da bi se dogovorila o organizaciji pohoda in o zavarovanju. Komandant področja, ki je zelo dobro poznal kraje, je na zemljevidu najprej obrazložil smer pohoda. Kolona naj bi s Črnega vrha šla v glavnem po grebenu proti zahodu mimo kmetij Jobkelc in Bičker do Čumerja, nato pa, če bi položaj dovoljeval, krenila v dolino potoka Davče in se mimo Jureša in Majdljica premikala po pobočjih do Rovtarja in Robarja nad Petrovim brdom. Med letem in Podbrdom bi prečkala glavno cesto in se povzpela v nasprotni breg. Če bi sovražnik medtem že dosegel desni breg potoka Davče, bi se kolona gibala še naprej po grebenu čez Cimprovo in Hum na Porezen in bi šla po grebenu čez Hoč, nato pa k že omenjenemu sedlu pri Petrovem brdu.

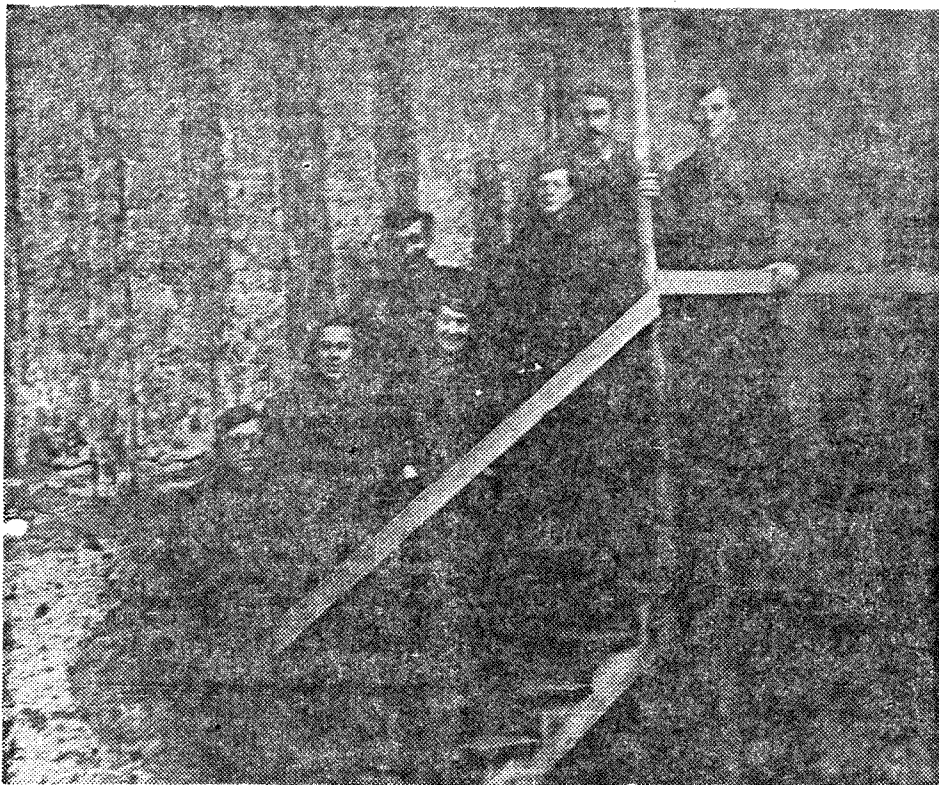
Dogovorili so se, da bodo obveščevalci delovali skupno, da jih bodo okrepili ter takoj poslali naprej.

Ker se je vsa kolona morala še isto noč prebiti vsaj do Porezna — Hoč, kjer bi lahko potem prenočila in naslednji večer nadaljevala preboj proti severu, so se dogovorili, naj 1. bataljon Kosovelove brigade odide s Črnega vrha vsaj do 16. ure ter ob pomoči obveščevalcev, ki so poznali zemljišče, zasede višine na grebenu do Cimprove in jih zadrži, dokler ne bo šla mimo vsa glavnina. Potem naj kot zaščitnica kolone nadaljuje pohod.

(Se nadaljuje)

* Številčnost italijanskih brigad ni bilo mogoče doslej ugotoviti natančno na podlagi izvirnih dokumentov. Ti podatki so podani na podlagi izjav neposrednih udeležencev (Op. avt.).

fotografija z vprašajem

Na objavo fotografije treh ranjenih partizanov v prejšnji, 25. številki, se nam je javil Anton Batista, 70-odstotni vojaški vojni invalid iz Topolca 84 pri Ilirski Bistrici, ki pravi, da je na tisti fotografiji on s tovariši: »Jaz, Anton Batista, sedim na desni strani. Imel sem obvezano glavo, ker sem bil ranjen v desno roko in levo stran pljuč. Zraven mene na levi sedi Franc Delorenci, rojen v okolici Furlanije. O tovarišu, ki stoji za nama, vem samo to, da je imel nočljajni čin. Deček, ki sedi ob strani, je bil naš prevoznik, doma iz Čabra. Z Delorencijem sva se sešla v brkinski bolnici pod imenom Zalesje. Preden sem bil ranjen, sem bil vodnik voda v 1. četi, 1. bataljona Istrskega odreda, Franc Delorenci pa je bil politdelegat v brkinski četi VDV. Sedaj živi v Novi Gorici kot uslužbenec nekega podjetja. Iz bolnice Zalesje so nas prepeljali nekako 20. novembra 1944 s transportom v Loški potok. Tam je tudi bila bolnica, v njej pa smo ostali kakih 8 dni, potem pa smo nadaljevali pot v Belo krajino. Ta slika je nastala med prevozom in to v Čabru. Ne vem nič o tovarišu, ki je fotografiral. Sklepam, da je bil po rodu Primorec, zakaj preden nas je fotografiral, je dejal: Fantje, v slučaju, da se ne vrnemo več domov, bo ta slika morda prišla v naše kraje kot spomin na vas! S tovarišem Delorencijem sva na Krasincu ostala mesec dni, a potem sem jaz odšel z letalom v Italijo v bolnišnico Trani (to je bilo 5. januarja 1945), a moj prijatelj in tovariš je odšel čez Kordun v Dalmacijo...« Tovarišu Batisti se za pojasnilo najlepše zahvaljujemo!

Kdo so partizani na stopnicah, kateri enoti so pripadali in kje so se fotografirali. Hišni zid je zelo značilen. Najbrž je slika nastala nekje na Dolenjskem ali v Beli krajini. Prosimo, da nam to pomagate ugotoviti!

S pionirji med bojem in v svobodi

Letos 27. decembra bo minilo trideset let, odkar so na kongresu USAOJ položili temelje pionirski organizaciji. Naj zato ob tej priložnosti obudim nekaj spominov na prehojeno pot, ki sem jo prehodil v tridesetih letih kot vzgojitelj in prijatelj pionirjev!

Konec aprila 1942, ko so naši in hrvaški partizani v Petrinji, vasi ob Brodu na Kolpi, pregnali italijansko posadko, je nastalo od Kolpe pa vse do Grčaric prvo veliko osvobodeno ozemlje. Tudi naša vas pod Goteniškim Snežnikom je zaživela v svobodi; videli smo prve partizane in izvolili svojo, ljudsko oblast, terenski odbor OF. V osnovni šoli smo govorili o partizanih in osvobodilnem boju, peli smo partizanske pesmi, risali peterokrake zvezde in znak, emblem OF. Tako so tudi učenci v naši vasi postali — pionirji. Dopoldne so obiskovali šolo, popoldne pa so pomagali pri raznih delih, raznašali pošto, »stražili« z lesenimi »puškami«, pridelovali krompir za partizane... Nsili so poročila v Ravne, kjer je bil tedaj rajon; marsikaj koristnega so lahko poročali o sovražniku, tako da so opravljali celo vojaške naloge.

Po italijanski kapitulaciji je nastalo tam drugo osvobodeno ozemlje in »pet se je hitro razvijala naša ljudska oblast, hkrati z njo smo ustanavljali partizanske šole. V naši vasi si je štirindvajset pionirjev 15. septembra 1943 izvolilo svoj, pionirski štab. Načelnik štaba je bil Peter Lapajne, načelnica pa je postala Olga Lavrič-Ožbaltova. Dne 16. oktobra se je začel pouk. Pionirji so dan dan dobivali svoje naloge. Bili so kurirji terenskega odbora OF, nabirali so zdravilne zeli za ranjence, ki so se zdravili v naši vasi, pomagali so stražiti... Kakšni junaki so bili pionirji, vidimo lah-

ko iz naslednjega dogodka. V tistih dneh italijanske kapitulacije, ko so se skozi naše kraje valile trume italijanskega vojaštva, je pionirček Lojzek prignal v pisarno terenskega odbora OF prestrašenega italijanskega oficirja in nam izročil njegovo pištolo. Prisilil je oficirja tudi, da je razjahal in nam prepustil konja. Italijan se je ustrašil Lojzkove — lesene »puške«, igrače...

Spomladi 1944 ni bil mogoč reden pouk v naši partizanski šoli, ker je sovražnik pogosto vdiral na osvobodeno ozemlje. Pionirčki so se prilagodili takratnim razmeram. Vsako uro, ko je bil pouk, so hodili v trojkah na opazovalnice, da so nas opozarjali, ko so opazili kaj sumljivega. Trojke so se izmenjavale vsako šolsko uro, tako da so bili lahko deležni pouka vsi učenci.

Prosvetno življenje je bilo tedaj zelo razvito na vasi. Prirejali smo številne mitinge. Na njih so pionirji redno nastopali. Naš rajon s sedežem na Fari-Vasi je bil razdeljen na več področij (sektorjev). Na vsakem področju je deloval vaški kulturno propagandni odbor (VKPO). Skrbel je za partizansko šolo in za prirejanje mitingov, razpečevanje partizanskega tiska itd. Sprva nismo imeli za pionirje pesmic, zato smo morali tudi sami ustvarjati. Tako sem skoval »Pionirsko«, melodijo zanjo pa sem si sposodil (kakor je bila tedaj navada) iz Parmove koračnice »Mladi vojaki«. Pesem je postala kar pionirska himna na našem rajonu.

Partizanski učitelji na obkolpskem območju smo imeli pogosto posvete o šoli, pionirski organizaciji in številnih drugih pereh nalogah. Dne 16. januarja 1944 je bil v Novih Selih, v stanovanju učiteljice Zeleznikove, prvi posvet učiteljev šol s področja Kočevske Reke. Na tem posvetu smo sklenili, da uvedemo kot učni predmet moralno vzgojo. Dne 20. aprila 1944 pa smo se zbrali v šoli v Vasi-Fari. Obravnavali smo nov učni načrt za takratno šolsko leto. Razpravljali smo seveda tudi o delovanju pionirske organizacije.

Menda ni treba še posebej poudariti, da je bilo v tedanjih vojnih razmerah vse precej drugače, tako da se učitelji nismo mogli poljubno, kadarkoli shajati na posvetih, pa tudi, da se je pouk v šolah moral večkrat nenadno končati. Zato smo morali toliko bolj hiteti ter dohiteti zamujeno, ko je nevarnost minila. Marsikaj, kar se je zgodilo tedaj, se zdi dandanes kar neverjetno. Tako je npr. pionir Tonček Šega jeseni 1944 postal na Dol. Brigi po sili razmer — učitelj. Napisal je tudi skeč in ga sam režiral. Sošolce je sam učil računstva, branja in pisanja. Značilno za tedanje razmere je tudi, kar sem doživel sam prav tako na Dol. Brigi. Imeli smo računstvo. Nenadno sem zaslišal strel. To je bilo znamenje: kurir, partizan, nas je opozoril, da se bo treba umakniti v gozd. Hitro sem s stene snel Titovo sliko, jo zvil in spravil v pripravljen nahrbtnik s šolskimi potrebščinami in zapiski. Skril sem se na bližnjem Borču. Brž ko je nevarnost minila, so mi pionirji z živžgom dali znamenje, da sem se vrnil in nadaljeval pouk, kakor da se medtem ni nič zgodilo.

Nekaj posebnega je bilo tudi moje učiteljevanje v tiskarni pod Goteniškim Snežnikom. Tam smo tiskali Slovenskega poročevalca, Pionirja, Našo ženo, orošure... Mlade in starejše stavce, tiskarje, je bilo treba za njihovo nalogo naučiti tudi slovnice. Učiteljsko nalogo sem prevzel jaz. Učilnica je bila v prostoru, ki smo ga sicer uporabljali za književnico, zlagalnico, jedilnico...

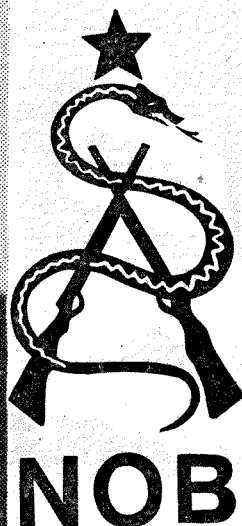
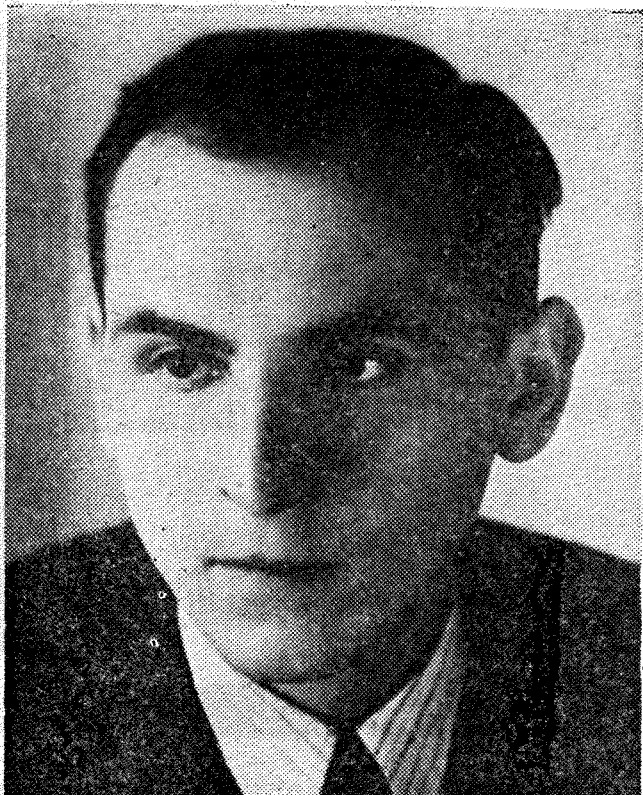
Kot partizanskega učitelja me je po osvoboditvi iz drugih služb vleklo med mladino, pionirje. Učil sem na raznih šolah, od naše vasi pod Goteniškim Snežni-

kom, pa v Brežicah, Sentjerneju, v Novem mestu, Cerkvenjaku v Slovenskih goricah, V Zg. Ščavnici in spet do šol na Dolenjskem... Od leta 1956 sem deloval v Novem mestu in bil odgovoren tudi za pionirsko organizacijo. Tesno sem živel in deloval s pionirsko organizacijo — za celo knjigo se je nabralo dogodkov, izkušenj, spominov... (Zal naš tednik ne more objaviti o vsem tem obsežnejšega prispevka.)

Te vrstice pa vam naj bodo v pozdrav, pionirji, vsem, ki sem se z vami srečeval, z vami delal med osvobodilnim bojem — bodisi na Kočevskem ali kjerkoli po Sloveniji. Ob tridesetletnici vaše organizacije vam želim veliko uspehov! Zdravo, slovenski pionirji!

MARJAN TRATAR-UČO

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Marijan Gspan

Rodil se je 30. junija 1918 v Ljubljani. Na medicino se je vpisal jeseni 1937 v Ljubljani, tu dovršil štiri semestre, naslednje štiri pa v Zagrebu. L. 1943 je absolviriral in promoviral v Zagrebu. Od tam je pred ustaši pobegnil v Ljubljano. Domobranci so ga prisilno mobilizirali in ga poslali v kočevsko bolnišnico, kjer je hudo zbolel. Operirali so ga v Ljubljani. Tu je dobil zvezo s partizani in pobegnil od domobrancev. Februarja 1944 je bil v partizanskem odredu pod Stolom, od tam pa so ga premestili prek Starih Fužin in Ratitovca na Primorsko. Tam je bil med nemško ofenzivo spomladi 1945 pomotoma ustreljen.

VABILO V SLOPE

V počastitev 30-letnice ustanovitve odbora OF prirejamo proslavo v nedeljo 25. VI. 1972, v Slopi (Brkini). Program: ob 10. uri lovska veselica, ob 15. uri otvoritev asfaltirane ceste Tujlje-Slope, ob 15.30 zborovanje — govoril bo predsednik občine Sežana Stane Čehovin — odkritje spominskega obeležja padlim v NOB, kulturni program, v katerem bodo sodelovali moški pevski zbor »Simon Gregorčič« in godba »Pihala« Enotnost iz Kopra ter mladinska skupina iz Sežane. Ob 17. uri ples, igral bo glasbeni ansambel »Paloma« iz Sežane. Vabljeni!

KRAJEVNA SKUPNOST HERPELJE IN VASKA SKUPNOST SLOPE

POIZVEDBA

Bilo je 23. avgusta 1944, ko je na Rikarski planini v Ziljski dolini padel obveščevalec Franc HERPEL. Ker je bil tudi naš najbližji planinec, alpinist in smučar, prosimo vse koroške borce in kurirje NOV, ki so bili s Herpelom skupaj v kurirski karavli nad Beljakom (komandir karavle Vrhnan), da pošljejo svoje naslove in opis njegovih akcij. Povedo naj, kako so Nemci napadli kurirje in obveščevalca Herpela. Pokopan je pri Sv. Lenartu pri Sedmih studenih.

PLANINSKO DRUŠTVO 63335 SOLČAVA

116

deževju, ki noče pojenjati, in v vlažnem hladu, ki sili do kosti, je tesnoba v mojem srcu še hujša. Kamorkoli grem in kamorkoli pogledam, vidim le naelektreno bodočo žico, ki me spominja, naj se nikar ne slepim z upanjem.

Tretjega dne po likvidaciji geta iz Litzmannstadta je glavni kapo Sonderkommanda pripeljal na krematorijsko dvorišče neko žensko in dvoje otrok. Bili so premočeni do kože in so drhteli od mraza. V strahu pred tistim, kar so slutili, so se skrili za hlode na dvorišču, ki so bili namenjeni za kurjavo. Tako so se izmuznili iz zadnjega transporta, ki je odhajal v smrt. Transport je izginil pred njihovimi očmi, požrlo ga je podzemlje. Vsi trdi od strahu in mraza so čakali na srečno naključje, ki bi jim pomagalo. Nič se ni zgodilo. Čakali so tri dni v mrzlem vetru, v hudem dežju, brez hrane, z mokroto v capasti obleki, dokler jih ni našel glavni kapo na svojem obhodu. Bili so komaj še pri zavesti. Ker ni mogel kapo ničesar storiti zanje, jih je pripeljal k Oberscharführerju Mussfeldu, ženi, ki ji je bilo kakšnih trideset let, prisodil pa ji je bil petdeset, je zbrala vse svoje moči, se vrgla Mussfeldu k nogam, mu poljubila škornje in ga prosila presunljivo obupno, naj reši njena dva otroka, ki jima je deset in dvanajst let, in njo. Rekla je, da je delala pet let v getu v tovarni oblačil za nemško armado. Še hoče delati, je govorila, pripravljena je storiti karkoli, samo da ji pustijo življenje. Vse zaman... Tu ni rešitve...

Morali so umreti. Vendar je čas, ki ga je prebil v koncentracijskem taborišču, pustil posledice tudi na Oberscharführerju: poslal je nekoga drugega, da jih namesto njega ubije.

31.

Tudi na to doživetje smo pozabili. Saj si moral pozabiti, če nisi hotel zblazneti spričo vseh teh

117

grozot in spričo dejstva, da se je tudi nam obetala smrt. K pozabljenju so nam veliko pripomogla mamila in uspavala. Kadar premišljam o preteklosti, se mi čisto zdi, da sem samo sanjal. Moj edini oltar je, da bi vse pozabil in na nič mislil.

Prvi november leta 1944. Sneži. Skozi zaveso cunjastih snežink komajda razločim stražni stolp, vse je podobno nekakšnemu velikemu belemu vrtincu. Kadar se žice na ograjah stresejo v vetru, odfrfotajo z njih lačne vrane, ki so tu edine ptice.

Pod noč se odpravim na kratek sprehod. Vreme ni nič kaj prijazno, vendar me mrzla sapa osveži in vpliva na moje utrujene živce kakor pomirilno sredstvo. Večkrat zapovrstjo grem podolž in počez po dvorišču. Ko grem mimo stopnišča, ki drži v zaplinjevalnico, malo postojim. Spomnim se, da je danes vseh mrtvih dan. Vsenaokrog vlada grozljiva tišina. Mrzle betonske stopnice, ki držijo v podzemlje, se izgubljajo v temi. Sam sem tukaj, na zadnji stopnici. Tako me doleti turobna dolžnost, da se z globokim sočutjem spomnim svojih pomorjenih rojakov in njihovih bolj srečnih sorodnikov, ki morda še vedno živijo v tej ali oni deželi sveta.

Vrnem se v svojo sobo. Ko odprem vrata, opazim, da v sobi ne sveti, kot po navadi električna žarnica, temveč sveča, katere plamenček trepeče in utripa. Najprej pomislim, da je prišlo do kratkega stika. Potem zagledam svojega stanovskega kolega, univerzitetnega profesorja iz Szombathelyja, kako sloni pri mizi, si podpira glavo z rokami, upira oči v plamenček sveče in se pogreza v premišljanje. Se opazi me ne, ko se mu približam. Obraz mu osvetluje svečava. Videti je veliko starejši, kot je v resnici. Nežno položim svojo roko na njegovo ramo in ga vprašam tiho, kakor ustreza njegovemu duševnemu razpoloženju:

Bil sem v posebni skupini

Laborant je opral okostji v bencinu, nato ju je zelo natančno sestavil in ju položil na tisto delovno mizo, kjer sem sinoči pregledoval še živi žrtvi...

Dr. Mengele je zelo zadovoljen. S seboj je pripeljal več stanovskih kolegov-višjih oficirjev in jim pokazal okostji. Z velikim zanimanjem so ogledovali nekatere njune dele, uporabljajoč bobneče znane izreke. Govorili so, kot da bi bile napake na okostjih obeh žrtev izjemno redek medicinski fenomen. Toda take reči lahko kjerkoli opazi pri stotih sočih ljudeh vsak zdravnik, ki ima malo stikov s strankami.

In vendar bodo ta dva primera uporabili z velikim uspehom v propagandne namene. Nacistična propaganda mirne duše ogrne tudi najpošastnejše laži z znanstvenim videzom. To ji uspeva zato, ker tisti, ki jim je taka propaganda namenjena, po navadi nimajo smisla za kritično presojo in sprejemajo vse, kar je opremljeno z lepo nalepko.

Okostnjaka so spravili v dve veliki papirnati vreči in ju tako odpremili v Berlin z napisom: »Nujna pošiljka, narodna obramba«. Ko sta mi izginila izpred oči, mi je odleglo, saj sta mi nesrečnika povzročila bridke trenutke tako pred svojo smrtjo kakor po njej.

Minil je teden. Likvidacija geta iz Litzmannstadta je končana. Poznojesensko sonce, ki je oživljalo zadnje oktobrske dneve, je zamenjal mrzel jesenski dež. Barake koncentracijskega taborišča je zagrnila temna meglena zavesa. Polagoma so tonili v meglo tudi moja preteklost in prihodnost. Ob

ZA VAŠ DOPUST
PRI MORJU
ali
V PLANINSKEM SVETU
pri

nama

Ljubljana - Kočevje - Škofja Loka - Vojkovo

VSE POTREBŠČINE

- ZA TABORJENJE,
- ZA KOPANJE IN SONČENJE,
- ZA IZLETE,
- ZA SPREHODE,
- ZA ZARAVO

in tudi
izbrano ter vedno sveže delikatesno blago, živila, sadje ter
pijače vseh vrst

"bien-être"

eau de cologne naturelle

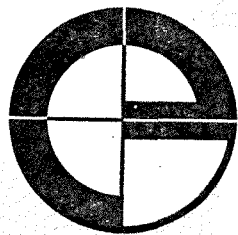
70° et 85°

TKI HRASTNIK - DIPARCO PARIS

TEKSTILNA TOVARNA — MOTVOZ IN PLATNO
GROSUPLJE-SLOVENIJA-JUGOSLAVIJA

SMO PROIZVAJALCI
VSEH VRST KONOPLJENEGA
MOTVOZA IN VRVI
TER SINTETIČNE EMBALAŽNE
TKANINE IN VREČ
ZA KMETIJSTVO, KEMIČNO IN
PREHRAMBENO INDUSTRIJO.

emona | Ljubljana

proizvodnja
trgovina
turizem
hotelirstvo

Priporočamo vam našo maloprodajno mrežo

maximarket

trgovsko-gostinsko
veleblagovnico
v Ljubljani

supermarket

-E v Ljubljani, Mariboru
in Osijeku

market

-E po Sloveniji in Hrvatski

PRODAJALNE, MESNICE IN BIFEJE

technacommerce

EXPORT-IMPORT

LJUBLJANA, Kersnikova 7

telefoni: 312-162, 323-993; telex: 31-245

Uvoz — izvoz, zastopanje tujih firm,
notranja trgovina, prodaja na veliko:
oprema za rudarstvo, gradbeništvo,
gradbeni material, motorna vozila,
kmetijski stroji, elektrotehnični ma-
terial, gumijevi izdelki in plastične
mase

Predstavništva:

BEOGRAD, Gračanička 12/I
SPLIT, Rade Končara bb

Posnetek s tiskovne konference, na kateri so časnikarje seznanili s potekom in organizacijskimi pripravami za 27. športno prvenstvo enot ljubljanskega armadnega področja, ki se bo odvijalo od 24. do 28. junija 1972. v Ljubljani na Kodeljevem. Foto: Edi Šelhaus

NEKDANJI POLITIČNI ZAPORNIKI NA TRAVNI GORI

Dne 17. junija so se zbrali na Travnji gori preživeli zaporniki, ki so bili med drugo svetovno vojno zaprti v Volterri v Italiji. Tam je bilo zaprtih okrog 400 Jugoslovancev, med njimi nad 90 Slovencev. Obsojeni so bili na dolgoletne ječe oziroma na dosmrtno zaporne kazni. Nekateri med njimi so bili obsojeni na smrt, kasneje pa pomiloščeni na dosmrtno ječo.

Na Travnji gori se je zbralo 30 bivših zapornikov. Prišli so iz raznih krajev Slovenije. To je bilo prvo snidenje po letu 1944, ko so se odprla vrata njihovega zapora. Zato pa je bilo toliko bolj prisrčno. Obujali so spomine. Ob veselem spomladanskem razpoloženju se je oglasila partizanska pesem daleč po Travnji gori, ki je bila zibelka partizanstva v zapadnem delu Dolenjske. Veliko so si imeli povedati ti ljudje, od katerih je marsikateri gledal smrti v oči. Pa tudi v povojnem obdobju so marsikaj doživeli. Vsek od njih ima svojo življenjsko usodo. Ob slovesu so sklenili, da bo postalo srečanje tradicionalno. Prijetnih uric, ki so jih preživeli v domu na Travnji gori, ne bodo tako hitro pozabili, kakor tudi ne ponovno oživljenega poznanstva, ki je bilo sklenjeno v najhujših dneh vojne v zaporih v Volterri.

K. O.

dobro je, če veste

ZNOVA, DRUGIČ ZIDAJO SVE-TISČE, KI JE BILO SEZIDANO ZE PRED TISOČLETJI... To je znamenito svetišče faraona Ramzesa II., vladarja iz devetnajste egipčanske dinastije. Ko so v Egiptu začeli graditi velikanski asuanski jez na Nilu, so morali rešiti tudi edinstveno nalogo, kako bi zavarovali Ramsezovo svetišče, ki je eden najpomembnejših arhitektonskih spomenikov starega veka, saj bi sicer Nil preplaval mogočno stavbo neprecenljive zgodovinske in umetnostne vrednosti. Organizacija Združenih narodov za kulturo in prosveto (UNESCO) je podprla denarno prestavitve svetišča; stavbo so z največjo previdnostjo razstavili (ne podrli v pravem pomenu besede) in oštevili kamen za kamnom, da jo zdaj lahko znova postavljajo na drugem bližnjem kraju (3 kilometre daleč od starega kraja), kjer bo varna pred vodo. Svetišče so razstavili že leta 1963, zdaj pa napovedujejo, da bo letos jeseni že obnovljeno. Stroški bodo znašali okrog pol milijona egiptovskih funtov. Egipt sam bi te naloge ne mogel opraviti brez podpore vsega kulturnega sveta. Gre pa za ohranitev tako pomembnega kulturnega spomenika, da je bila dolžnost vsega sveta, storiti vse za rešitev Ramzesovega svetlišča.

V osrčju te planine...

V okviru proslav 30-letnice ustanovitve prvih slovenskih partizanskih brigad je bila v nedeljo 18. junija, na planini Golobar spominska slavnost z odkritjem spominske plošče dvainštiridesetim padlim borcem Gradnikove brigade. Spominsko slavnost so organizirale mladina, ZZB in družbeno politične organizacije občine Tolmin. Na plošči so vklesani verzi, ki jih je napisal Miha Klinar:

V osrčju te planine
partizani
smo življenje
darovali
za življenje domovine.

Namesto imen padlih borcev je okrog tega napisal vklesanih 42 zvezd.

Mladina pa je dan prej, 17. junija, odkrila spominsko ploščo nad vasjo Drežnica, kjer je 2. četa Severnoprimskega odreda likvidirala fašistično protiazijsko postojanko.

Prav je, da se za to priložnost osvežimo spomin na nekaj važnejših dogodkov o ustanovitvi in borbah Gradnikove brigade. Kot je znano, je bila Gradnikova brigada sestavljena iz borcev Severnoprimskega odreda, ki je v aprilu 1943 imel tri bataljone oziroma 13 čet. Odločbo o ustanovitvi 6. brigade Ivana Gradnika in 5. brigade Simona Gregorčiča je dne 10. aprila 1943 objavil dr. Aleš Bebler, delegat CK KPS in sekretar Pokrajanskega komiteja KPS za Primorsko. Za komandanta brigade je bil določen Danilo Šorovič. Vsi trije bataljoni Severnoprimskega odreda so dobili nalogo, naj se zberejo na planini Predolina, vendar je prišlo med potjo do sprememb, da se namesto na planini Predolina zberejo na planini Golobar, 1254 metrov nad morjem. Na zbornem mestu so prišle ob določenem času le štiri čete.

Te štiri čete so potem v borbi z Italijani dale krvav davek za svobodo. Padlo je 42 borcev in bork. Italijani so padle borce navezali na vrvi in jih kot hlode odveli v dolino. V vasi Kal so jih naložili na kamione in odpeljali v Bovec. Med vožnjo so fašisti stali na trupih padlih partizanov in divje prepevali.

Borci Gradnikove brigade so delno masevali svoje padle tovariše na planini Golobar že 15. maja 1943 ko so napadli na cesti Bovec-Kobarid sovražnikov kamion, poln vojaštva. Sovražnik je imel 17 mrtvih, dva pa so partizani ujeli živa. Zaplenili so tudi puškomitraljez, 17 pušk in dve radijski postaji. Tiste dni je Gradnikova brigada bila huđe boje s sovražnikom na Stolu. Iz ohranjenega letnega poročila, ki ga hranim v mojem partizanskem arhivu, povzemam, da je imel sovražnik v celodnevni borbi 60 mrtvih in 70 ranjenih, Gradnikovi pa 3 mrtve in 7 ranjenih. Še pred razpadom Italije, 17. julija, so se gradnikovi znova spopadli s sovražnikom na Krnu. V borbi, ki je trajala od zore do noči, je imel sovražnik 120 mrtvih in 150 ranjenih.

V istem poročilu je zapisano, da je Gradnikova brigada v letu 1943 prizadejala sovražniku tele izgube: 527 mrtvih, 415 ranjenih, 1.200 ujetih Italijanov in 4150 belogardistov, medtem ko je brigada utrpela 239 padlih, 185 ranjenih, 50 ujetih, 60 pogrešanih. Razen tega je brigada izgubila

1 tank, 1 blindo in 5 motornih vozil. Naj še omenim, da obsega poročilo tri goste tipkane strani, podpisani pa so: v.d. načelnik štaba Boltar Karlo in operativni oficir Bajt Mitja.

Brigadni vojni dopisnik in kronist tovariš Viljem Gruber-Drago je v brigadni kroniki ohranil zapisan spomin na poklonitev zastave drugemu bataljonu v Podragi v Vipavski dolini. Bilo je to dne 16. julija 1944. Viljem Gruber-Drago omenja to pomembno slovesnost po zapisu tovariša Franja Vrčona-Rada:

»V vipavski vasi Podraga je bilo že dalj časa opažati neko živahno delovanje ženskih organizacij ženske protifašistične zveze žena in v zvezi slovenske mladine. Pripravljali se neko izredno presenečenje v najstrožji tajnosti...

Staro in mlado, vse je hotelo prisostvovati izrednemu dogodku poklonitve. Točno ob dvajseti uri se dvigne zastor in na odru zazremo novo zastavo, ki se kar blešči od zlatih našitkov ob robovih. Tovarišica Nataša v imenu slovenske protifašistične zveze žen in zvezi slovenske mladine pozdravi v izbranih besedah vse borce Gradnikove brigade. Med drugim izjavi, da si štejejo v izredno čast, ko poklanjajo nov prapor najboljšemu in najhrabrejšemu bataljonu priljubljene Gradnikove brigade. Nagovoru tovarišice je sledilo navdušeno ploskanje in vzklikanje brigadi, njenemu komandantu in borkem, še posebno pa prisotnemu, junaškemu komandantu drugega bataljona, tovarišu Ibrotu.

Naj k temu spominskemu zapisu iz zgodovinskih dni Gradnikove brigade dodamo še to, da se je brigada od ustanovitve do 1. maja 1945 borila na Primorskem in delno v drugih krajih Slovenije — 735 dni!

A. P.-OGAREV

ZAKAJ TAKO SLAB ODMEV NA ANKETO?

V krajevni skupnosti Ajdovščina v občini Ljubljana-Center so pred kratkim razpisali anketo s ciljem, da bi napravili točen pregled nad rezervnimi vojaškimi starešinami. To pa z namenom, da bi v okvirih krajevne skupnosti, ki je temeljna upravna enota, vedeli, s kom lahko računajo pri raznih akcijah in v primeru vojne.

Prvi odmevi na anketo niso preveč razveseljevali, saj je anketo izpolnilo in vrnilo razmeroma neznamno število rezervnih starešin. Kaj je temu vzrok, vedo sami, referent za civilno zaščito pri krajevni skupnosti Anton Borin pa meni, da se starejši rezervni oficirji in podoficirji zanašajo na to, da niso več v vojaški evidenci. Toda rezervni starešina je vse do svoje popolne delovne nezmožnosti odgovoren za vse, kar se dogaja po svetu in doma in končno tudi v krajevni skupnosti!

Ali bo res moral pristojni referent ubrati pot pod noge in obiskati vse tiste, ki ne bodo odgovorili na vprašanja? To bi bilo sila zamudno, obenem pa kaj slabo spridevalo o zavesti posameznikov? Navsezadnje pa je tudi cilj ankete urediti pregled nad tem, kakšna priznanja in odlikovanja imajo rezervni starešine, ter nato popraviti razna zastavljanja in krivice iz preteklosti.

REŠITEV DVEH KRIŽANK

Rešitev križanke »Sava« št. 26

VODORAVNO: Koritar, Alabama, rezalec, priha, ato, lak, umetno, usnje, Pag, KS, Tiel, etuda, krates, stramin, Laver, solo, Ana, INA, Diana, anion, konj, part, kap, maslo, rak, jamar, analisti, ozbeek, dan, trot, ki, garaža, apel, Omar, od nog do, glave vist, et, merek, tat, Zala, ikona, JN, Lana, maj, orel, Ike.

Nagrade, ki jih bo razposlala tovarna »Ilirija« iz Ljubljane prejmejo:

Ovniček Jože, Metliška c. 3, 68340 Metlika, Treibengreif Ivanka, Mozirje p.p. 32, 63330 Mozirje, Pavličič Ivan, 63313 Polzela, Györek Jože, Talanjska ul. 15, 69000 Murska Sobota, in Vilfan Marko, M. Krpana 6, 61000 Ljubljana

Rešitev križanke »Ilirija« štev. 27.

VODORAVNO: Aport, Naser, ar, man, Ilirija, Liz, ZAR, avari, talent, Rekar, IRI, an, Ela, tek, ar, Sara, Subrina, mistral, tranša, lutka, Cu, Ada, Era, Ilir, Kaval, oaza, Adut, som, amis, LP, Mark, aa.

Nagrade, razposlala jih bo tovarna »Ilirija« iz Ljubljane pa bodo deležni:

Rasberger Alojz, Brat. i jed. 75, 51000 Rijeka, Zihert Tončka, Sp. Bitnje 18, 64209, Zabnica, Djurković Milica, Moste 65, 64274 Zirovnica, Belec Vojko, Prešernova 18, 61235 Radomlje in Metlika Oskar, Pot pomorščakov 19, 66320 Portorož.

VISOKOŠOLCI NAJ BI BILI V

DELOVNEM RAZMERJU, KO BI SE

USPEŠNO ŠOLALI, tako da bi pre-

jemali redno »plačo«, če bi ob pravem času tudi delali izpite. Če ne

— bi morali vrniti družbeni denar,

izdan za njihovo izjažljeno šolanje.

To je predlog, ki bi ga menda kazalo uresničiti tudi pri nas,

ker trdijo, da se tako ponekod po svetu mladina uspešno pripravlja na

svoje poklice in življenjske naloge.

Naša država nikakor ni med zadnjimi po številu mladine, ki študira,

toda ne moremo se pohvaliti z učenimi uspehi. V Jugoslaviji študira na 10.000 prebivalcev 105 mladih ljudi,

a mnogi se medtem postarajo... V ZR Nemčiji, ki je vsekakor ena najbolj razvitih dežel na svetu,

študira le 63 mladih ljudi na 10.000 prebivalcev, v mnogih drugi industrijskih državah pa še celo manj,

le približno polovico toliko kot pri nas. Leta 1969 je v vsej državi diplomiralo 10344 visokošolcev,

toda le 17 odstotkov si je »zaslužilo« diplomu v primerem — ne v podaljšanem — študijskem obdobju.

To se pravi, da se niti petina visokošolcev ne izšola (ne konča) šolanja ob pravem času, kar je seveda veliko breme za družbo ali poprečni izdatki za šolanje delovne moči so preveliki za naše razmere,

saj si kaj takšnega ne morejo privoščiti niti najbolj razvite dežele po svetu.

STROJNA INDUSTRIJA IN
GRADBENI MATERIAL
BRESTANICA

PROIZVAJAMO BETONSKE MEŠALCE BM 250 IN BM 100, HIDROFORJE IN TLAČNA STIKALA.

OBRAT LIVARNA: TLAČNI IN KOKILNI LIV AL LEGUR.

OBRAT CEMENTNINE BREGE: PROIZVODNJA BETONSKIH ZIDAKOV IN GRAMOZ OD STENE.

Za Trst je izgubil oko

Brez števila tihih junakov je dala naša dežela, majhnih in velikih. Zvečine so bili to preprosti ljudje in če jim je bilo dano preživeti smrtni piš bojevanja, so ostali prav tako tihi in preprosti kakor nekoč. Z življenjem pa so se spopadali naprej. V srcu so nosili, kar je v človeku najbolj človeškega, kar so vsrkali vase na dolgih pohodih, v nočeh brez počitka, v dimu jeklenih drobcev in svinčenih zrn, v blacu od krvi. Brezmejna je njihova zvestoba do rodne grude, do tovarišev in do revolucije. In naj so bili pozabljeni tako ali drugače, naj se jim je zgodila taka ali drugačna krivica, vedno bomo lahko računali nanje.

Rekli so mi: »Poskusi, eden najzaslužnejših in najbolj junaških Bricev je bil v vojnih dneh! Pa se je nekam čudno potegnil vase in ni ga več mogoče pritegniti k nobeni akciji...«

Premišljeval sem, kako čudni smo postali. Drvimo naprej kakor stroji in samo na to se mislimo, kako bi se izmazali, če koga povozimo. A med vojno smo našli pot do vsakega človeka, naj je bila še tako strma in nevarna. Najbrž vse preveč hlastamo in preveč smo brezbržni... Kadar smo med vojno prišli in iskali pomoč, smo našli odprta srca zanje. Našli smo jo brez veliko govorenja, pomagali smo drug drugemu in se veselili uspeha vsakega tovariša, brez zavisti in brez bojazni, da bo cenjen bolje od nas.

Šel sem s strahom. Šel sem, da bi mi pomagal, ker brez njegove pomoči ne bi mogel napisati podobe, ki naj bo pričevanje o velikih dneh in spodbuda mladim, da se z enako zavzetostjo žrtvujejo za skupno in pravično stvar, kot se je on. Šel sem z bojaznijo, pa odprl mi je vrata in srce. Prišel mi je naproti, kakor da sva krvavela na istem okupu.

Valerij Skubin živi kaka dva kilometra od maloobmejnega prehoda Neblo v goriških Brdih. Na hiši s prenovljenimi okni in ličnimi jelovimi polknicami je tablica z napisom Hruševlje 23. Ima pet otrok, od tega so tri hčere že poročene, sin je lani končal osnovno šolanje, najmlajša hčerka pa je stara komaj šest let. Redi kravo in vola, obdeluje pa en hektar vinograda, ki si ga je sodobno obnovil, in pol hektara plantažnega nasada breskev. Od kmetijskih strojev premore samo škropilnico, traktor za težja dela si najame, seno, drva in gnoj prepele pa z volom.

»Malo zemlje imam, a dobro rodi. Do zdaj sem dobro izhajal, a kako bo letos, ko je vse stokla toča, ne vem. Največ so mi donšale breskve. Polovico sem jih prodal za drugi, drugo polovico so pokupile stranke, ki so prišle ponje na dom. Imam sorte P-8 in M-12. Kar dobro gredo v denar. Težava je samo v tem, ker imam še majhne otroke, ki mi doslej niso mogli dosti pomagati...«

Valerij je 14. januarja letos izpolnil 60 let. Vojna ga je torej zajela v najboljših letih in osvobodilnemu gibanju je dal najboljše moči. Za partizane je začel delati aprila 1942. V organizirano delo za narodnoosvobodilno vojsko ga je pritegnil stric Marko s pravim imenom Andrej Kumar, eden od predvojnih pribežnikov s Primorskega v Jugoslavijo, ki jih je CK KPS leta 1941 poslal nazaj med rojake organizirati osvobodilni boj.

»Ravno v naši hiši, tukaj, smo imeli prvi

sestane. Bilo nas je štirinajst. Ustanovili smo odbor osvobodilne fronte. Jaz sem postal predsednik odbora. Od aprila do septembra 1942 smo pridobili šest mladeničev za 1. briško četo. Potem smo bili pa izdani in bil sem aretiran 19. septembra 1942...«

»Pa se ve, kdo vas je izdal?«

»Ne morem točno reči, a tisti, ki ga sumim, mislim, da je že pod zemljo.«

»Kje pa ste bili zaprti?«

»V Gorici, v preiskovalnem zaporu. Tri mesece sem bil v celici brez svetlobe, v samici. Po treh mesecih so me začeli šele zaslisevati. Hoteli so me poslati na sojenje v Rim. Prvo skupino zapornikov so poslali v Rim februarja 1943. In takrat je prišla odredba, da tem ljudem ne more več soditi sodišče v Rimu. To vem zato, ker sta šla iz moje celice v Rim dva tovariša, pa sta prišla le do Bologne. Bila sta to: Lasič, medicinar iz Kranja in Zupanc iz Vrtojbe, oba študenta. Povedala sta, da nam italijanska vojska več ne sme soditi, ampak nas mora obravnavati kot ujetnike...«

Ob kapitulaciji Italije so prišli v goriške zapore partizanski častniki in zapore odprli. Jelniki so se v skupinah po dvajset razšli. Tako je prišel na svobodo v rodna Brda tudi Valerij Skubin. Najprej je politično deloval na terenu. Aprila leta 1944 je bil sprejet v komunistično partijo Slovenije in bil poslan na osrednjo partijsko šolo v Cerkno. S tečaja v Cerknem se je vrnil ravno tiste dni pred nemškim zločinom pri Peternehu, ko so 22. maja 1944 sežgali 22 živih in nedolžnih ljudi kot povračilo za poraz, ki so jim ga prizadejale partizanske zasede. To so bile tri družine, večinoma ženske in otroci, ter nekaj starejših ljudi, ki so jih bili polovili po poljih. Valerij je potem pomagal pobirati ožganine človeškega mesa in kosti. Prepoznali so le dve ženski, ostankov štirih otrok pa sploh niso našli, zakaj najbrž so čisto zgoreli.

Potlej je Valerij Skubin stopil v sestav briškega bataljona Gregorčičeve brigade. Postal je komandir voda in se udeležil mnogih hudih bojev. Najhujši so bili boji v Poljanski dolini. V neki vasi — Valerij se njenega imena ne spominja — so se Nemci zabarikadirali v zvonik in od tam streljali do zadnjega. Partizani so jih uničili šele potem, ko so osvojili stopnice do vrha. Po zavzetju postojanke so pripravili velik miting, zaplenili pa so mnogo hrane, municije, odej in druge vojaške opreme.

»Hude boje smo imeli na Trnovem. Dva dni. To je bilo januarja 1945. Tam je bilo menda kakih 400 sovražnikov, italijanskih fašistov. Naša cela 30. divizija jih je obkolila in uničila. Napadli smo v petek zjutraj, ob treh po polnoči, in potem je trajalo... V soboto zvečer se še niso vdali, držali pa so samo še tri stavbe. Ta so bile, cerkev, farovž in še ena hiša. In ob osemnajstih juriš nanje. Niso se hoteli vdati. Potem ni šlo drugače kot z minami. Podminirati in razstreliti... Uporabljali smo tudi topove, ampak ti so bili večinoma po zasedah, da so preprečevali prihod sovražnih tankov...«

Nemcem je uspelo prebiti zasede šele po uničenju postojanke na Trnovem. Njihova pehota je dobila del enot 17. SNOB »Simona Gregorčiča« v precep in jih razbila. Valerij se je z nekaj tovariši prebil čez Sočo v Benečijo in se tam priključil zaščitnemu bataljonu komande vojnega področja Benečije. Iz bojev v Benečiji se najbolj spominja velike partizanske zmage na Ravnah v Benečiji, ko so ujel 17 Nemcev, ki so jih potem postrelili v Rokinjju.

Valerij je moral kar petkrat bresti Sočo v zimskem času. In tudi čez Passarello so šli. Gori pri Volarjih pa so hodili čez viseči most. Ko so nekoč nosili strelivo iz Benečije čez Most v Volarjih, so na mostu našli mrtvaka. Vrnili so se nazaj in počakali dneva. Ko so sredi dneva potem v velikih razmakih pretekli most, so jih na drugi strani pričakale ženske s kruhom in sirom. In tam so izvedeli, da je na mostu zvečer padla v zasedo četa VDV, ki je hotela čezenj v nasprotni smeri. Izgubila je štiri borce. Dva sta izginila v valovih Soče, od drugih dveh pa je bil eden tisti, ki so ga našli mrtvega na mostu.

»V sestav 19. SNOUB Srečka Kosovele smo z bataljonom odšli iz Rokinjja. S sabo smo vodili še kakih 60 zapornikov. In skupaj z njimi smo morali bresti Sočo. Bila je tako globoka, da nam je privzdigovala nahrbtnike in smo se zmočili do grla. Potem smo morali kar mokri do Trnovega. Od tam smo na smrt utrjeni nadaljevali pot proti Čadram, Čepovanu, Lokvam in na Col. Obleka se je posušila kar na naših telesih... Na Colu se je ves naš bataljon vključil v Kosovelovo. V njegovem sestavu smo šli napadat Trst. Tam sem bil 1. maja 1945 na Opčinah hudo ranjen. Izgubil sem levo oko, zadelo pa me je tudi po nogah, tako da imam še danes v telesu 28 kosčkov železa...«

Taka je podoba Valerija Skubina, ki je invalid, še vedno zvest ciljem revolucije.

FRANCI STRLE

Ljudje v Preboldu in okolici so partizanom pridno pomagali. Pošljali so jim hrano in obleke, zbirali pa so tudi naboje za puške in zadržali.

V zanesljivih hišah so bile javke. Kar so zbrali, so odnašali v gozdove. Tudi podnevi. Za odrasle je bilo to skoraj prenevarno in na pomoč so jim priskočili otroci.

Zelo hraber je bil Mihec. Hotel je že v hosto, med partizane, pa je bil premlad. Zato je postal eden najbolj zanesljivih kurirjev.

Zgodilo se je, da je moral odnesti nahrbtnik z naboji in zdravili. Prišel je, si zadel nahrbtnik na rame in odšel proti Mrzlici, ki je bila trdnjava preboldskih partizanov.

Med potjo ga je dohitel nemški policist, ki je znal tudi nekaj slovenskih besed. Videl je, kako je Mihec obtežen, pa ga je vprašal:

»Kaj nosiš?«

»Bil sem v trgovini,« je odgovoril Mihec.

»Pa postelje za partizane!« se je zarežal policist.

Mihec ga je zavrnil:

»Eh, to pa že ne!«

Stopala sta po poti proti Matkam in Nemec je Miha kar naprej spraševal: kje je doma, če ima očet in mater, koliko je še bratov in sestra ter kakšni so bližnji in daljni sosede. Mihec pa se je še in še izvijal, in zdelo se mu je, da mu Nemec verjame.

Prišla sta do Mlak, vasice pred mrzličkim grabnom. Nemec je snel nahrbtnik in ga dal Mihcu.

»Zdaj pa le hitro na pot. Kmalu bo noč in potem pridejo partizani!« je rekel.

Mihec je vzel nahrbtnik in rekel policistu:

»Gospod, pojdite z menoj, saj ni tako daleč!«

Policist se je na ves glas zarežal.

Drago Kumer:

Kako je Mihec naboje nosil

Ilustracija: Evgen Sajovic

»Kaj si nakupil?«

»Vse sorte...«

»Je težko?«

»Ne preveč.«

Policist je bil radoveden.

»Kje pa si doma?«

»Ali me policist pozna?« se je ustrašil Mihec. »Potem je vse izgubljeno. Ne, naj bo, kar hoče, zlagal se bom.«

»Pod Mrzlico...«

»Pod Mrzlico!« se je začudil Nemec. »Tam so partizani!«

»Pridejo in odidejo,« je rekel Mihec.

»Koliko jih pride?«

»Včasih tudi tisoč,« je lagal Mihec.

»Tisoč?« se je začudil policist. »Se jih bojiš?«

»Seveda se jih bojim, vsi se jih bojimo,« je dejal Mihec in si popravlil nahrbtnik.

Zdaj je policist prijel za Mihčev nahrtnik in rekel:

»Daj, pomagal ti bom!«

Mihec se je ustrašil. Toda misel je hitro delovala: ne sme se upirati. Hitro je snel nahrtnik. Nemec mu je zdajšal naramnice in si ga dal na rame. V nahrtniku so žvenketali naboji.

»Kaj pa je to?« je vprašal policist.

»Žebli!« je odgovoril Mihec. »Uto bomo zbili, za zajčke in kozo.«

»Prekleta, da mi partizani glavo odpihnajo! Ne, ne, to pa ne!«

Stopil je za vogal prve hiše, se obrnil in zaklical:

»Adijo!«

Tudi Mihec je pomahal z roko.

»Adijo!«

Čez dobro uro je bil nahrtnik v pravih rokah, Mihec pa se je po drugi poti vrnil domov. Doma ga je oče izpraševal, kako je hodil, koga je srečal, pa še to, če je morda videl kakega Nemca. Mihec se je zarežal in se popraskal za ušesom.

»Oče, rekel boš, da sem lažnivec, če ti povem, da je nahrtnik z naboji nosil tisti policist, ki zna tudi po slovensko kaj reči.«

»Tisti rdečeličnež?« je oče razpotegnil obraz.

»Mhm, tisti. Meni se ni zdel nevaren,« se je junačil Mihec.

»Kaj veš, sovražnik je sovražnik. Le zapomni si pogovor: Pes, ki malo laja, globoko zobe zasaja!«

Nazadnje pa je zadovoljno zavzdihnil.

»Saj pravim, da še Nemci partizanom strelivo prenašajo...!«

Mihec je popil skodelico toplega mleka, zlezal v posteljo in zaspal kot polh.

berilo za mlade

Valerij Skubin pred svojo hišo v Hruševljah, iz katere visi jugoslovanska zastava.

Pripoved Kaščeve mame iz Dolskega

Cas teče in z njim blede spomini na razne dogodke v naši polpretekli zgodovini. Vendar so med njimi tudi taki, katerih veličina in pomen kljub zabrisanim podrobnostim čedalje bolj jasno stopata pred oči.

Na poziv KP se je leta 1941 dvignila vsa Ljubljana, tudi njen vzhodni del, današnja občina Moste-Polje. Veliko število borcev in interniranih, več kot devetsto padlih in umrlih dovolj zgovorno dokazuje, da so se klicu domovine odzvali delavci in kmetje, stari in mladi, žene in moške, ter se vključili v skupen boj jugoslovanskih narodov proti okupatorju in domačim izdajalcem.

Leta 1941 v Dolskem delo KP in SKOJ še ni bilo organizirano, saj pred vojno v našem kraju ni bilo omenjenih organizacij. Dolsko ni imelo niti delavskega društva, vas je bila zaradi kmečkega obeležja pod vplivom cerkve. Prihod okupatorja je nekdanje razlike zabrisal in ljudje Dolskega so se, čeprav sprva v majhnem številu, odzvali klicu borbe proti okupatorju.

Odpor proti tujcu se je tudi v naših krajih stopnjeval iz dneva v dan; eden izmed organizatorjev odpora je bil pokojni Rafael Kašca, čigar ženo sem ondan obiskala.

Kaščeva mama z možem Rafaelom

Rafael Kašca, ki je bil med narodnoosvobodilnim bojem zgled mnogim borcem, je umrl pred letom in pol. Od tistih žalostnih novembrskih dni je njegova žena vse bolj skrušena in vase zaprta. Nerada se spominja dni složnega zakonskega življenja, še manj pa vojne; kljub temu je moji prošnji ustregla in mi začela pripovedovati:

»Z možem sva že od začetka upora sodelovala v narodnoosvobodilnem gibanju. Moje partizansko ime je bilo Toša, moža pa so klicali Graben. Stanovali smo sredi gozda, v vasi Klopce nad Dolskim. V naši hiši so se zbirali

partizani in tisti, ki so sodelovali z njimi. Imeli so sestanke. Tudi zbiralne akcije so bile po okolici.

Med zavednimi Slovenci so se žal naši belogardisti, ki jih v okolici Dolskega ni manjkalo... Hoteli so zvedeti, kje imam moža, ki je že leta 1943 odšel v gozdove. V nemškem uradu sem govorila, da je odšel k sorodnikom v Celje, in jim kazala lažna pisma. Verjeli so mi, dokler ti prekleti belogardisti niso izvolili moje skrivnosti in jo izdali Nemcem. S puško so prihrumeli nadme. Partizani so ga odpeljali, ni odšel prostovoljno...! sem jim govorila. Morala sem biti presneto prepričljiva, da so mi verjeli.

Velikokrat sem se zatekla v bližnji bunker, ker sama ob mladoletni sosedki Francki doma nisem bila posebno varna. Nekoč je prišel v kuhinjo Nemec. Puško je naperil vame in zakričal: »Počim te, če mi ne daš žganja!« Brez strahu sem mu odgovorila: »Če vojne ne bo konec, naj bo kar po nas!« Morda so ga te besede pretresle, saj se je molče in brez žganja umaknil.

Utihihla je za nekaj časa, potem pa začela pripovedovati o nečaku:

»Šesnajstletni Lojze Proškov-Gordan z Dolenjskega se je po bitki na Jančah izgubil. Ni našel zveze s partizani. Bil je namreč kurir glavnega poveljstva partizanskih enot Slovenije. Prišel je k nam in nato z vaškim aktivisti odšel v Domžale, kjer je dobil zvezo... Veš, večkrat se je zatekel v našo hišo. Tiste ure sem preživela v strahu in skrbih zanj in za nas. Navadno se je skrival v kleti, nekaj metrov od hiše.

Nekoč, dobro se še spominjam, sem mu nesla nekaj za pod zob. Ko sem se vrnila, je bilo v hiši polno nacistov. Spraševali so me o partizanih. Nič jim nisem povedala, čeprav mi je srce od razburjenja vedno močnejše utripalo in čeprav sem vedela, kaj me čaka, če bi ga sami odkrili. Medtem se je Gordan zatekel v gozdlič. Ko me je opazil, vso preplašeno in zaskrbljeno, mi je dal znamenje, da je na varnem.

Nasmehnila se je in mi še povedala o Gordanovem srečanju s sovražnikom. »Od nas je bil namenjen v svoj bunker v Senožetih. Šel je skozi gozd in na vsem lepem je pred njim zrastel Nemec (tako mi je potem ves opraskan in potolčen pripovedoval). Nekaj časa sta se gledala iz oči v oči. Tujec je zamahnil z roko proti vzhodu in pridružen velel: »Marš!« Potem je Gordan tekel in tekel; ni vedel, kako je prišel v Senožeti, samo to je vedel, da so tudi med sovražniki dobri ljudje.

Bilo mu je komaj devetnajst let, ko je omahnil pod strehi puške...« je sklenila svojo pripoved Kaščeva mati.

Se in še mi je pripovedovala, besede so ji ob mojem vnetem poslušanju kar vrele iz ust. Med drugim mi je povedala, kako je bilo hudo, ko se je pred belogardisti umaknila na Stajersko. Ni dolgo držala zdoma. Po ovinkih, malo z vlakom in veliko več peš, se je vrnila domov, kjer je sosedka Francika sama skrbel za majhno kmetijo in partizane. »Mož se je po končani vojni vrnil domov. Do predlanskega leta sva srečno živela, iz Klopce sva se preselila v Dolsko, kjer je Rafael dočakal smrt.«

MARTINA TRDIN

Zanimiv izlet

Prejšnji teden sem se udeležil zanimivega izleta, ki smo ga priredili v počastitev tridesete obletnice ustanovitve partizanske bolnišnice Krvačica — prve znane manjše partizanske bolnišnice, ki je obstajala že maja 1942 blizu Ljubljane na območju Iškega Vintgarja, pol ure od Iga.

Ta spominska proslava je bila zelo dobro pripravljena. Že na Igu smo pred tamkajšnjim spomenikom prisostvovali krajšemu kulturnemu programu. Nato smo se z avtobusom odpeljali v Vrbljene. Do spomenika Ljube Šerčerja, kjer je bila tudi slovesnost, pa smo se odpravili kar peš. Prisluhnili smo recitacijam nastopajočih in se seznanili z življenjsko potjo tega narodnega heroja. Tu smo bili učenci sedmih razredov osnovne šole Ljuba Šerčerja iz Iga pri Ljubljani sprejeti v mladinsko organizacijo. Po končanem programu je vsak udeleženec prejel spominsko značko. V Iškem Vintgarju so za nas pripravili okusen partizanski golaž. Tudi igrali smo se: vojaki so streljali, mi pa smo pobirali prazne naboje. Žal je prijetno popoldne zmotil dež in odpravili smo se proti domu.

Lepo je, da smo se spomnili heroja Ljube Šerčerja in partizanske bolnišnice; vsem je bilo hudo, da se našemu slavu ni pridružil ustanovitelj te bolnišnice — pokojni bolničar France Berce.

TOMAŽ JAMNIK

Srečanje s Titom

SPOMLADI, KO JE VSE V CVETJU, KO NAS OPAJA VONJ ČEŠNJEVIH CVETOV IN VABI V NARAVO PETJE MURNOV, JE V NAŠI SREDI PRAZNOVAL SVOJ OSEMDESETI ROJSTNI DAN TOVARIŠ TITO...

Vstopila sem v svetlo kuhinjo in pozdravila pionirja Borisa Krnelja. Prišla sem z namenom, da ga povprašam, kako je bilo ob njegovem prvem srečanju s tovarišem Titom... V naši postojnski občini je bil izmed sedmih pionirjev izbran tudi on. Bil je dobre volje in hitro se je razgovoril. »Dogodka, ko sem skupaj z drugimi pionirji čestital našemu predsedniku za njegov jubilej, pa res ne bom nikoli pozabil!« mi je rekel.

»Kako si se pripravljaj na pot?« »Živčen sem bil, da je bilo groza. Tekanja ni bilo ne konca ne kraja. Potreboval sem to in ono, pa še natančna navodila. Skratka: kar naprej sem bil na cesti.«

»Kdaj si se odpeljal in kako si potoval?«

»Bilo je štirindvajsetega maja zjutraj. Ob štirih in deset minut smo se zbrali na železniški postaji v Postojni: Mitja, Danilo, Nataša, Saša in Branko. Čeprav jih do takrat nisem poznal, smo se kmalu spoprijateljili. Čez kakih deset minut je pripeljal vlak in skupaj s tovarišicama Emo Hojkar in Jožico Bizjak smo se odpeljali proti Ljubljani. Tam smo imeli kratek postanek in se na republiškem odboru ZPMS seznanili s celotnim programom. Potem smo se v posebnem vagonu rednega vlaka odpe-

ljali naprej, brez tovarišice Eme in drugih spremljevalcev. Naš vagon je bil ves okrašen s parolami: Tito je naš — mi smo Titovi. Za domovino s Titom naprej! in drugimi. Ves čas smo bili hudo nestrpni in komaj smo krotili radovednost, kako bo v Beogradu.

»In kako je bilo?«

»Sprejela nas je tovarišica ravnateljica osnovne šole, ki nosi ime Veselina Masleša. Z avtobusom smo se odpeljali do šole, ki je bila vsa okrašena s cvetjem. Dobili smo skromno okrepčilo, si ogledali krajši kulturni program in se seznanili z našimi gostitelji. Moj gostitelj se je pisal Stojković, klical pa sem ga Saša. Pri njih sem tudi prenočil. Z menoj so bili vsi zelo prijazni, čeprav smo iz različnih krajev naše domovine in govorimo malce različne jezike.«

»Kdaj si srečal tovariša Tita?«

»Drugi dan smo se že ob osni uri zbrali v šoli in odšli v stavbo zveznega izvršnega sveta, kjer smo se udeležili srečanja s tovarišem Titom. Bili smo veseli, navdušeni in srečni. Povsod si videl sijoče mlade obraze. Zavedali smo se časti, ki nas je doletela: osebno čestitati tolikokrat občudovani osebi. Pred nami je bil, tovariš Tito, celo v roko nam je segel! Srečanje je bilo povezano s proslavo, v kateri so nastopili člani kulturnih skupin iz vse Jugoslavije.«

»Ali je bilo s tem konec programa?«

»Ne, po kosilu pri naših gostiteljih

smo si ogledali Avalo, postali pred veličastnim spomenikom in se malo pogovorili. Nato so nas odpeljali v hotel, kjer smo se osvežili s sladoledom. Udeležili smo se tudi osrednje proslave dneva mladosti, ki ga je prenašala televizija. Na vse nas je naredila močan vtis in utrdila v nas prepričanje, da bi se znali upreti vsakomur, ki bi nam hotel kaliti mir v naši srečni domovini. Po proslavi smo odšli na domove gostiteljev, se poslovili in zahvalili za topli sprejem.

»Kakšen je tvoj vtis s tega srečanja?« »Eden mojih najlepših... Nikoli ne bom pozabil dni, ki sem jih preživel v glavnem mestu naše države Beograd je lepo mesto in sklenil sem, da ga še kdaj obiščem.«

Boristu sem se zahvalila za prijaznost in odšla proti domu bogatejša za spoznanje, da imamo čudovito mladino.

ILONKA ČELHAR

kramljanje

Spoštovana Milena!

Po dolgem času se vam zopet oglašam: petindvajsetega maja se je naš razred odpravil na izlet v bolnišnico Franjo, in ko sem se vrnila domov, sem vanj napisala tole pismo.

Pot nas je vodila po ozki soteski, vse okoli nas je bilo v zelenju in v bližini se je penila Pasica. Ogledali smo si vseh devetnajst objektov, se nekje zadržali dalj in drugje manj. Najbolj se mi je vtisnila v spomin operacijska soba. Vse smo si podrobno ogledali, jaz pa sem prebrala krajši sestavek o nastanku in delovanju te bolnišnice. Ko sem ga doma pisala, sem bila prepričana, da ga bom z lahkoto prebrala; v bolnišnici Franji se mi je glas tresel... Veter, ki je rahlo pihljal, je odnašal moje besede do skalojca, ki nas je obdajalo z vseh strani. Če smo se ozrli navzgor, smo visoko nad krošnjami dreves lahko videli košček sinjega neba.

Prišli smo veseli in razigrani, odhajali pa smo molče, kot so molčeče skale v soteski Pasice. Res, to je čudovit spomenik, ki bo še dolgo pričal o tistih dneh.

Se vprašanje: Milena, le kako je bilo vse to mogoče zgraditi v tej ozki soteski? Prejmite lep pozdrav!

Lidija Perko,
Savska 40
64000 KRANJ

Draga Lidija!

Nemogoče je postalo mogoče, potrdilo enkratnosti dni narodnoosvobodilnega boja pa je tudi soteska Pasice z bolnišnico Franjo.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana urednica!

Pred kratkim sem obiskala tovarišico Kaščevo, dobro partizansko mamo. Videla sem, da je presenečena nad mojim obiskom. Povedala mi je toliko zanimivega, da nisem mogla vsega zapisati. Za zapis sem se odločila tudi zato, ker o Dolskem na tej strani ni še nihče

pisal. »Tovarišica Milena se fotografij še posebno razveseli!« sem ji rekla. Ustregla je moji prošnji in mi izročila sliko, na kateri sta z možem Rafaelom Kaščem. Sicer pa hočem v prvi letnik ekonomske srednje šole. Spis sem natipkala in prošim, če mi kot začetnici oprostite mnoge napake... Mnogo bi se še dalo povedati o bivši občini Dolsko med narodnoosvobodilnim bojem. Dolžni smo, da zgodovinska dogajanja rešimo pozabe in da nove generacije seznanjamo s časom, katerega žrtve so nam prinesle lepše življenje.

Vse lepo pozdravlja!

Martina Trdin,
Kamnica 19
Dol pri Ljubljani
61262

Draga Martina!

Počitnice so tu in z njimi več prostega časa. Ker veš za svojo dolžnost in o Dolskem še nisi vsega povedala, je povsem razumljivo, da od tebe pričakujem novih zapisov.

Lepo pozdravljena! MILENA

KRITIČNA OCENA

Studente je treba pritegniti k znanstveno raziskovalnemu delu na fakulteti. Na 21. seji predsedstva ZKJ je bila izrečena kritična ocena, da se naša družboslovna znanost »amerikanizira« in da iz nje izviramo marksizem. Če komunisti v družboslovni znanosti ne bodo odgovorili na to vprašanje, bo to storila politika.

Komunist, 9. 6. 1972

NEZAŠČITENI ZDOMCI — V ČIGAVO PRISTOJNOST?

Po sprejetju ustavnih amandmajev je bilo preneseno na republike reševanje nekaterih vprašanj s področja migracije: izobraževanje, socialno-zdravstvena vprašanja in drugo. Mnogo funkcij federacije je ugasnilo, republike pa niso še prevzele teh poslov. Tako je prišlo do praznine, npr. pri šolanju otrok. O mnogih vprašanjih se republike niso še dogovorile. — Pa tudi samo življenje je že preraslo mnoge poprejšnje rešitve. Podpisane konvencije in sporazumi o zaposlovanju so zastareli. Zato pa delavci, ki so pri delu v tujini izgubili zdravje, niso zaščiteni. To pa še ni vse. Prenehali so pošiljati socialne delavce ... ker se ne ve, v čigavo pristojnost to sodi.

Borba, 11. 6. 1972

EPIDEMIJA IZMIKANJA

Služba družbenega knjigovodstva je ugotovila, da od 3.268 pregledanih podjetij jih kar 48 odstotkov ni prijavilo svojih obveznosti. To se sicer imenuje »zavestno izigravanje odgovarjajočih predpisov«; diagnoza te »bolezn« pa kaže zaskrbljujoče pojave, ki pretijo s pravo epidemijo.

SVET — 9. VII. 1972

VEČ AGENCIJ KOT POTNIKOV

V Smederevski Palanki, mestu s komaj 20.000 prebivalci, dela sedem turističnih poslovalnic ... Da je turizem nova gospodarska panoga, v kateri mnogi »iznajdljivi« ljudje vidijo svojo prihodnost, bodo najbolje vedeli povedati Palančani, saj je v njihovem mestu več turističnih poslovalnic kot pekarn in lekarn.

VEČERNE NOVOSTI — 15. VI. 1972

VSE ZA ZDRAVJE!

Kvaliteta kruha, konzerv, sadja, zelenjave, mesa, jedilnega olja, mlečnih izdelkov, cigaret, kave, pijače in nekaterih drugih izdelkov, je imela pred nekaj leti poprečno oceno 2,97. Lani — tako dokazuje neka beograjska analiza — je poprečna ocena le-teh padla na 1,83!

VJESNIK U SRIJEDU — 14. VI. 1972

AFERA U-2

(1)

Francis Gary Powers, pilot ameriškega vohunskega letala U-2, ki so ga pred dobri mi dvanajstimi leti nad sovjetskimi ozemlji sestrelili Rusi, je po dolgih letih molka spregovoril ter dokaj podrobno opisal svojo takratno nalogo ter dogodke, ki so sledili potem, ko so ga Rusi zajeli.

Pred dvanajstim leti je bilo nad Sovjetsko zvezo sestreljeno ameriško vohunsko letalo U-2. Vest je, ko so jo objavili vse svetovne agencije, vzbudila po vsem svetu velikansko presenečenje in vznemirjenje. Takratni sovjetski premier Nikita Hruščov je takoj odpovedal svojo udeležbo na že domeničenem vrhunskem sestanku velike četverice v Parizu, odnosi med Združenimi državami in Sovjetsko zvezo so se hipoma znova ohladili do skrajnosti. Svet je zajel nov val hladne vojne, ki je pretil, da se bo v vsakem trenutku spremenil v odkrit spopad, kar bi utegnilo pomeniti katastrofo za ves svet.

Američani so bili prepričani, da so njihova do potankosti izpopolnjena vohunska letala U-2, ki so letela nad Rusijo na velikanski višini, nedosegljiv cilj za sovjetsko protiletalsko artilerijo. Seveda so se zmotili. Rusi so letalo sestrelili, pilota Powersa ujeli ter ga obsodili zaradi vohunstva.

Po nekaj letih, prebitih v zaporu, so ga zamenjali za slovitega sovjetskega vohuna, polkovnika Abela, ki so ga bili prijeli Američani. Tako se je končala ta najvznemirjivejša vohunska afera po drugi svetovni vojni.

Šele deset let pozneje je Powers spregovoril ter opisal zadevo.

Zgodba sestreljenega letala

»Medtem ko sem se približeval ruski meji, sem čutil, da napetost v meni narašča. Podobno se mi dogaja ob sleherni pomembnejši nalogi. Podzvestno sem slutil, da se bo ta polet slabo končal.

Vremenske razmere so bile precej slabše, kot sem spričo napovedi pričakoval. Oblaki so se spustili do planinskih grebenov. Šele po dobri uri leta sem v gostih oblakih zagledal vrzel. Bil sem južno od Aralskega jezera. Daleč pod seboj sem opazil svetlečo se sled, ki jo je puščalo za seboj neko reaktivno letalo. Letelo je izredno hitro, hitreje od zvoka, nekako vzporedno z menoj, vendar v nasprotni smeri. Skrbno sem ga opazoval vse do trenutka, ko sem ga izgubil iz vida. Komaj pet ali deset minut pozneje pa sem sled znova zagledal, le da je to pot letalo letelo v isti smeri kot moje. Verjetno je bilo isto, ki sem ga videl nekaj minut prej.

Vohunsko letalo je odkrito

Začutil sem olajšanje, čeprav sem bil prepričan, da z radarjem spremljajo moj let ter ga sporočajo letalu pod me-

noj. Vendar pa je to letalo letelo tako nizko pod menoj, da zame ni pomenilo neposredne nevarnosti.

Morda se zdi čudno, toda resnica je, da sem še pred preletom ruske meje imel občutek, kot da bi Rusi vedeli, da prihajam.

Letala U-2 so takrat že četrto leto redno preletavala sovjetsko ozemlje. Največkrat, če ne vedno, so bili Rusi na ta ali oni način o naših poletih obveščeni. Prepričati pa tega niso mogli in zagadelj niso niti protestirali.

Kakšnih osemdeset kilometrov južno od Celjabskega so se oblaki razpršili. Z leve strani sem jasno razločil Ural.

Takrat mi je nepričakovano odpovedal avtomatski pilot in kljun letala se je začel

PARTIZANSKI TEHNIKI Z GORENJSKE!

V nedeljo, 25. junija 1972 se snidemo med 9. in 11. uro v Davči pri Čemažarju (prva hiša od Podgrivarja) vsi, ki smo delali v Juliji, Trilofu in Donasu. Vabimo tudi vse, ki so delali v Pokrajinski in drugih tehnikah Gorenjske. Z avtom je moč mimo Jemca do Podgrivarja. Pridite s svojci in prijatelji.

Ob 8. uri se zberemo pred medvoškim kolodvorom, da prisedejo tisti, ki nimajo svojih vozil. Ob 8.30 pa se ustavimo pred novim hotelom »Transturist« v Skofji Loki. Tu prisedejo vsi ostali, ki pridejo iz kranjske strani in Poljanske doline.

CENTRALNE TEHNIKE
PODOBOR ZA GORENJSKO

dvigati. Da bi opravil korekturo poleta, sem moral izključiti avtomatskega pilota ter prevzeti ročne komande.

Zdaj sem se znašel pred vprašanjem: ali naj nadaljujem polet? V tem primeru bom moral do konca uporabljati ročne komande, ker na avtomatskega pilota nisem mogel več računati. Znašel sem se v dokaj težkem položaju, saj sem se moral hitro odločiti, ali naj letim naprej ali naj se vrnem v bazo.

Če bi se bil v tem položaju znašel pred dobro uro, bi bil ravnal čisto rutinsko: vrnil bi se bil v bazo ter se izognil vsem nevšečnostim ... Zdaj pa sem bil že kakšnih 1600 kilometrov daleč nad ozemljem Sovjetske zveze. Za seboj sem pustil predele z neugodnimi vremenskimi razmerami in zdaj sem letel v idealnih vremenskih razmerah. Zato sem se odločil, da bom letel naprej ter uporabljal ročne komande.

Gary Powers, pilot ameriškega vohunskega letala U-2

Pred seboj sem »že dokaj razločno videl Sverdlovsk.

Nenadoma sem zaslišal votel pok in letalo je kar poskočilo naprej. V istem trenutku je prekrila nebo žarka rdeča svetloba je zajela notranjost moje pilotske kabine. Zdelo se mi je, da je ta rdeči plisk trajal celo večnost, čeprav je trajal po vsej verjetnosti komaj nekaj deset sekund.

Prešinjalo me je upanje, da je izvor te svetlobe eksplozija za menoj, se pravi za letalom, ter da je letalo poskočilo zgolj zaradi zračnega pritiska. Toda sprednji del letala se je začel vse hitreje nagibati proti zemlji. Z ročnimi komandami sem ga skušal zadržati, vendar zaman. Vedno bolj se je nagibalo strmo proti zemlji. Ročne komande so očitno bile hudo poškodovane ali pa je morda celo odletel rep. Doumel sem, da sem popolnoma izgubil kontrolo nad letalom, ki je poskakovalo kot ponorelo, mene pa je v pilotski kabini premetavalo z enega konca na drugi. Imel sem občutek, da sta letalu odpali krili. Potem se je letalo ob ponovnem poku znova streslo, se je nagnilo navpično proti zemlji ter se začelo vrteti okoli svoje vzdolžne osi, kot da bi ga zgrabil neviden zračni vrtnec. V tistih trenutkih sem videl le še modro nebo, ki se je seveda tudi vrtilo.

Takrat sem vključil napravo za kisik, kar je predvideno ob izjemnih primerih. Moj kombinizon se je v trenutku napihnil in močan zračni tok me je začel vleči s sedeža. Odpri sem varnostni poklopce pilot-

RIBJI BRODET

DELAMARIS IZOLA

BORCEM NEKDANJE V. IN XVII. GREGORČIČEVE SNO BRIGADE!

Odbor Gregorčičeve brigade, ki ima svoj dom in običaj v občini Tolmin, obvešča vse borce nekdanje V. in XVII. SNOB, da kolikor še niso dali svojih podatkov, naj to store in naj jih pošljejo na naslov:

»Odbor Gregorčičeve brigade pri ZZB NOV občine Tolmin — 65220«

Da bi ob proslavi 30-letnice ustanovitve brigade dobili v dar spominsko knjigo o Gregorčičevi brigadi.

Podatki naj obsegajo: ime in priimek, datum in kraj rojstva, Datum vstopa v NOV, obdobje od—do, ko se je boril v sestavi V. oziroma XVII. brigade »Simona Gregorčiča« ter njegov sedanji naslov.

Odbor naproša tovariše, naj obenem dostavijo tudi svoje oorbene spomine, ki se nanašajo na naslednja obdobja: Za borce V. brigade — od formiranja prvih čet, nato JPO in končno V. brigade »Simona Gregorčiča« ter do konca meseca avgusta 1943

Za borce nekdanje XVII. brigade pa za obdobje od njene formiranja po razpadu Italije in do konca novembra. Za čim številnejše sodelovanje se najlepše zahvaljuje 1943. Za nadaljnje obdobje razpolagamo z arhivom.

ODBOR GREGORČIČEVE BRIGADE
PRI ZZB NOV OBČINE TOLMIN

Jana
sodoben ženski tednik

ske kabine ter roko porinil ven. Toda v hipu sem se premislil ter prišel do sklepa, da bo boljše, če se poskusim rešiti iz kabine s pomočjo katapulte. V normalnih razmerah takšno skakanje ni pomenilo velikega tveganja. Toda zdaj, ko je letalo naglo padalo proti zemlji z kljunom navzdol, je bila velika nevarnost, da mi kovinske prečke odrežejo noge. Skušal sem jih potegniti kar najbolj k sebi, vendar kaj dosti možnosti nisem imel. Vse do tega trenutka nisem občutil posebnega strahu. Tedaj pa sem začutil, da me prevzema groza. Spomnil sem se prijatelja, ki se je nekoč znašel v podobnem položaju in ki mi je zatrjeval, da je v tem primeru najbolje ohraniti mirno kri ter trezno presoditi položaj.

(NADALJEVANJE)